

SDE AKADEMİ DERGİSİ

THE JOURNAL OF SDE ACADEMY

ISSN: 2757-7767 • E-ISSN: 2757-7481 • CİLT/VOL: 6 • SAYI/ISSUE: 2 • MAYIS / MAY: 2026

SDE
AKADEMİ
DERGİSİ
THE JOURNAL OF SDE ACADEMY

Cilt/Volume 6 • Sayı/Issue: 2 • Mayıs / May 2026

SDE AKADEMİ DERGİSİ

THE JOURNAL OF SDE ACADEMY

Cilt/Volume: 6 • Sayı/Issue: 2 • Mayıs / May 2026
ISSN: 2757-7767 • E- ISSN: 2757-7481

Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı (SDAV) Adına Sahibi/Owner: Sinan TAVUKCU
Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor: M. Fatih SEZGİN
Tasarım/Design: Melike BAYRAK

Genel Koordinatör/General Coordinator: Alper TAN

Baş Editör/Editor-In Chief: Prof. Dr. Tevfik ERDEM
Editör Yardımcıları/ Assistant Editors: Prof. Dr. Nesrin Güllüdağ, Dr. Harun Türker KARA
İngilizce Dil Editörü/ English Language Editor: Doç. Dr. Ahmet Yusuf YILMAZ

Alan Editörleri/Section Editors

- Ekonomi ve Maliye/
Economics and Finance
Prof. Dr. Abuzer PINAR / Ankara Medipol Üniversitesi
- Maliye Politikası-Para Politikası-Uluslararası Finans/
Fiscal Policy-Monetary Policy-International Finance
Prof. Dr. Fetullah AKIN / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- Yerel Yönetimler-Kentsel Alan Yönetimi-Kentleşme Politikaları/
Local Governments-Urban Area Management-Urbanization Policies
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi- Bürokrasi-Afet-Risk Yönetimi/
Political Science and Public Administration-Bureaucracy-Disaster-Risk Management
Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- Uluslararası İlişkiler-Orta Asya-Türk Dünyası Alanları-Kimlik-Tarih/
International Relations-Central Asia-Turkic World Areas-Identity-History
Doç. Dr. Meryem HAKİM / Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
- Uluslararası Siyaset-Sosyal Bilimler-Savunma ve Güvenlik-Enerji Politikaları/
International Politics-Social Sciences-Defense and Security-Energy Policy
Doç. Dr. Merve Suna Özel ÖZCAN / Kırıkkale Üniversitesi
- Uzakdoğu Çalışmaları- Uluslararası Göç-Bölgesel Çalışmalar/
Far Eastern Studies-International Migration-Regional Studies
Dr. Öğretim Üyesi Gökberk DURMAZ / Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Erol TURAN
Prof. Dr. Ertan BEŞE
Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu ÇENGEL
Prof. Dr. Musa YILDIZ
Prof. Dr. Mustafa ORÇAN
Prof. Dr. Recep KAYMAKÇAN
Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Doç. Dr. Zaher ALBAIK / Suriye

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Aşağı Öveçler Mah. 1330 Cad. No:12 Çankaya-Ankara
Telefon/Phone: (0312) 473 80 45
E-posta/E-mail: makale@sdeakademidergisi.org
Genel Ağ/Web: www.sdeakademidergisi.org

YAYIN TÜRÜ/PUBLICATION TYPE

Yerel Süreli

BASKI/PRINT

Baskı Tarihi/Print Date: Mayıs 2026
Baskı Hazırlık/Print Application: Karınca Ajans
Baskı Yeri/Print Address: Karınca Ajans

© Bu yayınlar izin alınmaksızın, ticari amaçlarla kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz.

Ancak ticari amaçlar dışında, kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SDE Akademi Dergisi'nde yayınlanan makalelerde görüş ve fikirler yazarına aittir. Kurumsal görüşü yansıtmaz.
SDE Akademi Dergisi 4 (dört) ayda bir yayımlanır.
Hakemli bir dergidir.

İÇİNDEKİLER

Editörden vii

Araştırma Makaleleri/Research Articles

Common Security and Defence Policy of The European Union After
The Russia-Ukraine War: Is A European Army A Realistic Goal?
*Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrası Avrupa Birliği'nde Ortak Savunma
Politikası: Avrupa Ordusu Gerçekçi Bir Hedef mi?*
Murat Ercan - Zafer Ceylan 163-193

Risk Toplumunda Sakınım Politikası:
Afetlere Karşı Önleyici Yaklaşımlar
Mitigation Policy In The Risk Society: Preventive Approaches to Disasters
Adem Ceren 195-223

Afghanistan and Pakistan After 2021:
A Cycle of Mistrust and Misperception
2021 Sonrası Afganistan ve Pakistan: Güvensizlik ve Yanlış Algı Döngüsü
Seyit Ali Avcu - Mohammad Khan Sultanı 225-256

Impact of Climate Change Over Middle East's Water Resources
İklim Değişikliğinin Ortadoğu Su Kaynaklarına Etkisi
Mehmet Erkin Kara 257-290

Modern Mitler ve Kimlik Üretimi:
Amerikan Süper Kahramanlarının Kültürel Sosyolojik Analizi
*Modern Myths and The Construction Of Identity:
A Cultural-Sociological Analysis of American Superheroes*
Yusuf E. İlik 291-320

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Ali Asker	Doç. Dr. Kainar Kaldybay Kaldybayulu /
Prof. Dr. Bahar Güneş	Kazakistan
Prof. Dr. Hacı Musa Taşdelen	Doç. Dr. Khalid El-Awaisi / Filistin
Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu	Doç. Dr. Hatice Güzel Mumyakmaz
Prof. Dr. Kürşat Öncül	Doç. Dr. Merve Karacaer Ulusoy
Prof. Dr. Muharrem Çetin	Doç. Dr. Murat Bürkan Serbest
Prof. Dr. Mustafa Kemal Şan	Doç. Dr. Mustafa Onur Tetik
Prof. Dr. Nihat Yılmaz	Doç. Dr. Savaş Erdoğan
Prof. Dr. Osman Köse	Doç. Dr. Tekin Avaner
Prof. Dr. Safiye Kırlar Aksu	Dr. Abdülhamid Zurnacı / Suriye
Prof. Dr. Yüksel Bayraktar	Dr. Ahmet Ateş
Doç. Dr. Abdullah Erol	Dr. Firuz Fevzi / Afganistan
Doç. Dr. Abdülkadir Öztürk	Dr. Froilan Mobo/ Filipinler
Doç. Dr. Adem Bölükbaşı	Dr. Haad Akmal / Pakistan
Doç. Dr. Akmaral Maldybek / Kazakistan	Dr. Keisuke Wakizaka/ Japonya
Doç. Dr. Atila Kartal	Dr. Mondjombo Saidi Sindani / Demokratik
Doç. Dr. Aydın Aktay	Kongo Cumh.
Doç. Dr. Demet Kardaş	Dr. Sayan Shylmambetov / Kazakistan
Doç. Dr. Gökhan Bozbaş	Dr. Süleyman Sıdal
	Dr. Zhandos Kudaibergenov / Kazakistan

EDİTÖRDEN

Sayın Okurlarımız,

SDE Akademi Dergisi'nin Mayıs 2026 sayısı ile sizleri yeniden selamlamaktan memnuniyet duyuyoruz. Uluslararası hakemli akademik bir dergi olarak SDE Akademi, sosyal bilimlerin farklı alanlarında yürütülen nitelikli çalışmaları akademik kamuoyuyla buluşturmayı; güncel meseleleri teorik derinlik, yöntemsel dikkat ve disiplinler arası bakışla değerlendiren araştırmalara zemin hazırlamayı sürdürmektedir. Evet, insanlık yine savaş, afet, iklim krizi, güvenlik ikilemleri ve kültürel dönüşümlerle uğraşıyor; akademinin de bu karmaşaya düzenli cümleler ve kaynakçalarla anlam verme gibi pek hafif olmayan bir görevi var. Bu sayımızda yer alan beş makale de tam olarak bu çabanın güçlü örneklerini sunmaktadır.

Mayıs 2026 sayımızın ilk makalesi, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyasal Bilim ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Murat Ercan ile yüksek lisans öğrencisi Zafer Ceylan tarafından kaleme alınan İngilizce çalışmadır. **“Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrası Avrupa Birliği’nde Ortak Savunma Politikası: Avrupa Ordusu Gerçekçi Bir Hedef mi?”** başlıklı makale, 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Avrupa Birliği’nin NATO’dan bağımsız bir “Avrupa Ordusu” kurma kapasitesini kurumsal, siyasal ve stratejik boyutlarıyla analiz etmektedir. Çalışma, modern uluslararası sistemin anarşik yapısı ve değişen güvenlik mimarisi bağlamında AB’nin mevcut bütünleşme düzeyiyle merkezi bir askerî komuta yapısına geçişinin ne ölçüde mümkün olduğunu sorgulamaktadır.

Makalede Fransa, Almanya, Polonya ve İtalya gibi üye devletlerin farklılaşan tehdit algıları ve stratejik öncelikleri; realizm, liberal kurumsalcılık ve neo-fonksiyonalizm teorileri ışığında ele alınmaktadır. Realist yaklaşım, savunmanın egemenliğin çekirdeğini oluşturduğunu ve bu alanın devrinin güç olduğunu vurgularken; neo-fonksiyonalist bakış, PESCO ve savunma sanayii iş birlikleri üzerinden sınırlı bir bütünleşme dinamiğine işaret etmektedir. Çalışmanın dikkat çekici yönlerinden biri de Türkiye'nin NATO içindeki konumu, Karadeniz ve Doğu Akdeniz'deki rolü ile gelişen savunma sanayii kapasitesini Avrupa güvenlik mimarisinde dışlanamaz bir değişken olarak değerlendirmesidir. Makale, kısa ve orta vadede tam teşekküllü bir Avrupa Ordusu hedefinin gerçekçi görünmediğini; buna karşılık kriz odaklı, hızlı konuşlandırılabilir, modüler ve esnek bir "Avrupa Acil Müdahale Kuvveti" modelinin daha uygulanabilir bir seçenek olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sayımızdaki ikinci makale, Adıyaman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Dr. Adem Ceren'in **"Risk Toplumunda Sakınım Politikası: Afetlere Karşı Önleyici Yaklaşımlar"** başlıklı çalışmasıdır. Makale, Türkiye'de afetlere yönelik sakınım politikalarını risk toplumu çerçevesinde incelemektedir. Afetlerin sıklığı, çeşitliliği ve yol açtığı maddi-manevi kayıpların büyüklüğü dikkate alındığında, müdahale ve iyileştirme odaklı geleneksel afet yönetimi anlayışının sınırları daha açık biçimde görülmektedir. İnsanlık felaketi bekleyip sonra "Bunu nasıl önleyebilirdik?" diye toplantı yapmayı seviyor ne yazık ki; bu çalışma ise tam tersine önleyici yaklaşımın neden hayati olduğunu akademik düzlemde tartışmaktadır.

Dr. Ceren'in çalışmasında öncelikle risk toplumu kavramı ele alınmakta, ardından afetlerin değişen yapısı ve sakınım politikalarının rolü değerlendirilmektedir. Türkiye'nin afet risk profili, başta deprem olmak üzere farklı afet türlerinin oluşturduğu tehditler üzerinden incelenmekte; afet politikaları kurumsal, hukuki ve planlama boyutlarıyla analiz edilmekte-

dir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle hazırlanan makale, Türkiye'nin geçmişten günümüze birçok yıkıcı afete maruz kaldığını ve sakınım politikalarının farklı kurumsal belgelerde giderek daha fazla yer bulduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışma, söz konusu politikaların uygulanmasında karşılaşılan sorunlara da dikkat çekerek afet yönetiminde önleyici ve bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Üçüncü makalemiz, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden Prof. Dr. Seyit Ali Avcu ile yüksek lisans öğrencisi Mohammad Khan Sultanı tarafından kaleme alınan İngilizce çalışmadır. **“2021 Sonrası Afganistan ve Pakistan: Güvensizlik ve Yanlış Algı Döngüsü”** başlıklı makale, ABD güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın 2021 yılında yeniden iktidara gelmesinin ardından Afganistan-Pakistan ilişkilerinde devam eden güvenlik ikilemini incelemektedir.

Çalışma, dini, kültürel ve tarihsel ortaklıklara rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerin sınır çatışmaları, karşılıklı suçlamalar ve artan güvensizlik nedeniyle daha da kırılganlaştığını ortaya koymaktadır. Makalenin temel iddiası, iki ülke arasındaki gerilimin yalnızca doğrudan askerî tehditlerden değil, daha çok algıya dayalı güvensizlikten beslendiğidir. Sömürge döneminden miras kalan sınır sorunları, ulusal kimlik tartışmaları, iç siyasi kırılganlıklar ve özellikle Tehrik-i-Taliban Pakistan gibi sınır aşan silahlı grupların faaliyetleri, korku ve misilleme döngüsünü derinleştirmektedir. Resmî belgeler ve akademik literatüre dayanan nitel analiz, güven artırıcı önlemler, ortak sınır yönetimi ve militanlığın ortak bir tehdit olarak kabul edilmesi sağlanmadıkça Afganistan-Pakistan güvenlik ikileminin diplomatik temaslara rağmen devam edeceğini göstermektedir.

Bu sayımızdaki dördüncü makale, Kara Harp Okulu Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Dr. Mehmet Erkin Kara'nın İngilizce olarak kaleme aldığı **“İklim Değişikliğinin Ortadoğu Su Kaynaklarına Etkisi”** başlıklı

çalışmadır. Makale, iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan sıcaklık artışları ve yağış miktarındaki düşüşlerin tatlı su kaynakları, tarım arazileri, verimlilik, ekonomik büyüme ve güvenlik üzerindeki etkilerini Ortadoğu özelinde incelemektedir. Ortadoğu, iklim değişikliğine bağlı su kıtlığını en yoğun biçimde yaşayan bölgelerden biri olarak öne çıkmakta; bu durum yalnızca çevresel değil, aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve güvenlik boyutları olan çok katmanlı bir sorun alanı oluşturmaktadır.

Dr. Kara'nın çalışması, iklim değişikliğinin Ortadoğu'daki su kaynaklarına etkisini beş ana başlık altında değerlendirmektedir. "İklim değişikliği nedir?" sorusundan hareketle dünyada iklim değişikliğinin etkileri, mevcut Ortadoğu su kaynakları, iklim değişikliğinin bölgesel su kaynaklarına yansımaları ve sorunun diğer uluslararası ilişkiler boyutları ele alınmaktadır. Makalede iklim değişikliği, zirveden yuvarlanan bir kartopunun eteklerde çığa dönüşmesi benzetmesiyle açıklanmakta; çevresel etkilerin zaman içinde güvenlik, kalkınma ve toplumsal istikrar alanlarında daha büyük krizlere yol açabileceği vurgulanmaktadır. Çalışma, uluslararası ilişkiler disiplini açısından iklim krizinin yalnızca çevre politikalarının değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik çalışmalarının da merkezinde yer alması gerektiğini göstermektedir.

Bu sayımızın son makalesi, Pittsburgh Üniversitesi'nden Dr. Yusuf Emrah İlik'in **"Modern Mitler ve Kimlik Üretimi: Amerikan Süper Kahramanlarının Kültürel Sosyolojik Analizi"** başlıklı çalışmasıdır. Makale, Amerikan kültürünün kimlik inşa sürecini ve bu süreçte çizgi roman kahramanlarının rolünü halk bilimsel bir yaklaşımla ele almaktadır. Amerikan süper kahramanları, yalnızca popüler kültür figürleri olarak değil, toplumun ahlaki ve etik değerlerini temsil eden modern mitolojik karakterler olarak değerlendirilmektedir. İnsanlık mağara duvarlarından sinema evrenlerine kadar kahraman üretmeyi hiç bırakmadı; sadece pelerinler daha pahalı hale geldi.

Dr. İlik'in çalışması, bu kahramanların kültürel kodların yeni nesillere aktarılmasında önemli bir araç işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Marvel ve Hollywood kahramanları örnekleminde ele alınan çalışma, bu karakterlerin Yunan, Roma ve Türk mitolojisindeki benzer figürlerle ortak evrensel mitolojik temalara dayandığını göstermektedir. Makalenin temel amacı, kimlik inşasında masal kahramanlarının çizgi film ve çizgi roman kahramanlarına dönüşümünün ne ölçüde etkili olduğunu analiz etmektir. Bu yönüyle çalışma, modern toplumlarda mit, kimlik ve popüler kültür arasındaki ilişkiye dikkat çekici bir akademik katkı sunmaktadır.

SDE Akademi Dergisi'nin Mayıs 2026 sayısı, güvenlikten afet yönetimine, iklim krizinden bölgesel ilişkilere, kültürel sosyolojiden kimlik üretimine uzanan geniş bir akademik yelpaze sunmaktadır. Bu çeşitlilik, sosyal bilimlerin yalnızca olup biteni kayda geçiren değil, aynı zamanda karmaşık meseleleri anlamlandıran, tartışmaya açan ve yeni düşünme imkânları üreten niteliğini bir kez daha göstermektedir.

Bu vesileyle, makaleleriyle dergimize katkı sunan değerli yazarlarımıza, hakemlik süreçlerinde emek veren akademisyenlerimize ve dergimizin yayımlanmasında görev alan tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. SDE Akademi Dergisi Yayın Kurulu olarak, dergimize gelen makalelerin yalnızca akademik literatüre katkı sunmasını değil, aynı zamanda akademisyenlikte güçlü bir bilinç, sorumluluk ve düşünsel derinlik oluşturmalarını da önemsedığımızı özellikle vurgulamak isteriz. Yeni sayımızın akademik camiaya, araştırmacılara ve tüm okurlarımıza faydalı olmasını temenni ederiz.

Prof. Dr. Tefik ERDEM

COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY OF THE EUROPEAN UNION AFTER THE RUSSIA-UKRAINE WAR: IS A EUROPEAN ARMY A REALISTIC GOAL?

Murat ERCAN* - Zafer CEYLAN**

Abstract

This study analyzes the European Union's capacity to establish a "European Army" independent of NATO following the Russia–Ukraine War that began in 2022, focusing on institutional, political, and strategic dimensions, and questions whether a transition toward a centralized military command structure is feasible within the EU's current level of integration under the anarchic structure of the international system and the evolving security architecture. In this context, the transformation of EU security policy, along with the differing threat perceptions and strategic priorities of member states such as France, Germany, Poland, and Italy, is examined through the theoretical lenses of realism, liberal institutionalism, and neo-functionalism; while realism emphasizes defense as a core element of sovereignty that is difficult to transfer, neo-functionalism highlights limited integration dynamics through mechanisms such as PESCO and defense industry cooperation. The analysis demonstrates that the unanimity requirement in EU treaties, NATO's institutional dominance, the United States' security guarantees, and member states' reluctance to delegate military authority constitute the main structural barriers to a centralized European army, while divergences between NATO-oriented countries like Poland and the Baltic states and France's strategic autonomy vision represent a key political constraint. In addition, Türkiye's position within NATO, its strategic role in the Black Sea and Eastern Mediterranean, and its growing defense industry capacity are identified as important variables in the European security architecture. Overall, the study concludes that a fully-fledged European Army is not realistic in the short to medium term, whereas a crisis-oriented, rapidly deployable, modular, and flexible "European Rapid Reaction Force" appears to be a more feasible alternative.

Keywords: European Army, NATO, PESCO, Russia-Ukraine War, Strategic Autonomy

* Prof. Dr. Anadolu University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Political Science and Public Administration, E-mail: muratercan@anadolu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1315-9200.
** Master's Student, Anadolu University, E-mail: zafer_ceylan@anadolu.edu.tr, Orcid: 0009-0002-2370-1726.
To cite this article: Ercan, Murat – Ceylan, Zafer. (2026). Common Security and Defence Policy of The European Union After The Russia-Ukraine War: Is A European Army A Realistic Goal?, SDE Academy Journal 6(2), 163-193

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI SONRASI AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORTAK SAVUNMA POLİTİKASI: AVRUPA ORDUSU GERÇEKÇİ BİR HEDEF Mİ?

Murat ERCAN - Zafer CEYLAN

Öz

Bu çalışma, 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Avrupa Birliği'nin NATO'dan bağımsız bir "Avrupa Ordusu" kurma kapasitesini kurumsal, siyasi ve stratejik boyutlarıyla analiz etmekte ve modern uluslararası sistemin anarşik yapısı ile değişen güvenlik mimarisi çerçevesinde AB'nin mevcut bütünleşme düzeyiyle merkezi bir askeri komuta yapısına geçişinin ne ölçüde mümkün olduğunu sorgulamaktadır. Bu kapsamda, AB'nin güvenlik politikalarındaki dönüşüm ile üye devletlerin (Fransa, Almanya, Polonya ve İtalya gibi) farklılaşan tehdit algıları ve stratejik öncelikleri realizm, liberal kurumsalcılık ve neo-fonksiyonalizm teorileri ışığında incelenmektedir. Realist yaklaşım savunmanın egemenliğin çekirdeğini oluşturduğunu ve devredilmesinin güç olduğunu vurgularken, neo-fonksiyonalist perspektif PESCO ve savunma sanayii iş birlikleri üzerinden sınırlı bir bütünleşme dinamiğine işaret etmektedir. Yapılan analizler, AB antlaşmalarındaki oybirliği şartı, NATO'nun kurumsal ağırlığı, ABD'nin güvenlik garantileri ve üye devletlerin askeri yetkilerini devretme konusundaki isteksizliklerinin merkezi bir Avrupa ordusu önündeki temel yapısal engeller olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Polonya ve Baltık ülkelerinin NATO merkezli güvenlik anlayışı ile Fransa'nın stratejik özerklik vizyonu arasındaki farklılıklar sürecin en önemli siyasal kısıtını oluşturmaktadır. Öte yandan Türkiye'nin NATO içindeki konumu, Karadeniz ve Doğu Akdeniz'deki rolü ve gelişen savunma sanayii kapasitesi Avrupa güvenlik mimarisinde dışlanamaz bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, kısa ve orta vadede tam teşekküllü bir Avrupa Ordusu hedefi gerçekçi görünmemekte; buna karşılık kriz odaklı, hızlı konuşlandırılabilir, modüler ve esnek bir "Avrupa Acil Müdahale Kuvveti" modeli daha uygulanabilir bir seçenek olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Ordusu, NATO, PESCO, Rusya-Ukrayna Savaşı, Stratejik Özerklik

Introduction

Throughout the historical process, states have established alliances for security, economic interests, and ideological reasons, over time, these alliances have transformed into broader political partnerships. Due to the anarchic structure of the international system, states have turned toward balance of power policies or institutionalized collective structures to guarantee their security. Since the emergence of the modern state, thinkers have articulated the idea of a united Europe beyond national interests (Dinan, 2008: 17). The function of alliances has not remained limited to being merely military tools but has also been decisive in the formation of political identity and norms. In this context, the concept of security has moved beyond military capacity in a narrow sense and has been shaped by a perception of shared threats and an understanding of a collective destiny. European states, exhausted by wars, aimed to make war impossible and preferred to establish a legal order. The quest for peace made possible the establishment of a European union shaped around universal values and international law (Cesim, 2019: 18). This process demonstrates that security in Europe has been reconstructed on a corporate, normative, and collective basis, moving away from the understanding of the balance of power.

Following the Second World War, the international system accelerated both security institutionalization and economic integration in Europe. The destruction caused by the war led to the questioning of modernity's understanding of progress. While trying to end European civil wars, Europe faced a new ideological polarization. The destruction of the war and Soviet expansionism led Western European states to establish collective defense mechanisms. Thus, security turned into a shared responsibility. The Cold War created a bipolar system that divided states into Eastern and Western blocs (Özcan, 2025: 18). The leadership of both blocs was shaped in line with ideological and geopolitical approaches. Within this framework, in line with the need for the institutionalization of the emerging security architecture, NATO (NATO, 2026), established in 1949, became the fundamental pillar of European security. Europe met its security needs under Soviet pressure through the USA and NATO. However, this situation limited Europe's independent defense capacity and increased dependence on the USA (Göktepe,

2024: 164). NATO also became an institutional reflection of the transatlantic value system. The presence of the USA reduced the need for European states to pursue independent power policies. Since its establishment, the USA has played a central role in NATO's strategy, providing the bulk of military capacity and nuclear deterrence (Ercan, 2025). For this reason, NATO has become not only a military alliance but also one of the most important structures of the Western world, institutionalized on the axis of security, political solidarity, and strategic cooperation.

This situation led to the emergence of a functional division of labor between security and integration. The security umbrella provided by NATO made it possible for Western Europe to focus on economic recovery and integration processes. In this context, the integration process that began with the European Coal and Steel Community (Önen, 1989: 42), aimed to establish permanent peace through economic interdependence. The main objective of the community in question was to create an economic union by removing trade barriers between Belgium, Luxembourg, the Netherlands, Italy, and especially Germany and France (Ayanoglu, 1995: 50; Bilici, 2005: 11). Thus, strategic sectors constituting the capacity for the reproduction of war were left to the supervision of a supranational authority. Following the resolution of France's concerns regarding Germany's rearmament, the idea of the "European Defence Community (EDC)" (NATO, 2026), which aimed to integrate Europe's military capacity and create a common army, came to the agenda (Demir, 2009: 18). This development shows that Europe's quest for strategic autonomy and collective security has been a subject of discussion since earlier periods. Throughout the Cold War, a de facto division of labor was formed between European security and European integration. Within this framework, while military security was left to NATO, European communities deepened economic and institutional integration. This situation led European integration to deliberately acquire a "non-military" character. Thus, the European Union developed as a normative peace project rather than a project based on accumulating power in the classical sense. However, the complete externalization of security also created a structural dependency relationship in the long run. In the post-1990 period, the European Union began to become a more visible actor in the field of defense through the Common Security and Defence Policy.

This development is a reflection of Europe's effort to redefine security within the framework of its own political identity.

The large-scale military intervention by Russia against Ukraine in 2022 created a new breaking point in the European security architecture. This war shook Europe's "post-historical" peace assumption and showed that continental security is still subject to classical geopolitical competition. This development brought discussions of "strategic autonomy" and a European Army back to the agenda within the European Union; it made the question of whether the EU can create a defense capacity independent of NATO more visible. Thus, the tension between the normative foundations of European integration and power politics has reappeared.

Today, the European Army debate is not limited only to military capacity; it is also related to the sharing of sovereignty, democratic legitimacy, and European identity. Although the European Union has deepened economic and legal integration, defense continues to be one of the fundamental dimensions of national sovereignty. Since a common army would require the transfer of war and peace decisions to a supranational level, this situation represents a radical stage of integration. This study analyzes the extent to which the current institutional and political structure of the European Union is conducive to establishing a European Army independent of NATO following the Russia-Ukraine War. The main argument here is that due to weak political integration and the sovereignty sensitivities of member states in the short and medium term, the probability of establishing a centralized European Army is limited; conversely, security crises are deepening a gradual and functional integration in the field of defense.

1. The Possibility of a European Army in Light of Theories

The realist approach defines the international system as an anarchic structure and treats states as rational actors trying to maximize their security. Within this framework, defense policy constitutes one of the core areas of authority of the state and is where the transfer of state sovereignty is most difficult. According to Weber, the state is a human community that claims the monopoly of the legitimate

use of physical force within a given territory (Weber, 1998: 131). According to realist theory, states follow strategies to increase their power capacities and ensure their security in order to survive in the international system. In this context, the development of cooperation between Germany and France against the Soviet threat despite their historical rivalries, and their becoming the central powers of the European Union today, reveals the transformative effect of systemic pressures on state behavior (Şöhret, 2012: 300). The realist approach attaches importance to the national security capacity of the state and the principle of self-help, therefore, the European Army debate is evaluated from a cautious and limiting perspective in the context of the transfer of military capacity, one of the core elements of sovereignty, to a supranational structure. In this framework, the realization of the idea of a European Army is seen as possible only with the presence of a common and high-level perception of external threats. Indeed, although the Russia-Ukraine War has increased the perception of threat in Europe, from a realist perspective, the security priorities of member states are not homogeneous, while Russia poses an existential threat to the Baltic countries and Poland, migration, Mediterranean security, and energy stability emerge as more priority security issues for Southern European countries. This differentiation significantly complicates the sustainability of a common military command structure and an integrated European defense architecture. Additionally, realists evaluate the existence of NATO as the fundamental determinant of the European security architecture and argue that European states already have an institutional structure that meets their security needs under the US umbrella. Especially the nuclear deterrence and advanced military capacity provided by the USA make the necessity of a separate defense structure for Europe controversial. In this context, the European Army initiative is seen as a limited possibility in the realist perspective because it carries the risk of creating a second security architecture competing with or parallel to NATO. From the US perspective, the US's distanced stance towards a European army that it understands it cannot lead can be explained by a realist level of distrust (Erkul, 2023: 994). It will be a tool for understanding the explanation of the action.

Liberal institutionalism, on the other hand, argues that cooperation is possible in the international system and that international institutions can shape

state behavior. This approach suggests that institutions reduce uncertainty and facilitate cooperation by increasing interdependence between states. According to neo liberal institutionalism, peace and prosperity are possible through independent states combining their resources and creating integrated structures aimed at economic growth and the solution of regional problems by delegating authority in certain areas of their sovereignty (Aytaç and Yorulmaz, 2023: 97). In this context, Fukuyama (1999: 118) states that societies tend to integrate into global developments, but they can achieve this largely to the extent that they comply with the principles of economic liberalism. Accordingly, international institutions function not only as structures that facilitate cooperation but also as institutional frameworks that guide the preferences of states and deepen integration processes in the long run.

Viewed from this perspective, the European Union already represents a high level of institutional integration, and the field of defense can be considered an advanced and complementary stage of this process. Accordingly, the liberal institutionalist approach predicts that the existing institutional structure of the European Union can expand toward the field of defense. In an environment where economic interdependence deepens, increasing institutional coordination in the field of security emerges as a rational and functional necessity. A common defense policy can develop gradually through defense industry cooperation, common fund mechanisms, and the harmonization of military standards. In this framework, the idea of a European Army is evaluated not as a sudden and radical break but as a natural and cumulative continuation of the existing institutional integration process. However, the progress of this process can be limited by the sovereignty sensitivities and strategic priority differences of member states.

Nevertheless, defense policy possesses the characteristic of an extremely sensitive area in terms of sovereignty and political authority. Decisions such as sending troops, participation in military operations, or direct intervention are evaluated not only as foreign policy preferences but also directly as one of the most critical areas of use of national sovereignty. For this reason, the decisions in question are based on a strong ground of domestic political legitimacy in member states and are subject to parliamentary approval processes in most cases.

In democratic systems, public sensitivities, the attitude of opposition parties, and social perceptions regarding security risks also directly affect these decision-making processes.

Neo-functionalism is an original theory developed to explain European integration, arguing that integration creates a “spillover” effect from one area to another. According to Ernst B. Haas, integration is a gradual process that is non linear but deepens over time. Within this framework, cooperation that began in economic and technical fields among European countries tends to expand toward political, cultural, and social fields over time through functional needs and increasing interdependence (Haas, 1958: 13–14). According to neo-functionalist theory, as economic integration deepens, the interdependence emerging in these areas gives birth to the need for coordination in new policy areas, and thus functional pressures emerge at the political level. This process leads to integration becoming a self-sustaining mechanism, making further institutional arrangements mandatory. Within this dynamic, with the “political spillover” effect, decision making processes carried out at the national level in different policy areas gradually become more compatible with the supranational level, so that the powers of supranational institutions expand over time not only through formal agreements but also through processes of negotiation, compromise, and institutional socialization (Toprak, 2007: 71). Neo-functionalist theorists also claimed that functionalist theorists (specifically Mitrany) ignored the element of power in their explanations. They argued that power is not merely an instrument, but also a tool that actors utilize to achieve welfare; in this context, they asserted that actors could come together for a common prosperity by pooling their power (Sancaktar, 2013: 133). Viewed from this perspective, the European Union requires stronger institutional coordination in the field of defense due to the high level of integration it has reached in economic and legal fields. Areas such as the sustainability of the common market, energy policies, border security, and the capacity to intervene in external crises indirectly necessitate making military capacity and crisis management mechanisms more compatible. Accordingly, the European Army can be evaluated as a natural but delayed stage of the integration process within the framework of the neo-functionalist approach. However, the field of defense contains much higher levels of sovereignty sensitivities compared

to economic policies. This situation leads to the integration process progressing more slowly in this area and having a more fragile institutional structure. Therefore, European integration does not follow a linear line of development; on the contrary, it emerges as a fluctuating process accelerated at times by crises but limited by the political will and sovereignty concerns of member states.

When the three theoretical approaches are evaluated together, it is seen that the European Army debate is a multi layered process where dynamics of sovereignty, security, and integration intersect, rather than a one-dimensional institutional design issue. The realist approach sees the capacity for the realization of a European Army as limited due to the state-centered understanding of security and high sovereignty sensitivities; especially differences in threat perceptions and the security umbrella provided by NATO further weaken this possibility. Liberal institutionalism, through the dynamics of interdependence and cooperation created by existing institutional structures, sees integration in the field of defense as possible as a gradual and functional expansion. The neo-functionalist approach, on the other hand, suggests that with the “spillover” effect created by economic and institutional integration, the field of defense will inevitably be subject to integration pressure over time and that a European Army could be a natural continuation of this process. Nevertheless, all three approaches overlap on the point that the field of defense is the most sensitive and slowest-progressing dimension of European integration, albeit at different levels. This situation indicates that rather than the European Army gaining full reality in the short term, it may show a gradual and fragmented development within the framework of current geopolitical conditions and institutional dynamics.

2. Concrete Policy Tools and Mechanisms for Deepening in the Defense Sector

The idea of a European Army emerged in the early periods of the European integration process, specifically with the Pleven Plan proposed in 1950 and the subsequent European Defence Community initiative, however, it failed to institutionalize due to the collapse of this initiative in 1954(Ercan, 2024: 39). This initiative aimed to merge the defense capabilities of European states

under a common military structure, thereby providing continental security within a supranational framework. However, the non-ratification of the EDC, particularly due to France's concerns over national sovereignty, caused the idea of a common army in Europe to remain a "strategic ideal" for a long time. Despite this historical background, the concept of a European Army has persisted as a goal that occasionally resurfaces in EU integration debates but has never fully institutionalized in any period. The idea of common European defense, rather than a goal of "creating an army," signifies closer cooperation among member states in areas of defense planning, military capacity building, crisis management, and operational coordination. Within this framework, common defense is built more upon the harmonization of military capabilities and the enhancement of interoperability rather than the total unification of national armies in the classical sense. The idea of a common army represents a more advanced stage and carries a much more politically controversial character, as it requires the transfer of defense authority from nation-states to a supranational structure. Consequently, while "common defense" has emerged as a more pragmatic and applicable goal in the process of European integration, the "European Army" has remained a long-term vision. Since the Russia-Ukraine War, the EU's defense transformation has moved beyond the level of rhetoric, progressing through institutional, financial, and industrial-based mechanisms. Although a European Army has not yet been formed, integration has deepened through practical tools. The Common Defence Policy began with the 1999 Treaty of Amsterdam and was renamed the Common Security and Defence Policy with the 2009 Treaty of Lisbon. Despite institutional progress, many states approach the matter cautiously due to sovereignty concerns and overlap with NATO. While France and Germany support deeper military integration, countries like Poland and the Czech Republic oppose it due to sovereignty and alliance priorities.

Therefore, cooperation in the field of defense has progressed through specific stages in harmony with the historical and institutional evolution of common European defense and common army debates. First, the European Defence Agency (EDA, 2026) was established in 2004, aiming to develop defense capabilities, increase coordination, and strengthen interoperability among member states. This was followed in 2017 by Permanent Structured Cooperation

(PESCO) and the European Defence Fund (EDF). While PESCO (European Union, 2026) aims to create more binding defense projects and operational cooperation mechanisms among member states, the EDF (European Union, 2026) aims to deepen financial and technological integration through common defense industry projects and R&D investments. The EUFOR operations in 2003 and the 2011 Libya intervention are limited and coordinated military operations carried out within the framework of the Common Security and Defence Policy (CSDP) rather than indicating the existence of a European army. Nevertheless, although mechanisms like the EDF and PESCO have provided a certain degree of progress, European defense integration still possesses significant structural limitations. In this context, PESCO's institutional architecture differs from many CFSP mechanisms that involve the participation of all EU member states and are at risk of being blocked by individual vetoes in inflexible intergovernmental decision-making processes, and has the potential to significantly contribute to the development of the EU's defence actor role (Turhan, 2019: 349). In particular, the continued national control over defense expenditures and the sovereignty sensitivities of member states limit the formation of a permanent and unified military structure. While the CSDP remains a fundamental reference framework for European defense cooperation, its current institutional structure does not produce a level of political integration that would allow for the emergence of a unified military force. In this context, the idea of a European Army has remained a normative and idealized goal indicating the direction of the deepening reached in the defense dimension of European integration, rather than a concrete institutional result in the short and medium term.

PESCO was established by the European Union in 2017 and entered into force in the same year. This mechanism, created before the Russia-Ukraine War, envisions a more binding and operational cooperation framework through the development of common military projects among member states, the increase of defense capabilities, and the harmonization of defense expenditures to a certain extent. In this respect, while strengthening European defense capacity at the institutional level, PESCO increases military interoperability and functions as a de facto coordination mechanism without the creation of a European Army. However, its structure based on the principle of voluntarism limits the speed

of the integration process and prevents the transfer of defense authority to a supranational structure by largely preserving the sovereignty areas of member states. The European Defence Fund, on the other hand, supports defense research and development activities through the European Union budget, aiming to reduce the fragmented structure of the European defense industry and strengthen common production capacity. In this context, the EDF serves as an important financial tool constituting the economic and industrial foundation of the European Union's search for strategic autonomy; it contributes to deepening integration in the defense production chain rather than the formation of a military command structure. However, although such financial and institutional integration processes in the field of defense industry allow for the development of common systems and increased cost-sharing, they do not lead directly to political or military integration or the formation of a unified European Army.

The 100-billion-euro special defense fund announced by Germany following Russia's invasion of Ukraine has been an important turning point for European security (Centre for European Reform, 2025). This decision has not only meant an increase in Germany's defense expenditures but has also accelerated a paradigm shift regarding defense policies across Europe. While this process marks a significant break for Germany, historically defined by military caution and a low-profile defense approach, it has also brought about a strategic transformation toward the modernization of the Bundeswehr and the reconstruction of military capacity. Therefore, *Zeitenwende* (Scholz, 2022) the remilitarization of defense consciousness in Europe rather than a transition to a European Army. This process may encourage more coordination in the field of security within the European Union, however, a federal military structure that necessitates the transfer of sovereignty has not yet produced political legitimacy. Germany's decision can be seen as an increase in capacity and a reshaping of self defense reflexes. Furthermore, Russia's attack on Ukraine has radically changed the perception of security not only in Germany but across Europe; many European countries have turned toward increasing defense budgets, accelerating military modernization processes, and developing more autonomous national defense policies in line with the increasing perception of threat. Especially in Eastern European countries, the tendency to strengthen national defense capabilities in

addition to NATO's deterrence capacity has become prominent. This situation has brought about a hybrid transformation process in the European defense architecture that highlights both national capacity building and coordination at the EU level simultaneously.

In the post-Cold War period, Germany's security policy was largely built on a NATO centered collective defense understanding and the principle of limited military engagement. However, developments after 2022 led Germany to increase its defense capacity, modernise the Bundeswehr comprehensively, and take on a more active security role. The German security approach, traditionally based on a balance between European integration with France and transatlantic relations with the USA (Bardakcı, 2025: 10), has gradually moved away from the concept of "military hesitation" during this process. Increasing defense expenditures and the transformation in threat perception across Europe have shown that diplomatic tools alone can be insufficient in providing security as conventional warfare becomes decisive once again. Nevertheless, this transformation does not mean a direct progress toward a European Army; on the contrary, the focus is shaped toward strengthening national defense capacities, increasing burden-sharing within the NATO framework, and developing strategic autonomy capacity.

Following the Russia-Ukraine War, security policies in Europe have been significantly reshaped, leading to different strategic orientations in different member states. France, leading the approach of European Strategic Autonomy, has brought the idea of a "true European Army" back to the agenda, proposing a more autonomous but coordinated European defense capacity while maintaining its commitment to NATO. Italy focuses on defense industry integration by viewing NATO and existing EU mechanisms as the primary framework, remaining cautious toward structures based on the transfer of sovereignty. Poland, evaluating Russia as an existential threat, has rapidly increased defense expenditures and prioritized NATO and US security guarantees. Spain, following a more institutionalist and balancing line, provides active participation in mechanisms like PESCO and the EDF while preferring a crisis-oriented defense model compatible with NATO (Euronews, 2025). While Greece increases its deterrence through high defense expenditures and bilateral cooperation developed

with France, it remains cautious in practice toward the idea of a European Army (Bloomberg, 2025). The Netherlands shows that deep cooperation is possible in Europe even without army-like integration through integrated military structures developed with Germany, maintaining a NATO centered security understanding. Sweden and Finland have reinforced the importance of the Atlantic structure in the European defense architecture by turning toward NATO due to the Russian threat. Portugal similarly bases its approach on a NATO centered security understanding and does not see the idea of a European Army as realistic in the short term. This general picture shows that despite the deepening of defense integration in Europe, structural progress toward a unified European Army remains limited due to sovereignty concerns and NATO dependency.

3. Obstacles in the Path of the Idea of a European Army

Although concrete steps have been taken toward a European Army, significant structural and political obstacles persist. These obstacles include the requirement of unanimity in EU defense policies, the institutional weight of NATO and the security guarantee of the USA, sovereignty concerns and reservations toward the transfer of national military command authority, different strategic threat perceptions, imbalances in defense expenditures, and limited public support. The lack of a common vision regarding EU defense and strategic autonomy limits the effectiveness of current initiatives; furthermore, divergences among member states regarding capability development deepen the mismatch between goals and results (Oğuz and Oral, 2022: 77). This situation reveals not only institutional mismatches but also the still-incomplete nature of European integration in the field of security and defense. In this framework, while the partially cautious supportive approach of Germany alongside France, and the more flexible stance of Italy and Spain open to developing an EU centered defense capacity represent Western and Southern European countries supporting the idea of strategic autonomy like Eastern European countries such as Poland, the Baltic states (Estonia, Latvia, Lithuania), Romania, and Bulgaria see the NATO centered security understanding and the US security guarantee as the fundamental strategic pillar. This differentiation complicates the institutional integrity of European

defense integration and continues to be shaped by the tension between normative goals and the national security priorities of member states.

The EU's current legal framework is based on the principle of unanimity in decision-making processes in the fields of defense and security, which constitutes a significant structural limitation to deep military integration. For this reason, the establishment of a common European Army or a federal military structure requires not only policy alignment but also comprehensive changes in EU treaties (Euro-Lex, 2026). The fact that such changes must be approved by the national parliaments of all member states and, in some cases, be subject to referendum processes makes the process extremely complex and unlikely from both a legal and political standpoint. In addition, NATO's institutionalized command structure and operational capacity already offer a functional coordination and deterrence mechanism within the European security architecture, making the need for an alternative military structure debatable. Especially for many member states including Poland, the Baltic countries, and Germany, the security guarantee provided by the USA is seen as one of the fundamental elements of the current security order; this situation limits the political will toward a European defense structure parallel or alternative to NATO. As a result, European defense integration continues its development within the framework of mechanisms complementary to and coordinated with NATO, rather than an independent and federal army model.

Another significant limitation is the substantial absence of the political and institutional conditions necessary for the transfer of military authority to a supranational level. Within the framework of the current understanding of national sovereignty, critical decisions such as declaring war, deploying armed forces, or integrating national armies still reside within the exclusive jurisdiction of member states, and the transfer of these powers to the EU level faces serious political resistance. Particularly in high-sovereignty areas like defense and security, the tendency of states to protect their decision-making autonomy constitutes a structural obstacle to more advanced military integration. Additionally, differences in threat perceptions among member states make the formation of a common strategic culture difficult; while Eastern European countries see

Russia as the primary security threat, the fact that the security agenda in Western European countries focuses more on areas such as cyber threats, terrorism, and energy security weakens the common definition of risk. Inequalities in defense expenditures and differences in military capacity also complicate the development of a common defense budget and capability-sharing mechanism, which limits the financial and operational dimensions of integration. Finally, the relatively limited public support for defense integration at the European level weakens political will, especially in non-crisis periods, making the deepening of the process even more difficult.

The Arab Spring, which began in 2010, created significant effects on the European Union's foreign policy and made visible the structural problems in the Union's capacity to respond to crises. The rapidly spreading regime change processes in North Africa and the Middle East weakened the EU's stability assumptions regarding its neighborhood and revealed the need for a more holistic and coordinated approach in foreign policy making. Although the EU tried to overcome this fragmented structure through the High Representative for Foreign Affairs and Security Policy (Consilium Europa, 2026), it struggled to develop a common and rapid response due to different priorities and interests among member states. In the example of the Arab Spring, the EU's stance toward crises in countries like Libya, Syria, and Egypt was often delayed, divided, and inconsistent, revealing the lack of coordination and problems of strategic integrity in the Union's capacity for external action. In this context, the developments in question showed that functional problems in EU foreign policy persist and the Union's capacity to intervene in international crises remains limited (Altın, 2018: 4747). This situation has made the need to deepen the EU's institutional integration in the field of foreign policy even more evident.

When a general evaluation is made, the obstacles in the path of the idea of a European Army stem not only from institutional arrangements but also from the deep structural and political limits of the EU. The decision-making mechanism based on the principle of unanimity, national sovereignty sensitivities, and the reluctance toward the transfer of military authority to the supranational level limit comprehensive defense integration. In addition, NATO's institutional

capacity and the security guarantee provided by the USA weaken the motivation of European states to develop an independent security architecture. Differences in security perception and strategic priorities among member states reinforce this picture; while France advocates for an integrated defense structure focused on strategic autonomy, Germany follows a balanced approach compatible with NATO, and Poland prioritizes the US-centered security guarantee. The fact that other countries act in line with different regional and national security priorities shows that a common and homogeneous security understanding has not yet been formed in Europe. As an example, described as a forum for coordination and dialogue, and acting through consensus, NATO witnessed one of the political crises frequently experienced by the EU as a result of disagreements among allies on the eve of the Second Iraq War, and the developments that led to the interpretation that there was a growing rift within the alliance were the US's inability to persuade Alliance members to invade Iraq without a UN intervention resolution, and subsequently its unilateral action with the support of the UK, an EU member (Özer, Uysal Oğuz and Atvur 2010: 268). Nevertheless, high participation in defense cooperation processes points to a trend of integration, albeit limited. However, historical experiences, as seen specifically during the Yugoslav Crisis, reveal that Europe's economic capacity does not always transform into a common military power (Britannica, 2026). Within this framework, European defense integration possesses the character of a structurally limited and gradual process that progresses depending on the common perception of threat and the integration of political will.

4. Türkiye's Strategic Impact in the European Security Architecture Scenario

Türkiye, by virtue of its geographical location, serves as a bridge between Europe and Asia and stands as a strategic actor possessing one of NATO's largest military capacities, holding central importance in the European Army debates. This characteristic makes Türkiye an indispensable component of the European security architecture, not only in terms of military capacity but also in its power to generate geopolitical balance. Conversely, the fact that Türkiye's European

Union membership process has remained in uncertainty for many years has deepened the institutional and normative incompatibilities between the two sides. Developments regarding energy resources and maritime jurisdiction areas in the Eastern Mediterranean, related to the Cyprus issue, have also been another source of disagreement between Türkiye and the EU and its member states (Boyras, 2025: 161). Differences arising particularly in areas such as democracy, the rule of law, and foreign policy priorities have led to the de facto halting of membership negotiations while creating an environment of mutual mistrust in the field of security.

Within this framework, the perception that Türkiye has not received sufficient political and military support from the European Union regarding regional crises has strengthened a distinct trend toward autonomy in Ankara's foreign policy behavior. During this process, Türkiye developed a multi-dimensional foreign policy strategy based on independent decision-making capacity centered on national security priorities. Türkiye's ability to intervene rapidly and independently in examples such as the Syrian civil war (BBC, 2023), the Libya crisis, and the Karabakh conflicts stands among the concrete indicators of this trend toward autonomy. This situation has not only signaled a search for a new balance in Türkiye's relations with the West but has also increased confidence issues regarding the European security architecture.

From the perspective of the European Union, Türkiye's position possesses a paradoxical quality: Türkiye remains institutionally outside the Union, yet continues its existence as an actor inherent to Europe's security structure in terms of security practices. Especially in the context of the migration crisis in 2015 and thereafter, Türkiye's role in controlling migration flows originating from Syria has been a decisive element for Europe's internal stability. Likewise, its control over energy transition lines and trade routes has made Türkiye de facto component of the European security system.

In the context of a potential European Army structure, while Türkiye is expected to remain institutionally outside this formation, it does not seem possible to completely exclude it from de facto security processes due to its NATO membership and military capacity. This situation produces a hybrid

position for the European security architecture that can be defined as “outside but inside.” Specifically, Black Sea security, maritime jurisdictions in the Eastern Mediterranean, instabilities in the Middle East, and the strategic control mechanism provided by the Montreux Convention Regarding the Regime of the Straits make Türkiye a critical component of the European security equation.

At this point, the contributions Türkiye can provide to the European security architecture possess a multi-dimensional character. Primarily, Türkiye can provide rapid reaction and crisis management capabilities to the European security structure with its high-readiness and large-scale military capacity. For instance, within the scope of the “enhanced forward presence” conducted on NATO’s eastern flank, Türkiye’s capacity to provide logistical support and force rotation through land and air elements in deterrence activities against Russia in the Baltic region is a significant advantage. Similarly, Türkiye’s active role in the KFOR mission in Kosovo (NATO, 2026), the EUFOR Althea operation in Bosnia-Herzegovina, and anti-piracy tasks off the coast of Somalia are concrete examples of its contribution to the European security system.

Looking from Türkiye’s perspective, the country has become indirectly integrated into the Common Security and Defence Policy to certain extents at the institutional and operational levels. The chapter on Foreign, Security, and Defence Policy constitutes one of the 31 chapter headings within the scope of Türkiye’s European Union membership negotiations. According to the European Commission’s progress reports, Türkiye is evaluated as a candidate country with a certain level of preparation in the fields of foreign policy, security, and defense policies (Baykara, 2022: 10). Furthermore, Türkiye possesses significant military capacity for the European security architecture with its status as the second-largest army in NATO, its advanced and increasingly autonomous defense industry capacity, its operational superiority in the field of unmanned aerial vehicles (UAV/SİHA), its large-scale military operation experience, and its crisis management capability.

Domestic defense systems developed through institutions such as ASELSAN, TUSAŞ, and ROKETSAN position Türkiye as a potential production partner and operational contributor within the European defense ecosystem. In this

framework, while Türkiye is not a direct member of the EU's institutional deepening processes in defense specifically mechanisms like PESCO, the European Defence Fund, and crisis management operations that it is indirectly articulated within the framework of NATO membership and candidate country status.

In the context of maritime security, Türkiye's control over the Dardanelles and Istanbul Straits is of critical importance for European security in terms of regulating access to and exits from the Black Sea. Türkiye's mediator role in operating the grain corridor agreement (UN, 2026) during the Russia-Ukraine war produced direct effects on global food security and the European energy-trade balance. Likewise, mine sweeping operations and commercial ship security in the Black Sea demonstrate Türkiye's contribution to regional maritime security.

Türkiye's geostrategic position serves as a logistical and operational transition corridor between Europe and the Middle East, the Caucasus, and Africa. In this context, the Incirlik Air Base, the Kürecik Radar System, and NATO early warning infrastructures can be considered operational extensions of the European security system. This situation enables European countries to conduct evacuation, logistical support, and military shipment operations through Türkiye during periods of crisis.

The level Türkiye has reached in the defense industry in recent years also offers significant contributions to the European security architecture. The use of Bayraktar TB2 and Akıncı SİHAs in the Ukraine war demonstrated the effectiveness of these systems in global conflict environments. Poland's procurement of the TB2, Spain's purchase of the Hürjet trainer aircraft (TSKGV, 2025) and the Baykar–Leonardo cooperation developed with Italy (Savunma Sanayi ST, 2026) are concrete examples of Türkiye's integration with the European defense industry.

In the current conjuncture where debates on “common defense” and a “European Army” are intensifying in Europe, Türkiye stands out as a potential security provider and complementary actor due to its military capacity and defense industry infrastructure. However, the defense architecture of the EU, which progresses increasingly on the axis of strategic autonomy and institutional internal

integration, makes Türkiye's direct participation in these structures difficult due to political and institutional limitations. Despite this, Türkiye continues to be a de facto component of the European security structure through its operational alignment within the NATO framework and its crisis management capacity.

In light of this holistic evaluation, Türkiye stands out as both a structural necessity and a strategic variable in European Army debates. In 2026, Türkiye showed its efficiency in an exercise named Steadfast Dart Exercise (Anadolu Agency, 226). A European security architecture from which Türkiye is completely excluded could create serious gaps in NATO-EU coordination and lead to power imbalances on the Black Sea, Eastern Mediterranean, and Middle East axes. In contrast, integrating Türkiye into the European security system through flexible, project based, and crisis oriented cooperation mechanisms will both increase the European Union's operational capacity and preserve the integrity of the transatlantic security architecture. In this context, Türkiye is positioned not as a passive element of the European Army debate, but as a strategic variable with a high guiding influence.

Conclusion

The European security architecture is historically the product of a long transformation process evolving from balance of power policies toward institutionalized collective security orders. While the destruction Europe experienced after the Second World War made economic integration a tool for security production, the umbrella provided by NATO made European defense largely dependent on the transatlantic structure. This historical background explains why the European Union, despite being highly integrated economically, still exhibits a fragmented and state-centered structure in the field of defense. The Russia-Ukraine War has reopened this structure for debate, bringing the idea of a European Army back to the agenda by revealing that Europe cannot sustain its security solely through a normative peace project. Within this historical and structural framework, the European Army debate today transforms into a multi layered problem area defined by institutional, political, and strategic boundaries, therefore, the current institutional structure of the European Union

does not possess the capacity to create an integrated military force with a central command structure independent of NATO in the short and medium term. The fundamental reason for this is that European integration in the field of defense does not progress linearly as it did in economic integration and generates much higher resistance regarding the transfer of sovereignty.

Evaluated from a theoretical perspective, the realist approach reveals that the most fundamental structural obstacle to the idea of a European Army is the different threat perceptions among member states. While Eastern European countries see Russia as a direct and existential threat, migration, Mediterranean security, and energy stability emerge as more priority security headings for Southern European countries. This differentiation prevents the formation of a common strategic culture, weakening the political foundation of a unified military command structure. Additionally, NATO's institutional capacity and the security guarantee provided by the USA significantly limit Europe's motivation to establish an independent security architecture. On the other hand, liberal institutionalism and neo-functionalist approaches emphasize that a functional and gradual transformation is occurring in the field of defense within the European Union, rather than an absolute break. PESCO, the European Defence Fund, and common defense industry projects show that significant institutional coordination is possible even without the transfer of military sovereignty. However, these mechanisms do not move the ultimate decision-making authority of defense policies to a supranational level that they progress more at the level of production, technology, and operational alignment. This situation shows that a European Army could emerge not through a sudden institutional transformation, but through a gradual integration process triggered by crises.

On the political plane, the different security priorities of key actors such as Germany, France, Italy, and Poland make it difficult to form a common strategic vision within the European Union. While France advocates for strategic autonomy and a more independent European defense capacity, Germany adopts a balanced approach compatible with NATO, Poland sees the US-centered security guarantee as its fundamental strategic pillar. While Southern European countries focus more on crisis management and Mediterranean security, Northern and

Eastern European countries bring the Russia centered threat perception to the forefront. This multi-faceted differentiation is one of the fundamental factors preventing European defense integration from gaining political integrity.

The Türkiye factor stands out as a complementary and simultaneously balancing element within this structural picture. Its strong military capacity within NATO, advanced defense industry, operational superiority in the field of unmanned aerial vehicles, and geostrategic location in the Black Sea, Eastern Mediterranean, and Middle East make Türkiye an indispensable component of the European security architecture. Conversely, the uncertainty in the European Union membership process and institutional incompatibilities limit Türkiye's full integration into the European defense structure. For this reason, Türkiye emerges as a strategic actor located in a hybrid and flexible position within the European security order neither completely excluded nor fully internalized.

When a general evaluation is made, the full realization of the idea of a European Army in the short and medium term does not appear realistic. Instead of it, the European security architecture is evolving toward a modular and multi layered structure that is compatible with NATO, does not completely eliminate national sovereignty areas, but can produce rapid reaction capacity in moments of crisis. In this framework, the European Army continues its existence as a normative goal determining the direction of European integration in the field of defense, rather than as a concrete military unit in the near term. The security future of Europe is shaped within a flexible, network-based, and multi-actor security architecture that provides coordination at different levels, rather than a single centralized army.

In this framework, certain structural and institutional steps must be taken to move the European Army debates to a more applicable ground. Primarily, it is of importance to develop regular common security assessment mechanisms for the purpose of strengthening common threat perception and harmonizing strategic culture within the European Union. Furthermore, the fragmented structure in the defense industry must be reduced, and projects within the scope of the European Defence Fund and PESCO must be brought into a more binding and integrative framework. Expanding common procurement mechanisms will provide cost-

effectiveness while simultaneously increasing military capacity alignment. At the institutional level, relaxing the principle of unanimity in decision-making processes in specific defense areas and moving toward qualified majority voting could be a critical step for creating rapid and effective crisis response capacity. Preserving the principle of complementarity with NATO will ensure that the European security architecture develops in harmony with the transatlantic structure rather than in conflict. Finally, developing flexible and functional cooperation models with actors possessing high regional military capacity, such as Türkiye, can be evaluated as an important element to increase the operational capacity of the European security architecture. Although such gradual and multi-dimensional reforms may not transform the idea of a European Army into full military integration in the short term, they will strengthen the institutional foundation of a more integrated and effective European defense structure in the long run.

References

Altın, Omca. (2018). “Middle East Deadlock in the Context of European Union Common Security and Defence Policy”. *Social Sciences Studies Journal* 4/24, p. 4747. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.j.933>

Anadolu Agency. (2026). “With the Steadfast Dart Exercise, Türkiye Uses Combat Drones for the First Time in NATO’s Largest Drill”, <https://www.aa.com.tr/en/world/Turkiye-for-1st-time-uses-combat-drones-in-nato-s-largest-exercise-says-naval-commander/3834094> (01.03.2026)

Ayanoğlu, Ejder. (1995). “The European Union and the Harmonization of the Turkish Tax System with the Union Model-I”. *Vergi Dünyası Dergisi* 14/171, p. 49-55.

Aytaç, Alpaslan Türkeş- Yorulmaz, Muhammet. (2023). “An Analysis of the European Union Security and Defense Policy in the Context of Relations with NATO”. *Meriç International Journal of Social and Strategic Studies* 7/18, p. 91-109. <https://doi.org/10.55142/meric.1245749>

B. Haas, Ernst. (1958). “The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950 – 1957”, Standfort, Standfort University Press, p.13-14.

Bardakcı, Mehmet. (2025). “Russia-Ukraine War and Its Effects on European Security”. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi* 9/1 (2025), p. 10. <https://izlik.org/JA72JW79FK>

Baykara, Sıla Turaç. (2022). “The Role of Turkey as a Non-EU NATO Member in the Common Security and Defence Policy (CSDP)”. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi* 5/1, p. 10. <https://doi.org/10.51763/uid.1052299>

BBC. (2023). “Why has the Syrian War lasted 12 years?”. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229> (01.03.2026)

Bilici, Nurettin. (2005). *Türkiye-European Union Relations*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, p. 11.

Bloomberg, (2025). “Greece Offers Vital Lessons for Europe in Defense Spending”. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-03-27/greece-offers-vital-lessons-for-europe-in-defense-spending> (01.03.2026)

Boyras, H. Mustafa. (2025). "Turkey-European Union Relations Between Strategic Autonomy and Interdependence". *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 21/68 (2025), p. 161. <https://izlik.org/JA96JK86CS>

Britannica. (2026). "Bosnian War", <https://www.britannica.com/event/Bosnian-War> (01.03.2026)

Centre For European Reform. (2025). "Towards An EU 'DefenceUnion?'", <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2025/towards-eu-defence-union> (01.03.2026)

Cesim, Aycan. (2019). "Reflections of Immanuel Kant's Philosophical Views on the Discipline of International Relations". *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi* 2/1, p. 18. <https://izlik.org/JA66XM33RZ>

Consilium Europa, (2026). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/> (01.03.2026)

Demir, Sertif. (2009). "The Historical Development of the European Security Architecture and Turkey's Place in This Security Architecture". *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 5/9 (2009), p. 18. <https://izlik.org/JA43PY43NM>

Dinan, Desmond. (2008). "*Ever Closer Union: An Introduction to European Integration.*" trans. Hâle Akay. İstanbul: Kitap Yayınevi, p. 17.

Ercan, Murat (2024). Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilişkileri; İlişkilerin Tarihi, Sorunları, Kurguları Senaryoları ve Geleceği, İstanbul: Efeakademi Yayınları.

Ercan, Murat. (2025). "Security of Europe without US: Strategic Challenges and Turkey's Role". *Kırmızılar*, <https://www.ankasam.org/anka-analizler/abdsiz-avrupanın-guvenligi-stratejik-zorluklar-ve-Turkiyenin-rolu/> (01.03.2026)

Erkul, İbrahim Çağlar. (2023). "Is it Possible to Establish a European Army? Understanding Historical Experience and Predicting the Future", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 22/3, p. 994. <https://doi.org/10.21547/jss.1242173>

Euro-Lex. (2026). "Access to European Union Law". [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M048\(01.03.2026\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M048(01.03.2026))

Euronews. (2025). "Spain to meet NATO 2% defence target by 2025". <https://www.euronews.com/my-europe/2025/04/22/spain-to-meet-nato-2-defence-target-by-2025> (01.03.2026)

European Union. (2026). https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-defence-agency-eda_en (01.03.2026)

Fukuyama, Francis. (1999). *"The End of History and the Last Man"*. Istanbul: Gün Yayıncılık, p.118

Göktepe, Orhan. (2024). "European Army and NATO Dilemma". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 48 , p. 164. <https://doi.org/10.61904/sbe.1403794>

IRIS. (2018). "PESCO: The Dutch Perspective". <https://www.iris-france.org/117396-pesco-the-dutch-perspective> (01.03.2026)

NATO. (1952). "Signature of the Treaty setting up the European Defence Community". <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/1952/05/27/signature-of-the-treaty-setting-up-the-european-defence-community#:~:text=27%20May%201952,did%20not%20come%20into%20force> (01.03.2026)

NATO. (2026, February 09). "NATO's Role In KOSOVO". <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/natos-role-in-kosovo> (01.03.2026)

Oğuz, Şafak and Oral, Fatma. (2022). "The EU's Strategic Autonomy Efforts, Strategic Compass and Possible Reflections on Turkey". *Bölgesel Araştırmalar Dergisi* 6/1 (2022), p. 77. <https://izlik.org/JA58NJ29EH>

Önen, Ziya Sacit. (1989). *"International Financial Institutions"*. Ankara: Savaş Yayınları.

Özcan, Merve Suna Özal. (2025). *"The Unlimited Power of Russia: Origins, Power and War"*. Publisher City: Publisher, 2025, p. 18.

Özer, Sanem, Uysal Oğuz, Ceren and Atvur, Senem. (2010). “Evaluation of the Changing Security Strategies of NATO and the EU through the Example of Afghanistan”. *Akdeniz İİBF Dergisi* 10/19, p. 268. <https://izlik.org/JA27BU53AH>

Sancaktar, Caner. (2013). “Integration and Integration Theories”. *Theoretical Studies in International Relations*, edited by Hasret Çomak and Caner Sancaktar, p.133. 2013.

Savunma Sanayi ST. (2026). <https://www.savunmasanayist.com/baykar-leonardo-ortak-ihha-uretimi-nisan-ayinda-basliyor/> (01.03.2026)

Scholz, Olaf. (2022). “Policy statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany and Member of the German Bundestag, 27 February 2022 in Berlin”. *The Federal Government*. <https://www.bundesregierung.de/breg-en/service/archive/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378> (01.03.2026)

Şöhret, Mehmet. (2012). “Integration of the European Union within the Framework of Realism”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (itobiad)* 1/4, p.300. <https://doi.org/10.15869/itobiad.37135>

Toprak, Elif. (2007). “From Neo-Functionalism to Structuralism, Türkiye – European Union Harmonization in Light of Integration Theories”. *Ankara Review of European Studies* 7/1, p. 71. https://doi.org/10.1501/Avrupa_00000000085

Turhan, Ebru. (2019). “The Role of PESCO in the Development of the Defense Dimension of the European Union’s Common Security and Defense Policy: Opportunities and Challenges”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 20/2, p. 349. <https://doi.org/10.24889/ifede.627263>

Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı. (2025). <https://tskgv.org.tr/savunma-sanayii-gundem/Turkiyeden-ismpanyaya-tarihi-hurjet-ihracati-26-milyar-avroluk-dev-anlasma> (01.03.2026)

UN. (2026) <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative> (01.03.2026)

Weber, Max. (1998). “Politics as a Vocation (Politik als Beruf)”, trans. Taha Parla, Istanbul: İletişim Publications, p.131

Genişletilmiş Özet

Tarihsel süreçte devletler, güvenlik, ekonomik kalkınma ve ideolojik tehditler nedeniyle ittifaklar kurmuş, bu yapılar zamanla geniş stratejik ortaklıklara evrilmiştir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı, devletleri denge politikalarına veya kolektif yapılara yöneltmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenen sistem, Avrupa kıtasında güvenlik temelli kurumsallaşmayı hızlandırmıştır. NATO’nun 1949’da kurulmasıyla ABD, Avrupa güvenliğinin merkezi aktörü haline gelmiş, bu durum Avrupa devletlerinin güvenlik yerine ekonomik entegrasyona odaklanmasını sağlamıştır. Ancak 2022 yılında Rusya’nın Ukrayna’ya müdahalesi, Avrupa’nın “tarih sonrası” barış varsayımını sarsarak stratejik özerklik tartışmalarını yeniden alevlendirmiştir.

Avrupa Ordusu tartışmaları teorik olarak incelendiğinde üç temel teorik çerçevede analiz edilebilir. Realist yaklaşım, savunma politikasını egemenliğin devri en zor alanı olarak görür. Realistlere göre üye devletlerin tehdit algıları homojen değildir. Baltık ülkeleri Rusya’yı varoluşsal bir tehdit görürken, Güney Avrupa için göç ve Akdeniz güvenliği önceliklidir. Bu durum ortak bir askeri komuta yapısını zorlaştırmaktadır. Liberal kurumsalcılık teorisi, kurumların belirsizliği azaltarak iş birliğini mümkün kıldığını savunur. Bu açıdan savunma alanı, entegrasyonun son halkası olarak görülebilir. Neo-fonksiyonalizm teorisi ise ekonomik entegrasyonun ve katlanarak güçlenen işbirliğinin, siyasi ve askeri alanlara “sıçrama” (spillover) etkisi yarattığını ileri sürer. Ancak savunma alanındaki yüksek egemenlik hassasiyeti, bu sürecin belirli bir oranda ve düzenli bir şekilde ilerlemesini engellemektedir.

Savunma alanında derinleşme ve politika araçlarına bakıldığında, Ukrayna savaşıyla birlikte AB’nin savunma dönüşümü somut mekanizmalarla desteklenmiştir. 2017’de kurulan PESCO, üye devletlerin bağlayıcı savunma iş birliğini hedeflerken, Avrupa Savunma Fonu, savunma Ar-Ge projelerini AB bütçesinden fonlayarak sanayi entegrasyonunu amaçlamaktadır. Bu yapılar doğrudan bir ordu kurmasa da askeri kapasitelerin birlikte çalışabilirliğini artırmaktadır.

Üye devletlerin stratejik konumları gereği yaklaşımları, ulusal çıkarları ve tarihsel mirasları doğrultusunda farklılaşmaktadır;Almanya, *Zeitenwende* (tarihsel dönüm noktası) ilanıyla savunma bütçesini büyük bir ölçekte artırmıştır. Bu as-

keri çekingenlik, kimliğinden uzaklaşma olsa da bütçe supranasyonel bir ordu-
dan ziyade ulusal kapasiteyi güçlendirmeye ayrılmıştır. Fransa, stratejik özerklik
kavramının öncüsüdür ve NATO'dan bağımsız karar alma kapasitesini savunur.
İtalya ve Hollanda, daha pragmatik bir hat izleyerek, egemenlik devri yerine sa-
vunma sanayii iş birliğini ve NATO uyumluluğunu öncelemektedirler. Hollanda
ve Almanya arasındaki birlik entegrasyonu, *modüler entegrasyon* modeli olarak
öne çıkmaktadır. Polonya, İsveç ve Finlandiya, ülkeleri için birincil güvenlik
garantörü NATO'dur. İsveç ve Finlandiya'nın 2022 sonrası NATO'ya katılımı,
AB'nin savunma mekanizmalarının tek başına yeterli görülmediğinin en somut
kanıtıdır. İspanya Akdeniz güvenliğine odaklanırken, Yunanistan yüksek savun-
ma harcamalarıyla Avrupa Ordusu fikrini Türkiye'ye karşı bir dayanışma unsuru
olarak değerlendirmektedir.

Makalede, Avrupa Ordusu idealinin önündeki büyük zorluk oluşturabilecek
temel olarak, yasal, siyasi ve stratejik engeller olduğunu ortaya koymaktadır. AB
anlaşmalarındaki oy birliği gerekliliği, federal bir askeri birliğin önündeki en bü-
yük hukuki engeldir. Ayrıca, NATO'nun kurumsallaşmış yapısı nedeniyle Avru-
pa Ordusu bir gereksiz tekrar olarak algılanmaktadır. Avrupa Birliği'ndeki ulusal
parlamentoların savaş ve barış kararını supranasyonel bir yapıya devretme konu-
sundaki isteksizliği ve duydukları endişeler, AB'deki siyasi iklimin bu dönüşüme
hazır olmadığını göstermektedir. Ortak bir savunma bütçesi oluşturulmasındaki
dengesizlikler ve kamuoyu desteğinin sınırlılığı, bu entegrasyonun önündeki ya-
pısal engellerdir.

Türkiye, "*Avrupa Ordusu Hayali*" konusunda stratejik bir değişken olup,
NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip olması ve stratejik konumuyla Avrupa
güvenlik mimarisinin vazgeçilmez bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye,
AB üyesi olmasa da güvenlik mimarisinin kurumsal olarak dışında, fiilen için-
de yer almaktadır. Karadeniz güvenliği ve Montrö Sözleşmesi kapsamındaki rolü
kritik önemdedir. Son yıllarda savunma sanayiinde büyük bir ivme yakalayan
Türkiye, AB ülkeleriyle ekonomik tabanlı savunma entegrasyonları kurmakta-
dır. Baykar'ın İtalyan Piaggio Aerospace'i satın alması, İspanya'nın 30 adet Hürjet
alımı ve Eurofighter jetlerinin Türkiye'ye teslimi konusundaki gelişmeler, bu iş
birliğinin somut örnekleridir. 2026 yılında gerçekleştirilen Steadfast Dart 26 tat-

bikası, özellikle Türkiye'nin TB3 gibi platformlardaki askeri etkinliğinin Avrupa güvenliği için göz ardı edilemez olduğunu kanıtlamıştır. Türkiye'nin dışlandığı bir Avrupa Ordusu senaryosu, Doğu Akdeniz ve Karadeniz'de stratejik boşluklar yaratma riski taşımakta ve güvenlik konusunda derin açıklar oluşturmaktadır. Bu durum, Avrupa Ordusu fikrinde stratejik bir zafiyet anlamına gelmektedir.

Yapılan analizler kapsamında, ilgili konunun, gerçekçi bir zeminde düşünüldüğünde, Avrupa Birliği'nin kısa ve orta vadede NATO'dan bağımsız, merkezi komutalı bir ordu kurma ihtimalinin düşük olduğunu göstermektedir. Realist perspektifin vurguladığı egemenlik hassasiyetleri ve tehdit algısı farklılıkları bu sonucu desteklemektedir. Ancak bu durum, savunma alanında hiçbir gelişme olmadığı anlamına da gelmemekte, AB, PESCO ve EDF gibi araçlar ile fonksiyonel bir yakınsama yaratmaktadır.

Sonuç olarak, Avrupa Ordusu fikri mevcut siyasi ve hukuki yapıda olması gereken bir vizyon, bir fikir olarak kalırken, uygulamada ortaya çıkan olabilirliği en yüksek ihtimale dayalı yapı "*Avrupa Hızlı Müdahale Gücü*" modelidir. Bu model, NATO ile uyumlu, modüler, görev odaklı ve kriz anında aktive edilebilir bir müdahale kapasitesini temsil etmekte ve Avrupa Ordusu Hayali'ne bir alternatif sunmaktadır. Rusya-Ukrayna savaşı AB'yi bir ordu kurma noktasına tam olarak getirmese de savunma alanında daha esnek, kademeli ve işlevsel bir entegrasyon modeline itmiş olduğu bir gerçektir. Türkiye gibi stratejik aktörlerle kurulacak proje bazlı iş birlikleri ve ortak askeri güvenlik politikaları üretmek, bu esnek savunma mimarisinin operasyonel kapasitesini fazlasıyla artıracaktır.

RİSK TOPLUMUNDA SAKINIM POLİTİKASI: AFETLERE KARŞI ÖNLEYİCİ YAKLAŞIMLAR

Adem CEREN*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de afetlere yönelik sakınım politikalarını risk toplumu çerçevesinde incelemektir. Afetlerin sıklığı, çeşitliliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkardığı maddi ve manevi kayıpların büyüklüğü dikkate alındığında, müdahale ve iyileştirme odaklı geleneksel afet yönetimi politikalarının yetersizliği daha iyi anlaşılmaktadır. Bu durum, afet yönetiminde risklerin azaltılmasına odaklanan sakınım politikalarını giderek daha önemli hale getirmektedir. Çalışmada öncelikle risk toplumu kavramı ele alınmış, ardından afetlerin değişen yapısı ve sakınım politikalarının rolü değerlendirilmiştir. Türkiye’nin afet risk profili incelenerek deprem başta olmak üzere farklı afet türlerinin oluşturduğu tehditler ortaya konulmuştur. Bu kapsamda Türkiye’de uygulanan afet politika araçları kurumsal, hukuki ve planlama boyutlarıyla ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca sakınım politikalarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar analiz edilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle oluşturulmuştur. Araştırma bulguları, Türkiye’nin geçmişten günümüze yıkıcı birçok afete maruz kaldığını ve bu afetlere karşı sakınım politikalarının farklı türde birçok kurumsal belgede giderek daha fazla yer aldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bulgular, uygulamada koordinasyon eksiklikleri, denetim sorunları, kurumsal kapasite yetersizlikleri ve toplumsal farkındalık eksikliği gibi çeşitli problemler bulunduğunu göstermektedir. Yine sigorta sistemi gibi finansal araçların yeterince yaygınlaşmadığı da tespit edilmiştir. Sonuç olarak, afetlere karşı daha etkili bir mücadele için sakınım politikalarının güçlendirilmesi, kurumsal işleyişin iyileştirilmesi ve toplumsal katılımın artırılması gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Kamu Yönetimi, Risk Toplumu, Sakınım Politikası, Yönetişim.

* Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Adıyaman, Türkiye. Orcid: 0000-0002-0297-9924, E-posta: aceren@adiyaman.edu.tr
Bu makaleye atıf için: Ceren, Adem. (2026). Risk Toplumunda Sakınım Politikası: Afetlere Karşı Önleyici Yaklaşımlar, SDE Akademi Dergisi, 6(2), 195-223

MITIGATION POLICY IN THE RISK SOCIETY: PREVENTIVE APPROACHES TO DISASTERS

Adem CEREN

Abstract

The aim of this study is to examine disaster mitigation policies in Türkiye within the framework of the risk society. Considering the frequency and diversity of disasters, as well as the scale of material and non-material losses they cause, the limitations of traditional disaster management policies focused on response and recovery become clearer. This situation makes mitigation policies, which focus on reducing risks, increasingly important in disaster management. In the study, the concept of the risk society is first discussed, and then the changing nature of disasters and the role of mitigation policies are evaluated. Türkiye's disaster risk profile is examined, and the threats posed by different types of disasters, especially earthquakes, are presented. In this context, disaster policy tools in Türkiye are addressed in terms of their institutional, legal, and planning dimensions. The study also analyzes the problems encountered in the implementation of mitigation policies. The research is based on qualitative methods and uses document analysis as the main technique. The findings show that Türkiye has been exposed to many destructive disasters from past to present, and that mitigation policies have increasingly taken place in various institutional documents. However, the findings also reveal several problems in practice, such as lack of coordination, supervision issues, insufficient institutional capacity, and low public awareness. It is also found that financial tools such as the insurance system have not become widespread enough. As a result, it is seen that in order to achieve more effective disaster management, mitigation policies need to be strengthened, institutional functioning should be improved, and public participation should be increased.

Keywords: Disaster, Governance, Public Administration, Mitigation Policy, Risk Society

Giriş

Afetler, meydana geliş hızı ve kökenlerine göre farklılaşmakta, büyük ve yıkıcı hasarlar ortaya çıkarmaktadır. Özellikle doğa kökenli afetler ülkeler için ciddi birer tehlike oluşturmakla birlikte, insan kökenli afetlerin de etkileri tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır (Özey ve Ünlü, 2020: 15-16). Modern dünyada değişim ve dönüşümle birlikte nüfusun kentlerde yığılması, plansız kentleşme ve dayanıksız yapılaşma başta olmak üzere altyapı, konut, ulaşım, trafik, otopark, çevre kirliliği ve sosyal eşitsizlik gibi kentsel sorunları derinleştirmektedir. Bu sorunların afetlerle birleşmesi durumunda büyük can kayıpları, yaralanmalar ve çevre tahribatı ortaya çıkmakta ve toplumları derinden etkileyen krizlere dönüşmektedir (Birleşmiş Milletler [UN], 2019; Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi [UNDRR], 2015). Bu durum, afetlerin doğa kaynaklı olaylar olmalarına ek olarak, insan kaynaklı kırılganlıklarla şekillenen karmaşık riskler haline geldiğini göstermektedir.

Bu noktada Beck'e (1992) göre risk toplumu, modernleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan ve insanların artık sadece refah değil, aynı zamanda çeşitli riskler ürettiği bir toplum yapısını ifade etmektedir. Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler beraberinde çevre kirliliği, nükleer kazalar ve iklim değişikliği gibi insan kaynaklı riskleri getirmiştir. Bu riskler gelinen süreçte ekonomik, politik, sosyal ve yönetsel çok boyutlu karmaşık risk bileşenlerine dönüşmüştür. Bu noktada, günümüz toplumlarını üretim ve büyüme çabalarının yanında riskleri yönetme ve azaltma çabalarıyla da tanımlanmaktadır.

Risk toplumu ile dikkat çekilmek istenen belirsizlikler, afet yönetiminde sakınım politikalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü toplumları derinden etkileyen afetler, karar almadan planlama ve uygulamaya kadar tüm tercih ve süreçlerde risk odaklı politikalara duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu durum, kriz anında müdahale etmeye odaklanan yaklaşımların yetersiz kaldığını, bunun yerine risk azaltma, planlama yapma, önlem alma, kurum ve kuruluşlarla birlikte toplumu afetlere hazır hale getirme gibi uzun vadeli politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Risk odaklı bu yaklaşım yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası düzeyde de karşılık bulmaktadır. Çünkü artan afet riskleri ve toplumların meydana gelen afetler karşısındaki zarar görme düzeyleri, uluslararası arayış ve çabaları doğrudan etkilemektedir. Afet risklerinin azaltılmasına yönelik uluslararası düzlemde Birleşmiş Milletler öncülüğünde Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015–2030) hazırlanmıştır. Bu belgede, afet yönetimi yaklaşımı risk yönetimine evrilerek, mevcut risklerin azaltılması ve dirençli yapılar ve toplumlar oluşturma'nın önemine vurgu yapılmaktadır (UNDRR, 2015). Bunun yanında bir yandan afetlerin küresel etkileri ve müdahale kapasitesinin geliştirilmesi gereği ortaya konulurken (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu [IFRC], 2026), diğer yandan MCR2030 girişimi ile afet risklerinin azaltılmasında şehirlerin merkezi rolüne vurgu yapılarak, yerel yönetimlerin kapasitesinin güçlendirilmesi, risklerin önceden belirlenmesi ve çok paydaşlı yönetim anlayışıyla dirençli kentlerin oluşturulması gerekliliği savunulmaktadır (UNDRR, t.y.).

Ulusal düzeyde ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye'nin afet deneyimi ve afetler neticesinde ortaya çıkan kayıpların büyüklüğüne dikkat çekerek, afet öncesi döneme odaklanmanın zorunlu olduğunu belirtmektedir. Deprem riski başta olmak üzere yangın, sel, heyelan gibi afet tehditleri sakınım politikalarının önemini ortaya koymaktadır (AFAD, 2022a). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli yıkıcı depremler neticesinde 50 binin üzerinde insanın hayatını kaybetmiş olması, 3,3 milyon insanın yerinden edilmiş olması, 2,3 milyon insanın çadır kamplarda ve konteynırlarda barınmakta olması (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [UNDP], 2023: 1) ciddi bir sorunun varlığına işaret ederek, Türkiye'de afet yönetiminde önleyici politikaların yetersizliğini de göstermektedir.

Nitekim Türkiye'nin afetlerle mücadele sürecinde planlama, denetleme ve yerel düzeyde yaşanan uygulama sorunları afet risklerini yapısal hale getirerek, afet zararlarının artmasına sebep olmayı sürdürmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye'de afet yönetim politikaları, ülkenin afet risk gerçeğine rağmen uzunca bir süredir özellikle afet sonrası döneme (müdahale ve

iyileştirme) odaklanmıştır. Bununla birlikte yasal ve kurumsal belgelerde afet öncesi dönemin önemine dikkat çekilmesine rağmen, uygulamada bu sorunların varlığı devam etmektedir.

Bu çalışma risk toplumu yaklaşımı çerçevesinde Türkiye’de afetlere yönelik sakınım politikalarını inceleyerek, afetlere yönelik önleyici politikaların gerekliliğini tartışmaktadır. Çalışmanın amacı, risk toplumu yaklaşımı çerçevesinde Türkiye’nin afet risk profilini ve sakınım politikalarını ele alarak, bu politikaların uygulanmasında karşılaşılan sorunları ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışmada ilkin risk toplumu, afet ve sakınım politikası kavramsal temelde ele alınmakta, ardından Türkiye’nin afet risk profilinin çerçevesi çizilerek, politika araçlarına değinilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde sakınım politikalarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar tartışılmaktadır.

Bu yönüyle çalışma afetleri hem bir kamu politikası hem de yönetim çerçevesinde yorumlanması gereken özel bir konu olarak ele almayı hedeflemektedir.

Çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında hazırlanmış ve Türkiye’de afetlere yönelik sakınım politikasının kurumsal, yönetsel ve toplumsal boyutlarını incelemek amacıyla belge (doküman) analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda risk toplumu, afet ve sakınım politikası kavramlarına ilişkin ulusal ve uluslararası literatür (akademik çalışmalar, politika belgeleri ve raporlar) incelenmiştir. Risk toplumu kavramı ele alınırken başta Ulrich Beck olmak üzere literatürdeki temel yaklaşımlar değerlendirilmiş ve kavramın modern toplumdaki risk üretimi, belirsizlik ve kırılganlık boyutları ele alınmıştır. Ayrıca Sendai Çerçevesi gibi uluslararası belgeler doğrultusunda UNDRR ve UNDP tarafından hazırlanan raporlar analiz sürecinde yol gösterici olmuştur. Türkiye özelinde ise AFAD faaliyet raporları, Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP), Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Kahramanmaraş ve Hatay Depremi Raporu, Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) verileri ile güncel akademik çalışmalar temel veri kaynakları arasında yer almaktadır.

1. Kavramsal Temel: Risk Toplumu, Afet ve Sakınım Politikası

Bu bölümde ilkin risk toplumu kavramı üzerine durularak, risk toplumu yaklaşımı afetlerle ilişkili olarak incelenmekte, ardından sakınım politikası kavramı değişen risklerle ilişkili olarak ele alınmaktadır.

1.1. Risk Toplumu ve Afet Olgusunun Dönüşümü

Giddens (1991) risk toplumunu, geç modernite dediği kavramla ilişkilendirerek, küresel ve kontrol edilmesi güç tehlikelerin baskın hale geldiği bir toplumsal evre anlamında kullanmaktadır. Giddens, risk toplumunu ve modernitenin getirdiği belirsizlikleri analiz ederken riskleri temel olarak iki ana başlıkta dışsal ve imal edilmiş risk olarak birbirinden ayırmaktadır. Dışsal risk, geleneksel toplum yapısında baskın olan, insan müdahalesinden bağımsız ve deprem, sel, kuraklık, salgın hastalık gibi “dışarıdan” gelen tehlikelerdir. İmal edilmiş risk ise, modernitenin (özellikle geç modernitenin) asıl belirleyicisi olan, bizzat insan faaliyetleri, teknik kararlar ve teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan tehlikelerdir.

Bu çerçevede risk toplumu, modernleşme ile birlikte ortaya çıkan belirsizliklerin yan etkilerinin geleneksel kurumlar aracılığıyla yönetilmekte zorlandığını savunan bir yaklaşımdır. Risk toplumu, sanayileşmenin ‘başarısının’ bir yan ürünü olarak ortaya çıkmış olup, riskler bireyselin ötesinde yapısal nitelik taşıyarak toplumsal karar alma süreçleriyle doğrudan bağlantılı olarak gelişmektedir. Klasik sanayi toplumunda zenginlik ön plana çıkarken, risk toplumunda ise risk üretimi ön plana çıkmaktadır (Beck, 1992).

Risk toplumu kavramını daha eleştirel bir şekilde ele alan Beck, toplumların gelişiminde farklı evreler olduğunu ifade etmekte ve risk toplumunu bu sürecin son halkası olarak nitelendirmektedir. Modernleşmenin kendi oluşturduğu sorunları tartıştığı aşamada risk toplumunun ortaya çıktığını belirten Beck, bu risklerin eskiye kıyasla daha sınır tanımaz, hesaplanamaz ve telafi edilmesi güç kayıplara sebep olduğunu vurgulamaktadır (Çoban, 2024: 335). Bu bağlamda afet riskleri yalnızca fiziksel olaylar

olmanın ötesinde, yönetsel ve toplumsal tercihlerin, kararların, kapasitele-
rin ve örgütsel dirençliliğin birer uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Başka bir ifadeyle, günümüzde afetler yalnızca bir doğa olayı neticesin-
de gerçekleşen bir hadise olmanın ötesinde, etkileri bakımından toplumu
yakından ilgilendiren bir kriz türüdür. Bu bağlamda afetler, güç ilişkileri-
ni, eşitsizlikleri, kırılabilirlikleri ve politik yönelimleri görünür kılmaktadır
(UNDRR, 2015; Kolay Çepni ve Varlıklar Demirkazık, 2023). Afetlerin
ortaya çıkardığı bu tablo, maddi hasar ve can kayıplarının ötesinde bir
toplumun organizasyonu, sosyal etkileşimi ve afet direnç seviyesi hakkında
ipuçları vermektedir. Bu yönüyle toplumların afet kırılabilirliği, kentleşme
düzeyi, yoksulluk düzeyi, eğitim seviyesi ve dayanışma araçları gibi un-
surlarla doğrudan bağlantılıdır. Toplumun afet dayanışma ağları ne kadar
gelişmiş ise afetle mücadele kapasitesi de o nispette gelişmektedir (Çelebi
ve Kara, 2025: 128).

Bu çerçevede afetlerin doğa ve insan kaynaklı riskler olduğu ve bu-
nun toplumsal, ekonomik ve yönetsel süreçlerle şekillenen karmaşık riskler
içerdiği görülmektedir. Bu durum afet yönetiminde bir yandan yalnızca
müdahale ve iyileştirme süreçlerine odaklanmanın yetersiz kaldığını or-
taya koyarken, diğer yandan riskler ortaya çıkmadan önleyici politikalar
geliştirmenin önemini artırmaktadır (UNDRR, 2015). Dolayısıyla sakı-
nım politikaları, risk toplumunun ortaya çıkardığı bu yeni koşullara yanıt
veren temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

1.2. Sakınım Politikası ve Değişen Riskler

Sakınım politikası, afet oluşmadan önce kurumları, kuruluşları ve
toplumu en az zarar ve fiziksel kayıpla topyekûn olarak afete hazır hale
getirmek için yasal, fiziksel, teknik ve idari tedbir alma sürecidir. Bu po-
litika, afetlerin olası etkilerini en aza indirmek maksadıyla risk azaltma
çalışmalarının yapılmasını ve uzun vadeli politikaların hazırlanarak hayata
geçirilmesini kapsamaktadır (Özey ve Ünlü, 2020: 187). Bu yönüyle risk
toplumunda sakınım politikaları, afetlerin yıkıcı etkilerini azaltmada son
derece önemli bir yere sahiptir.

Risk toplumu yaklaşımı, afet yönetiminde proaktif adımları içeren sakınım politikalarının ön plana çıkmasına zemin oluşturmuştur. Sakınım politikası, afetler meydana gelmeden önce alınması gereken tedbirlere odaklanarak, afetin etkilerini en düşük seviyede tutmayı amaçlayan bütüncül bir afet politika yaklaşımıdır. Nitekim bu yaklaşımın uluslararası düzeydeki en önemli yansımalarından biri olan Sendai Çerçevesi, afetlerle mücadelede risk azaltımının önemine dikkat çekerek; önleyici müdahaleler, toplumsal katılım ve yönetim anlayışı çerçevesinde çalışmaların önemini vurgulamaktadır (UNDRR, 2015).

Sakınım politikalarının teorik arka planını anlamak için modern toplumda risk kavramındaki değişime bakmak gerekmektedir. Geline süreçte riskler nitelik değişikliğine uğramış ve sorumluluk anlayışını kökten değiştirmiştir. Artık riskler doğadan kaynaklanan belirsizlikler olmanın ötesinde; sanayileşme, teknoloji, politika ve kararlar gibi insan eliyle üretilen sonuçlarla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple riskler bir kader, tesadüf ya da doğal afet olmanın ötesinde, yönetilmesi gereken önemli toplumsal meseleler olarak ele alınmaktadır (Giddens, 1999). Bu bakış açısı, afetlerin hem doğa olaylarından kaynaklandığını hem de toplumsal olarak inşa edilen süreçlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, deprem, sel ve fırtına gibi olaylar afetin fiziksel tetikleyicilerini oluştururken, asıl yıkım bu olayların toplumsal koşullarla etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda kırılganlık yaklaşımı, afetlerin etkisinin, toplumların sosyoekonomik yapıları ve direnç düzeyleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Wisner vd., 2004).

Bu çerçeveye uyumlu olarak Alesch vd. (2012)'nin değerlendirmesi, sakınım politikalarının yalnızca politika tercihleri ile fayda-maliyet dengesi üzerinden şekillenmediğini göstermektedir. Aksine bu süreç kurumsal öncelikler, yerleşik resmi prosedürler ve risk algısının iç içe geçtiği karmaşık bir yapı tarafından belirlenmektedir. Özellikle kırılganlık düzeylerinin ve riskin algılanma şeklinin kurumsal bağlamda farklılaşması, kamu politikalarının uygulanma biçimini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sakınım politikalarının başarısı, ekonomik unsurlara ek olarak toplumsal kırılgan-

lıkların ve kurumsal dinamiklerin bütüncül biçimde anlaşılmasına da bağlı olmaktadır.

Sakınım politikası yalnızca dar anlamda bir afet önleme politikası olmayıp, çok boyutlu ve çok aktörlü bir yapıya sahiptir. Bu politikalar aynı zamanda toplumsal kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu yönüyle hem fiziksel altyapının güçlendirilmesi hem de toplumsal direncin artırılması, afetlere karşı en etkili koruma yöntemleri arasında yer almaktadır (Fitzgerald vd., 2024; Figueiredo vd., 2018: 7). Dolayısıyla sakınım politikaları, yalnızca devletin sorumluluğunda yürütülen bir süreç değildir. Bu noktada yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları (STK), özel sektör ve toplumsal katılım yönetim temelli bir politika alanı olarak değerlendirilmektedir. Artan afet riskleriyle birlikte bu aktörlerin tamamı sürecin önemli bir parçası ve belirleyicisi haline gelmektedir (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü [OECD], 2019; UNDP, 2014).

2. Türkiye'nin Afet Risk Profili ve Politika Araçları

Bu bölümde öncelikle Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı afet riskleri ele alınmakta, ardından bu risklere yönelik geliştirilen politika araçları incelenmektedir.

2.1. Türkiye'nin Afet Risk Profili

Türkiye, sahip olduğu coğrafi, jeolojik ve iklim özellikleri dolayısıyla geçmişten bugüne muhtelif afetlere sıkça maruz kalmış bir ülkedir. Diğerlerinden farklı olarak özellikle deprem tehlikesi Türkiye'nin afet politikalarının belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye topraklarının büyük çoğunluğunun (%92) aktif ve inaktif fay hatları üzerinde yer almasına (AFAD, 2019; AFAD, 2022a) ek olarak, milyonlarca insanın bazı mega kentlerde (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya vb.) barınması afet politikalarının ve politika önceliklerinin değişmesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca Kuzey, Doğu ve Batı Anadolu Fay Hatları boyunca kurulmuş bu ve diğer büyük sanayi kentlerinin ekonomik faaliyetleri de göz önüne

alındığında afet riskleriyle üretimin durması, yapı stokunun zarar görmesi milyarlarca liralık maddi kayba ve hizmetlerin kısıtlanmasına neden olabilir (AFAD, 2022a; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB], 2023).

Deprem dışında Türkiye'nin afet risk profili çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Karadeniz Bölgesi gibi eğimli ve yağışlı bölgelerde heyelan ve kaya düşmesi; ani yağışlara bağlı olarak Karadeniz, Akdeniz ve Ege Bölgesi'nde sel; özellikle yaz aylarında yine Ege ve Akdeniz kıyılarında meydana gelen orman yangınları ile İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülen kuraklık Türkiye'nin temel afet risk profilini ortaya koymaktadır (AFAD, 2022a). Bu profil, bir yandan afet risk çeşitliliğini ortaya koyarken, diğer yandan dirençli şehir ve toplum oluşturma gerekliliğini hatırlatmaktadır.

Bu risklerin oluşumunda doğal faktörlerin yanında kentleşme ve planlama süreçleri de belirleyici olmaktadır. Türkiye'de özellikle göç ve kentleşme politikaları farklı risk alanlarını ortaya çıkarmıştır. 1950'li yıllarda %25 seviyesinde olan kentsel nüfusun 2000'lerin başında %73'lere çıkması buna hazırlıksız olan Türkiye'de çarpık bir kentleşmeye neden olmuştur. Bu süreçte planlama eksiklikleri ve kentsel alanların hızla kullanıma açılması afet dâhil birtakım tehlikeleri beraberinde getirmiştir. Buna ek olarak 2000'li yılların başına kadar yapı mevzuatı sorunları, depremlerde altyapının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Yine altyapı yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan seller ülkenin kırılganlık düzeyini ortaya koymaktadır (Dünya Bankası [World Bank], 2019: 9). Türkiye'de özellikle iklim ve afetler arasında ilişki daha belirgin hale gelmektedir. Bu doğrultuda orman yangınları, sel, çığ, taşkın gibi afet türlerinin sıklıkla görülmesi, iklim değişikliğiyle giderek ilişkili hale geldiğini göstermektedir. Bu ilişki, Türkiye'nin risk profilinde hem jeolojik kökenli depremlerin etkili olduğunu hem de çevre ve iklim koşullarına bağlı olarak çoklu afetlerin yaşandığını göstermektedir (Tatoğlu, 2026).

Bu çerçevede riskler artık fiziksel tehditlerle açıklanamayacak kadar genişlemiş durumdadır. Ülkedeki politik, ekonomik ve toplumsal kırıl-

ganlıkların da riskleri artırdığı görülmektedir. Dolayısıyla dünyada aynı türden ve aynı büyüklükteki bir doğa olayının farklı toplumsal yapılarda farklı etkiler ortaya çıkarması, toplumların risk seviyesinin yüksekliğini ifade eden bu olguyla açıklanmaktadır (Ergün ve Cihan, 2025: 134). Başka bir ifadeyle, afetlerin jeofiziksel veya biyolojik olaylarla ilişkisinin yanında insanların savunmasızlığı gibi sosyal yapı özellikleri kayıpları artırabilmektedir. Bunun yanında ülkenin ekonomik ve politik süreçleri ve idarecilerin tercihleri afetlerde başarıyı ya da başarısızlığı belirlemektedir. Sebebi ne olursa olsun, tüm bu tercih ve süreçlerin sonunda can kayıpları ve mal kaybı gibi birtakım olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır (Wisner vd., 2004: 7). Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin afet risk profilinin belirleyicileri arasında coğrafi ve jeolojik konumu, iklim ve meteorolojik özellikleri, toplumsal yapı ve kırılganlıklar, yapı stoku, kurumsal kapasitesi ve yönetsel tercihler (AFAD, 2022a; World Bank, 2022) ön plana çıkmaktadır.

2.2. Türkiye'nin Afet Politika Araçları

Türkiye'nin afet politikası araçları, kurumsal, hukuki ve teknik boyutları kapsayan çok katmanlı bir yapı üzerine kuruludur. Bu noktada en temel kurumsal araç, afet öncesi, sırası ve sonrası süreçlerin koordinasyonundan sorumlu olan AFAD olup, afet yönetiminde politika oluşturma ve uygulama işlevlerini merkezi düzeyde yürütmektedir (AFAD, 2025a). Bu yapının ortaya çıkmasının önemli nedenleri arasında, Türkiye'nin afet risk profilinin yüksek olması ve bu risklere yönelik politika araçlarının geliştirilmesi zorunluluğu yer almaktadır.

Türkiye'nin afet riski yüksek bir ülke olması, afet yönetiminde yalnızca kriz yönetimi yaklaşımının yeterli olmadığını göstermiştir. Bu realite, risk önleme çalışmalarının stratejik bir kamu politikası alanı haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle 1999 Marmara Depremi, Türkiye'de afet yönetimi anlayışında önemli bir kırılma noktası olmuş ve reaktif yaklaşımdan proaktif risk yönetimi anlayışına geçişi hızlandırmıştır (Ergün ve Cihan, 2024; Genç, 2021). Bu süreçte afet yönetimindeki eksikliklerin görünür hale gelmesi, kurumsal ve yapısal dönüşümü zorunlu kılmıştır.

1958 tarihli 7126 sayılı Kanun'dan başlayarak 2012 tarihli 6306 sayılı Kanun'a kadar uzanan düzenlemeler, afet yönetiminin hukuki çerçevesini oluşturmaktadır. 2009 yılında yürürlüğe giren 5902 sayılı Kanun ile afet yönetiminden sorumlu kurumlar tek çatı altında toplanmış, 2018 yılında ise AFAD İçişleri Bakanlığı'na bağlanarak mevcut kurumsal yapı yeniden düzenlenmiştir (AFAD, t.y.-a). Bu gelişmeler doğrultusunda, Türkiye'nin afet yönetimi yapısı yeniden şekillendirilmiş ve AFAD koordinasyon ve organizasyon açısından merkezi bir aktör haline gelmiştir (Şahin, 2023).

Kurumsal yapının oluşturulmasını takiben, ülke ihtiyaçları da göz önüne alınarak politika araçları arasında afet eylem ve müdahale planları ile risk azaltım planları hazırlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak 2012 yılında UDSEP hazırlanmıştır. Bu plan, Türkiye'de deprem riskini azaltmak amacıyla hazırlanmış ve deprem öncesi alınması gereken önleyici tedbirleri, kurumsal sorumlulukları ve uzun vadeli hedefleri belirleyen stratejik bir politika belgesi olarak uygulamaya konulmuştur (AFAD, 2013). Ardından 2014 yılında Türkiye'de afet ve acil durumlara müdahale sürecini düzenleyen ulusal ölçekte bir plan olan TAMP hazırlanmıştır. 2022 yılında revize edilen bu planla afetlerde hangi kurumun, neyi ne şekilde yapacağı önceden belirlenmiştir (AFAD, 2022b).

2021 yılı içerisinde çalışmaları tamamlanan önemli planlardan biri de İRAP olmuştur. İl düzeyinde yerel olarak hazırlanan bu planlar 81 il için ayrı ayrı hazırlanmış, her ilin kendine has riskleri tespit edilerek bu doğrultuda spesifik adımların ve eylemlerin atılması amaçlanmıştır (AFAD, 2025b). Yerel düzeyde geliştirilen bu planları ulusal ölçekte tamamlayan yaklaşım ise, TARAP'tır. Türkiye, 2022–2030 yılları arasında afet risklerini en aza indirme doğrultusunda hazırladığı bu plan kapsamında, ülkede yaşanabilecek her türlü afet riskine yönelik çalışmaların kamu kurumları, yerel yönetimler, STK'lar ve özel sektörün dâhil olduğu yönetim temelli bir anlayışla yürütülmesini amaçlamaktadır (AFAD, 2022a). Bu planın öngördüğü yaklaşımı destekler nitelikte UNDP (2023), orta ve uzun vadede depreme dayanıklı inşaat odaklı yeniden yapılanma çalışmalarının gerekliliğine vurgu yaparak, risk azaltımında önemli bir alan açılabileceğini

belirtmektedir. Özellikle yapı ruhsat süreçleri, kırılganlık ve tehlike analizleri, arazi planlaması ve dayanıklı yapı üretimi gibi alanlar risk azaltımında belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye’de afet politika araçları arasında finansal mekanizmalar kapsamında önemli bir yere sahip kurumlardan biri DASK’tır. Bu kurum, deprem sonrası ortaya çıkabilecek ekonomik kayıpların azaltılması ve konut sahiplerinin maddi güvence altına alınmasını amaçlamaktadır. Bu sayede devlet üzerindeki mali yükün azaltılması ve riskin sigorta yoluyla paylaşılması hedeflenmektedir. Bu nedenle zorunlu deprem sigortası, konutların deprem ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hasarlara (yangın, yer kayması, infilak, tsunami vb.) karşı önemli bir güvence oluşturmaktadır (DASK, t.y.; Yalaz, 2025).

Bu planlama araçlarıyla birlikte, Türkiye’nin afet politika önceliklerinde önemli bir değişim yaşandığı görülmektedir. Yaşanan afet deneyimlerinden hareketle risk odaklı çalışmaların önemi daha fazla anlaşılmış ve bu doğrultuda politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar özellikle kentsel dönüşüm süreçleri aracılığıyla riskli yapıların dönüştürülmesi ve dirençli şehirlerin inşa edilmesi hedefini yansıtmaktadır. Bununla birlikte bütünlük afet yönetimi yaklaşımının benimsenmiş olması, afet politikalarının afet öncesi, anı ve sonrası süreçleri kapsayacak şekilde bütüncül bir çerçevede ele alındığını göstermektedir (UNDRR, 2015; AFAD, 2022a).

Bu bütüncül yaklaşım çerçevesinde, afet yönetiminde görev alacak kurumların rollerinin önceden belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması etkin mücadele açısından önem taşımaktadır. Buna ilaveten AFAD’ın stratejik amaçları arasında yer alan toplumun sürece dâhil edilmesi hedefi doğrultusunda geliştirilen gönüllülük sistemi önemli bir politika aracı olarak öne çıkmaktadır. 2019 yılında oluşturulan AFAD Gönüllülük Projesi, gönüllülük faaliyetlerini bireysel ve dağınık olmaktan çıkararak kurumsal, koordineli ve geniş katılımlı bir yapıya dönüştürmeyi amaçlamaktadır. AFAD’a göre bu proje ile afet yönetiminin tüm aşamalarında görev alabilecek bireylerin eğitilmesi ve hazır hale getirilmesi hedeflenmiştir (AFAD, t.y.-b). Nitekim 623 bin kişi olan AFAD gönüllü sayısının, 6

Şubat depremlerinden sonra sisteme yeni katılımı birlikte 1 milyon 632 bine yükselmesi toplumsal katılımın afet yönetimindeki rolünü açıkça ortaya koymaktadır (AFAD, 2023: 72; AFAD, 2026).

Son olarak, bu kurumsal ve hukuki gelişmelerle birlikte Türkiye'nin afet yönetim yaklaşımındaki dönüşümde uluslararası gelişmelerin de etkisi olmuştur. Türkiye'nin Hyogo ve Sendai Çerçeve Eylem Planlarıyla uyumlu politikalar geliştirdiği görülmektedir. Özellikle 1999 sonrası dönemde gerçekleştirilen reformlar, afet öncesi risk azaltım politikalarının önem kazanmasına katkı sağlamıştır (Doğan, 2025: 68).

3. Türkiye'de Sakınım Politikalarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Geçmişten bugüne Türkiye'de afetlerle mücadelede çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların varlığı afet yönetiminde önlem almanın ve risk azaltmanın önemini daha da artırmaktadır. Genel olarak bakıldığında, sakınım politikalarının uygulama sürecinde kurumsal, yönetsel ve toplumsal sorunların varlığı, politika hedefleriyle sahadaki gerçeklik arasında önemli kopukluklar olduğunu ortaya koymaktadır (Turan, 2025: 66-67; Yıldırım ve Saygın, 2024).

Nitekim sakınım politikalarında yapısal sorunların gün yüzüne çıktığı önemli örneklerden biri olan 6 Şubat depremleri bu gelişmeyi desteklemektedir. Bu deprem, 11 ili ve milyonlarca insanı etkilemiş, büyük can kayıplarına ve yıkıma neden olmuştur. Özellikle imar planlarının ve kararlarının yasal dayanağı olan 6306 sayılı Kanun ve buna istinaden çıkarılan yönetmeliklere göre inşa edilen binaların yıkılması, yeterli hazırlığın yapılmadığını ve önceki depremlerden gerekli derslerin çıkarılmadığını göstermektedir. Bu durum, mevcut afet önleme planlarının ve yapı güvenliği önlemlerinin uygulamada karşılığının zayıf olduğunu ortaya koymaktadır (Kahraman, 2023). Bu yapısal sorunun bir uzantısı olarak, milyonlarca insanın yaşadığı kentlerde planlama yapılırken yerleşime uygunluk denetimlerinin yeterince yapılmamış olması önemli bir problem alanıdır. Aktif

fay hatlarının etkisinin göz ardı edilmesi, riskli ve yetersiz yapı stokunun varlığı afet risklerini artırmaktadır. Ayrıca sel ve taşkın gibi tehlikelere karşı hatalı yapılaşma kararları, bazı bölgelerde riskleri daha da derinleştirerek, dirençli kent inşası ve yapı stokunun dönüşümü için daha fazla kaynak ve planlama ihtiyacını ortaya koymaktadır (Özmen, 2024: 137).

Bu bağlamda teknik sorunlar incelendiğinde, afet risklerini artıran unsurlar arasında zemin koşullarının dikkate alınmaması, zemin etütlerinin yetersizliği, ruhsat süreçlerinin etkin denetlenmemesi, mühendislik hizmetlerindeki eksiklikler ve malzeme kalitesi gibi sorunlar yer almaktadır. Söz konusu durum, sorunun teknik yönünü ön plana çıkarmakla birlikte, aynı zamanda yönetsel ve etik bir boyutu da ilgilendiren bir mesele olduğunu göstermektedir (Kahraman, 2023). Buna ek olarak, Yetişkin (2025: 12), afet risk yönetiminde yukarıdan aşağıya işleyen merkezi yapının, riskleri azaltmak yerine yeni kırılğanlıklar üretebildiğini belirtmektedir.

Bu çerçevede, teknik ve yönetsel sorunlar birlikte değerlendirildiğinde, afet yönetim süreçlerinin kriz yönetiminden risk yönetimine evrilmiş olması önemli bir paradigma değişimini ifade etse de bu dönüşümün uygulamada istenilen düzeyde karşılık bulamadığı görülmektedir. Özellikle koordinasyon eksiklikleri, denetim mekanizmalarının etkin işlememesi ve afet yönetimine ayrılan kaynakların sınırlı kalması, sakınım politikalarının uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Demir vd., 2025).

Bu doğrultuda konuya politika belgeleri düzeyinde bakıldığında, Türkiye’de afet sakınım politikalarına dönük risk azaltımı yaklaşımı çerçevesinde çeşitli belgelerin varlığı görülmektedir. Sakınım politikalarının özellikle UDSEP, TAMP, TARAP ve İRAP gibi politika belgeleri aracılığıyla ortaya konulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu belgeler afetlere karşı önlem alınması, müdahale kapasitesinin artırılması ve daha dirençli toplum oluşturulması gibi hedefler doğrultusunda çalışma yapılmasını öngörmektedir. Fakat strateji belgesinde ve planda ortaya konulan hedeflerin uygulanması noktasında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Altınkesen (2025) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de afet yönetiminin ve sakınım politikalarının önündeki engeller ortaya konmaktadır. Buna göre

kurumlar arası yetki karmaşası, eşgüdüm sorunu, risk azaltma çalışmalarının önünde önemli bir engel olarak durmaktadır. Bunun yanında bütçe ve personel sorunları, toplumsal farkındalık düzeyinin düşüklüğü ve denetim mekanizmalarındaki problemler benzer sorunlar arasında yer almaktadır. Bu çerçevede Yetişkin (2025: 12) tarafından da vurgulandığı üzere, afet politikalarının uygulanmasında yönetsel, siyasal, kurumsal dinamikler etkili olabilmektedir. Bu doğrultuda afet politikaları zaman zaman güç ilişkileri, siyasal eğilimler ve toplumsal ayrışmalardan da etkilenecek şekilde gelişmektedir.

Bunun yanı sıra, uygulama sürecindeki sorunlar daha dar çerçevede de görülmektedir. Özellikle afet sonrası süreçte, konut sıkıntısının ortaya çıkması ve buna kalıcı ve kesin çözüm üretme noktasında konut kooperatiflerinin çalışmalarına duyulan ihtiyaç Özdoğan vd. (2025) tarafından yapılan araştırmada ele alınmıştır. Buna göre Türkiye’de afet sonrası toparlanma aşamasında konut kooperatiflerinin yeterince temsil edilmediği vurgulanmıştır. Devlet tarafından hızlı ve merkezi düzeyde konut politikasının standart ölçülere göre yapılmış olması, kooperatif konut alternatiflerinin ortaya çıkışını kısıtlamaktadır.

Finansal boyutta ise, Türkiye’de afet sakınım politikaları içerisinde sigorta sistemine ilişkin sorunlar da söz konusudur. Fiziksel risk azaltımı ve afetlerden en az düzeyde etkilenme açısından önemli olan sigorta sistemi, özellikle deprem, yangın, sel gibi büyük maddi zararlar karşısında ekonomik bir destek unsuruna dönüşmektedir. Türkiye’de sigorta sisteminin toplumsal düzeyde bir sakınım politikası olarak yeterince görülmediği, insanların afet ve diğer tehlikeler konusunda hazırlık yapma durumlarının afet dönemleriyle ilişkili olduğu, gelir başta olmak üzere sigortacılık talebini etkileyen çeşitli toplumsal ve yönetsel değişkenlerin olduğu görülmektedir (Azimli Çilingir, 2018: 20; Okan, 2025; Kutlu, 2025).

Bu durumun somut yansıması olarak, belirsizliklerin ve risklerin arttığı günümüzde sigortalılık düzeyinin düşük oluşu kırılganlıkları da artırmaktadır. Verilere göre (DASK, 2026) Türkiye’de halihazırda 11 milyon 686 bin adet poliçe bulunmaktadır. Sigortalılık oranı ise %58,5’tir. Aynı veriye

göre özellikle 6 Şubat depremi sonrasında DASK poliçe sayısında ve sigortalılık oranlarında kısmi bir artış yaşandığı görülmektedir. 2022 yılında %43,20 olan oranın, 2023 yılı sonu itibarıyla %95,80'e yükseldiği; sonraki yıllarda depremin etkileri unutuldukça sigortalılık sayısında azalma ya da sabit kalma eğilimi görülmektedir. Bu veriler insanların acı bir tecrübe edinmeden risklere karşı yeterince harekete geçmediklerini göstermektedir.

Bu bağlamda, özellikle deprem bölgesinin yanında İstanbul ve Marmara Bölgesi'nde günlük poliçe sayısı %55 oranında artmıştır. Ancak bu artışın kalıcı olmadığı ve zamanla olağan seyrine döndüğü görülmektedir. Bu durum, bireylerin çoğunlukla doğrudan deneyim yaşamadıkça risklere karşı harekete geçmekte isteksiz davrandıklarını göstermektedir (Özbuğtu, 2025). Buna ek olarak, halkın afet sigortaları konusunda farkındalık ve bilgi düzeyinin düşük olduğu söylenebilir. Nitekim Tırış ve Erkuş (2024: 2337) tarafından yapılan araştırmada, bireylerin özellikle fırtına, sel, hortum gibi olaylar neticesinde sigorta süreçlerine ve başvuru merkezlerine dair bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde 1999, 2011 ve 2023 depremleri kentsel politikalarındaki dönüşümün afetlerin etkileri üzerinde çelişkili sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bir yandan kentsel dönüşümle daha yeni ve güçlü bir acil durum hazırlığı ve yapılaşma hedeflenirken, diğer yandan afetlerde yapıların ciddi anlamda zarar görmesi kırılganlığı göstermektedir. Bu sonuç afet odaklı kentsel politikaların işleyişinde sorunların devam ettiğini ortaya koymaktadır (Kizildere, 2025: 137). Bu noktada, afet sonrası toparlanma ve yeniden inşa sürecinde yaşam alanını yeniden oluşturma, altyapıyı güçlendirme, ekonomik faaliyetleri canlandırma ve toplumsal dayanıklılığı arttırma bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu sebeple hükümet liderliğinde planlama ve koordinasyon çalışmalarının yapılması, altyapının ve kültürel mirasın yeniden inşa edilmesi, küçük işletmeler ve esnaf için destek programlarının yanında istihdam fırsatlarının ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması özellikle sosyoekonomik yaşamın yeniden tesisinde önemlidir (UNDP, 2023). Ayrıca sakınım politikalarının engelli, yaşlı, çocuk, kadın, yoksul gibi kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına

göre yapılması, afetlerde bu kesimlerin güvenliğinin sağlanmasına yönelik gerçekçi adımların sadece kâğıt üzerinde kalmaması sakınım politikalarının etkililiği açısından gerekliliktir.

Özetle, afet ve sakınım politikalarının uygulama sorunları 6 Şubat depremlerinde net olarak görülmüştür. Özellikle koordinasyon sorunları, denetim mekanizmalarının işleyişindeki aksaklıklar ve afet yönetimine ayrılan kaynakların yetersizliği sakınım politikalarının etkinliğini azaltmaktadır. Tüm bu etmenler Türkiye’de risk toplumuna özgü kırılganlıkların derinleşmesine etki etmektedir (Erol, 2025; Tekdemir, 2025; TMMOB, 2023).

Sonuç

Bu çalışma, risk toplumu yaklaşımı çerçevesinde Türkiye’de afetlere yönelik sakınım politikalarını inceleyerek, afetlerin doğa kaynaklı olmalarının yanında, toplumsal, yönetsel ve yapısal süreçlerle ilişkili riskler bütünü olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, 2009 yılında AFAD’ın kuruluşuyla birlikte, afet yönetimi alanında önemli kurumsal ve hukuki gelişmeler yaşandığını, risk azaltımına yönelik politika belgelerinin oluşturulduğunu ve uluslararası çerçevelerle uyumlu bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir.

Fakat uygulama sürecinde ciddi sorunların devam ettiği ve bu durumun sakınım politikalarının başarısını olumsuz yönde etkilediği de görülmektedir. Bu sonuç, risk toplumu yaklaşımının ortaya koyduğu ‘üretilmiş riskler’ ve ‘yapısal kırılganlıklar’ kavramlarıyla uyumlu bir şekilde, afetlerin etkilerinin bir bütün olarak fiziksel tehditler, yönetsel tercihler, planlama eksiklikleri ve toplumsal hazırlık düzeyinden kaynaklandığını doğrulamaktadır. Bu bağlamda çalışma, tek başına afetlerin kriz anında müdahale edilmesi gereken olaylar olmadığını, bir bütün olarak risk toplumu çerçevesinde farklı süreçlerle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulayarak literatüre kavramsal ve analitik katkı sağlamaya çalışmaktadır. Nitekim 6 Şubat depremleri başta olmak üzere yakın dönemde Türkiye’nin yaşadığı

afet deneyimleri, mevcut politika araçlarının bir bütün olarak uygulanması gerektiğini açıkça göstermiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Türkiye’de sakinim politikalarının etkinliğinin artırılması için bazı somut öneriler sunulabilir. Öncelikle, afet yönetiminde merkeziyetçi yapı ile yerel uygulamalar arasındaki uyum güçlendirilmelidir. Yerel yönetimlerin risk belirleme, planlama ve uygulama süreçlerindeki rolü artırılmalı ve bu kurumların teknik ve mali kapasiteleri güçlendirilmelidir. Çünkü afet riskleri ilkin yerel ölçekte ortaya çıkmakta ve etkilerini en yoğun şekilde bu bölgede yaşayanlar hissetmektedir.

İkinci olarak, denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve denetimlerin gerçekçi bir biçimde yapılması çok önemlidir. Yapı güvenliği, imar uygulamaları ve ruhsat süreçlerinde etkin ve bağımsız denetim sistemlerinin oluşturulması, afet risklerinin azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Mevcut bulgular, teknik ve hukuki bazı düzenlemelerin yapıldığını ortaya koymakla birlikte, uygulamada büyük sorunların devam ettiğini de göstermektedir. Bu nedenle denetimlerin sadece kâğıt üzerinde değil, gerçekçi ve etkin bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Üçüncü olarak, sakinim politikalarının yaygınlaştırılması ve sahiplenilmesi için toplumsal farkındalık ve katılım artırılmalıdır. Çünkü afetlere hazırlık tek başına kamu kurumlarının üstesinden gelebileceği bir mesele değildir. Bireylerin ve toplumun risk algısının geliştirilmesi, afet eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve gönüllülük mekanizmalarının teşvik edilmesi, sakinim politikalarının başarısını doğrudan etkileyecektir. Buna ek olarak, sigorta sistemine yönelik bilinç düzeyinin artırılması, ekonomik kırılganlıkların azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Dördüncü olarak, afet politikalarının sosyal politikalarla uyumlu bir biçimde, kırılgan grupları kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Yoksullar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler afetlerden daha çok etkilenmektedir. Bu nedenle sakinim politikalarının bu grupların ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde tasarlanması ve uygulanması önemlidir.

Son olarak, gelecekte yapılacak çalışmalar için disiplinler arası yaklaşımların geliştirilmesi önerilmektedir. Afetler yalnızca mühendislik ya da kamu yönetimi alanına ait bir konu değildir. Sosyoloji, ekonomi, şehir planlama ve çevre bilimleri gibi farklı alanların katkısıyla daha kapsamlı çalışmalar ve iş birlikleri yapılabilir. Ayrıca uygulamaya yönelik saha araştırmalarının artırılması, politika belgeleri ile pratik arasındaki uyumsuzlukların daha net ortaya konulmasına yardımcı olacaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de afet yönetiminde önemli bir dönüşüm süreci yaşandığı görülmektedir. Fakat bu dönüşümün uygulamaya tam olarak yansımadağı da yakın zamanda gerçekleşen afetlerle daha net anlaşılmıştır. Bu nedenle risk toplumunun gerektirdiğı proaktif ve bütüncül yaklaşımın hem politika belgelerinde hem de uygulamada hayata geçirilmesi son derece önemlidir. Diğer türlü mevcut kırılmalıkların devam etmesi ve olası afetlerin benzer sonuçlar doğurması kaçınılmaz olacaktır.

Kaynakça

AFAD. (2013). *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP 2012–2023)*. (Düzeltilmiş 2 Baskı), Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD. (2019). Deprem Nedir? <https://www.afad.gov.tr/deprem-nedir?> (25.04.2026).

AFAD. (2022a). *Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD. (2022b). *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD. (2023). *2023 İdare Faaliyet Raporu*. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

AFAD. (2025a). *2025 İdare Faaliyet Raporu*. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

AFAD. (2025b). *İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP)*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/il-afet-risk-azaltma-pl> (15.02.2026).

AFAD. (2026, 6 Şubat). *İçişleri Bakanımız Sayın Ali Yerlikaya 6 Şubat Depremlerinin Yıl Dönümü Dolayısıyla Adıyaman'a Gitti*. <https://www.afad.gov.tr/icisleri-bakanimiz-sayin-ali-yerlikaya-6-subat-depremlerinin-yil-donumu-dolayisiyla-adiyamana-gitt-merkezicerik> (07.02.2026).

AFAD. (t.y.-a). *Afet Gönüllülük Projesi*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/afad-gonulluluk-projesi#:~:text=Bu%20program%C4%B1n%20amac%C4%B1%2C%20Afet%20ve,sahip%20g%C3%B6n%C3%BCll%C3%BCler%20kazanmak%20ve%20yeti%C5%9Ftirmektir> (15.01.2026).

AFAD. (t.y.- b). *AFAD ve Tarihçesi*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda> (16.02.2026).

Alesch, Daniel. J., Arendt, Lucy. A., ve Petak, William. J. (2012). *Natural Hazard Mitigation Policy: Implementation, Organizational Choice, and Contextual Dynamics*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-2235-4>

Altınkesen, Özkan. (2025). “Afet Yönetiminde Kamu Kurumlarının Rolü ve Kapasitesi”. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*. 9(36), 136-153.

Azimli Çilingir, Gülcan. (2018). “Türkiye’de Uygulanan Afet Yönetimi Politikalarının İncelenmesi: Yasal Düzenlemeler ve DASK”, *Dirençlilik Dergisi*, 2(1), 13-21.

Beck, Ulrich. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.

Çelebi, Nurise Evren ve Kara Bülent. (2025). “Risk Toplumu, Afetler ve Gençlik: Risk Algısı ve Sosyolojik Yaklaşımlar”, *Uluslararası Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 124-133.

Çoban, Melih. (2024). Risk Toplumu. M. A. Yekta Saraç (ed.), *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. (s.334-335) içinde (3. Basım) (III. Cilt), Ankara: TÜBİTAK Bilim Yayınları.

Demir, Bahattin Murat., Ercan, Sami., Aktan, Mustafa ve Öztaşkın, Harun. (2025). “Türkiye’de Afet Yönetiminin 100 Yılı: Mevzuat, Planlama, Kurumsal Yapılanma ve İşleyiş”. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(1), 127-147.

DASK. (2026). *Police Üretim*. <https://www.dask.gov.tr/tr/police-uretim> (25.04.2026)

DASK. (t.y.) *Dask Hakkında*. <https://dask.gov.tr/tr/dask-hakkında> (25.04.2026).

Doğan, Bulut. (2025). “Afet Yönetiminde Kamu Politikası Süreci: Türkiye Örneği”, *Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 62-82. Doi: 10.54969/abuijss.1725858

Ergün, Yunus ve Cihan, Ali Şükrü. (2025). Türkiye’de Afet Yönetimi ve Afet Müdahale Stratejileri. Mustafa Altıntaş (ed.), *Sosyal Bilimlerde Kuramsal Çerçeveler ve Metodolojik Tartışmalar*. (ss. 131-165) içinde. Özgür Yayınları. Doi: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub881.c3608>

Erol, Fırat. (2025). Türkiye’de Deprem Odaklı Afet Yönetimi: Mevcut Sorunların Tespiti ve Stratejik Çözüm Önerilerine Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(3), 1207-1227.

Figueiredo, Lorena., Honiden, Taku ve Schumann, Abel. (2018), *Indicators for Resilient Cities*, OECD Regional Development Working Papers, No. 2018/02, OECD Publishing, Paris, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/03/indicators-for-resilient-cities_ab6c16ee/6f1f6065-en.pdf (16.02.2026).

Fitzgerald, Gerry., Ryan, Benjamin., Franklin, Richard ve Pizzino, Stacey. (2024). Prevention and Mitigation. *Disaster Health Management: A Practical Approach for Clinicians and Policymakers*. İçinde (Chapter 13), (2. Bs). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032626604-17>

Genç, Fatma Neval. (2021). *Afet Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Giddens, Anthony. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.

Giddens, Anthony. (1999). Risk and Responsibility. *The Modern Law Review*, 62(1), 1–10.

IFRC. (2026). *World Disasters Report 2026: Truth, Trust and Humanitarian Action In The Age Of Harmful Information*.

Kahraman, Tayfun. (2023, 31 March). *Why Were We Caught Unprepared by the Kahramanmaraş Earthquake?* <https://www.archpaper.com/2023/03/why-were-we-caught-unprepared-by-the-kahramanmaras-earthquake/> (17.02.2026).

Kizildere, Dicle. (2025). “Earthquake Disaster-Induced Urban Policies: Paradoxes and Challenges in Turkey”, *Urban Research & Practice*, 18 (1), 130-141. Doi: 10.1080/17535069.2024.2422627

Kolay Çepni, Şükran ve Varlıklar Demirkazık, Çiçek Nilsu. (2023). “Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme”, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 827-834. <https://izlik.org/JA37BS97AL>

Kutlu, Derya. (2025). “Bir Afet Sigortası Ürünü Olan Zorunlu Deprem Sigortası Sunucusu DASK’ın Hibrit ÇKKV Modeli ile Performans Analizi”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 1799-1828. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1702618>

OECD. (2019). *Fiscal Resilience to Natural Disasters: Lessons from Country Experiences*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/27a4198a-en>.

Okan, Janberk. (2025). “Türkiye’de Sigorta Talebinde Hangi Faktörler Etkili”. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 205-225. <https://doi.org/10.29106/fesa.1576162>

Özbuğutu, Ali Canberk. (2025, 5 Şubat). *DASK, Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası Yaklaşık 40 Milyar Lira Hasar Ödemesi Yaptı*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/dask-kahramanmaraş-merkezli-depremler-sonrasi-yaklasik-40-milyar-lira-hasar-odemesi-yapti/3472382> (17.02.2026).

Özdoğan, Fatma., Tercan, Binali., Bozkurt, Neşe ve Koç, Hülya. (2025). Why aren't There More Cooperative Housing Construction Projects? An Analysis of Responsibility Framing in post-Disaster Housing Recovery in Türkiye. *E3S Web of Conferences*, 651, 1-16. 03001. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202565103001>

Özey, Ramazan ve Ünlü, Mehmet. (2020). *Afetler ve Afet Yönetimi*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Özmen, Bülent. (2024). Yerel Yönetimler ve Kentsel Dirençlilik. Muammer Tün (ed.), *Tehlikeler ve Afet Dirençli Kentler II*. (7. Bölüm) içinde. Özgür Yayınları. Doi: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub456.c1959>

SBB. (2023). *2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*. Ankara.

Şahin, Ali Utku. (23 Mart 2023). *Türkiye’nin Afet Yönetimi Yolculuğu*. <https://gezegen24.com/turkiyenin-afet-yonetimi-yolculugu/> (16.02.2026).

Tataoğlu, Murat. (2026). “İklim Krizi Bağlamında Afet Yönetim Politikalarının Dönüşümü: Türkiye Örneği”, *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 7(1), 67-89

Tekdemir, Muhittin. (2023). *Bütünleşik afet yönetimi sistemi bağlamında 6 Şubat depremlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tırış, Gülşah ve Erkuş, Hilal. (2024). “Afet Dirençli Kent Planlamada Politika Beklentileri: Antalya Kırcaamı Bölgesi Örneğı”, *İDEALKENT*, 16(46), 2315-2347. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1431048>

Turan, Melikşah. (2025). “Afet Yönetimi Faaliyetlerinde Toplum Katılımı: Uyarlanabilir Yönetime Yönelik Stratejik Öncelikler”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 72, 59-70, doi: 10.18070/erciyesiibd.1705295

TMMOB. (2023). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu*. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğı. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/tmmob_deprem_raporu_18agustos_revize-part-1_compressed.pdf

UN. (2019). *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision* (ST/ESA/SER.A/420). New York: United Nations.

UNDP. (2014). *Governance for Sustainable Development: Integrating Governance in the Post-2015 Development Framework*.

UNDP. (2023). *Recovery and Reconstruction After the 2023 Earthquakes in Türkiye UNDP Offer and Proposed Projects*. <https://www.undp.org/turkiye/publications/recovery-and-reconstruction-after-2023-earthquakes-turkiye-undp-project-catalogue> (17.02.2026).

UNDRR. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction.

UNDRR. (t.y.). *Making Cities Resilient 2030 (MCR2030)*. <https://mcr2030.undrr.org/> (21.04.2026).

Wisner, Ben., Blaikie, Piers., Cannon, Terry ve Davis, Ian. (2004). *At risk: Natural Hazards, People’s Vulnerability and Disasters*. (Second Edition) UK: Routledge.

World Bank. (2019). *Türkiye Disaster Risk Management in Schools Project (P157683)*. Washington, DC.

World Bank. (2022). *Türkiye Country Climate and Development Report*. Washington, DC.

Yalaz, Hatice Özlem. (2025). “Compulsory Earthquake Insurance and Insurance Subsidy in Turkey”. *Journal of Management Theory and Practices Research*, 6 (1), 159–173. <https://doi.org/10.71284/jmtpr.1712217>

Yetişkin, Ebru. (2025). “Ignorance Production in National Disaster Risk Governance and Emergency Response-Abilities of Commoning Collectives: The 2023 Earthquakes in Turkey”. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 116.

Yıldırım, Gülcan ve Saygın, Emre. (2024). “Türkiye’de Afet Yönetimi Paradigması: AFAD’ın Ürettiği Politika Belgelerinin İçerik Analizi”. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 15-35. <https://izlik.org/JA88RF42NK>

Extended Summary

Purpose

This study examines disaster mitigation policies in Türkiye within the framework of the risk society approach and discusses the necessity of preventive policies for disasters. The main aim of the study is to address Türkiye's disaster risk profile and mitigation policies from the perspective of the risk society and to reveal the problems encountered in the implementation of these policies.

In this context, the study first discusses the concepts of risk society, disaster, and mitigation policy on a conceptual basis. It then outlines Türkiye's disaster risk profile and refers to the relevant policy instruments. In the following part, the problems encountered in the implementation of mitigation policies are discussed from different perspectives. In this respect, the study aims to treat disasters as a specific issue that should be interpreted both as a matter of public policy and within a governance framework.

Scope and Problem Statement

Disasters vary in terms of their speed of occurrence and origins, and they lead to large-scale and destructive impacts. This shows that disasters are not only natural events but also complex risks shaped by human-induced vulnerabilities. In the modern world, ongoing change and transformation have led to the concentration of population in urban areas. This process has deepened various urban problems, particularly unplanned urbanization and unsafe construction. When these problems combine with disasters, they result in significant loss of life and environmental damage, turning into crises that deeply affect societies.

In Türkiye, problems related to planning, supervision, and implementation at the local level during the disaster management process make disaster risks more structural and increase disaster-related losses. Although legal and institutional documents emphasize the importance of

the pre-disaster phase, these problems continue in practice. This indicates that approaches focusing only on response during crisis situations are insufficient and that risk-oriented disaster mitigation policies should be prioritized instead.

Method

The study was prepared within the framework of qualitative research and employed the document analysis technique in order to examine the institutional, administrative, and social dimensions of disaster mitigation policy in Türkiye. In this context, national and international literature related to the concepts of risk society, disaster, and mitigation policy was reviewed. While addressing the concept of risk society, the main approaches in the literature, particularly those of Ulrich Beck, were evaluated, and the dimensions of risk production, uncertainty, and vulnerability in modern society were discussed.

In addition, reports prepared in line with international frameworks such as the Sendai Framework guided the analysis process. In the case of Türkiye, AFAD activity reports, UDSEP, TAMP, TARAP, IRAP, various reports, and recent academic studies were used as the main data sources.

Findings

The findings show that with the establishment of AFAD in 2009, significant institutional and legal developments took place in the field of disaster management, and policy documents aimed at risk reduction were developed. It is seen that Türkiye's disaster policy instruments are built on a multi-layered structure that includes institutional, legal, and technical dimensions. In addition, important steps have been taken to reduce disaster risks through plans such as UDSEP, TAMP, TARAP, and IRAP.

However, the presence of problems in the implementation of mitigation policies draws attention. In particular, lack of coordination, ineffective

functioning of supervision mechanisms, and limited resources make this process more difficult. The February 6 earthquakes clearly revealed that existing plans have not been sufficiently implemented in practice. Moreover, low levels of public awareness and the limited spread of the insurance system increase vulnerabilities.

Conclusion and Discussion

This study shows that disasters are not only natural events but also a set of risks related to social, administrative, and structural processes. This result is consistent with the concepts of “manufactured risks” and “structural vulnerabilities” proposed by the risk society approach. However, it is also observed that serious problems continue in the implementation process, and this situation negatively affects the success of mitigation policies. In this context, it is emphasized that disasters are not events that should only be addressed at the moment of crisis, but are directly related to different processes within the framework of the risk society. Recent disasters clearly demonstrate that existing policy tools need to be implemented in a comprehensive manner.

Based on the findings, it is important to strengthen the coordination between central and local levels, to make supervision mechanisms more effective, and to increase public awareness. In addition, disaster policies should be handled in a way that includes vulnerable groups, and interdisciplinary studies should be developed. Overall, although there has been a significant transformation in disaster management in Türkiye, it is seen that this transformation has not been fully reflected in practice. Therefore, it is crucial to implement a proactive and holistic approach both in policy documents and in practice.

AFGHANISTAN AND PAKISTAN AFTER 2021: A CYCLE OF MISTRUST AND MISPERCEPTION

Seyit Ali AVCU* - Mohammad Khan SULTANI**

Abstract

This study examines the persistent security dilemma between Afghanistan and Pakistan in the post-2021 period following the withdrawal of U.S. forces and the return of the Taliban to power. Despite shared religious, cultural, and historical ties, bilateral relations have deteriorated, marked by border clashes, mutual accusations, and deepening mistrust. Employing a historical-constructivist security-dilemma framework, the paper argues that perception-based insecurity, rather than direct military threat, lies at the core of the conflict. Defensive measures taken by each side, such as Pakistan's border fencing and counterterrorism operations and Afghanistan's refusal to recognize the Durand Line and its limited control over non-state actors, are interpreted by the other as offensive and hostile. The study highlights the role of colonial legacies, national identity, domestic political constraints, and transnational militant groups, particularly the Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP), in perpetuating cycles of fear and retaliation. Based on a qualitative analysis of official documents, academic literature, and post-2021 developments, the paper concludes that without sustained confidence-building measures, cooperative border management, and recognition of militancy as a shared threat, the Afghanistan-Pakistan security dilemma is likely to persist despite ongoing diplomatic engagement.

Keywords: *Afghanistan–Pakistan Relations, Durand Line, Security Dilemma, Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)*

* Prof.Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, saavcu@aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6890-9139

** M.A. Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Sultanimohammad175@gmail.com, ORCID: 0009-0000-8424-6670

To cite this article: Sultani, Muhammed Khan, - Avcu, Seyit Ali. (2026). Afghanistan and Pakistan After 2021: A Cycle of Mistrust and Misperception, SDE Academy Journal 6(2), 225-256

2021 SONRASI AFGANİSTAN VE PAKİSTAN: GÜVENSİZLİK VE YANLIŞ ALGI DÖNGÜSÜ

Seyit Ali AVCU - Mohammad Khan SULTANI

Öz

Bu çalışma, ABD güçlerinin çekilmesi ve Taliban'ın 2021 yılında yeniden iktidara gelmesinin ardından Afganistan ile Pakistan arasında devam eden güvenlik ikilemini incelemektedir. Dinî, kültürel ve tarihsel ortaklıklara rağmen, iki ülke arasındaki ilişkiler sınır çatışmaları, karşılıklı suçlamalar ve artan güvensizlikle daha da kötüleşmiştir. Tarihsel-konstrüktivist bir güvenlik ikilemi yaklaşımını benimseyen bu çalışma, çatışmanın temelinde doğrudan askerî tehditlerden ziyade algıya dayalı güvensizliğin yattığını savunmaktadır. Pakistan'ın sınır çizleme politikaları ve terörle mücadele operasyonları ile Afganistan'ın Durand Hattı'nı tanımayı reddetmesi ve devlet dışı aktörler üzerindeki sınırlı kontrolü, karşı tarafça saldırgan ve tehditkâr adımlar olarak algılanmaktadır. Çalışma, sömürge döneminden kalan mirasların, ulusal kimlik tartışmalarının, iç siyasi kırılganlıkların ve özellikle Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) gibi sınır aşan silahlı grupların korku ve misilleme döngüsünü nasıl beslediğini ortaya koymaktadır. 2021 sonrası gelişmeler, resmî belgeler ve akademik literatüre dayanan nitel analiz sonucunda, güven artırıcı önlemler, ortak sınır yönetimi ve militanlığın ortak bir tehdit olarak kabul edilmemesi durumunda Afganistan-Pakistan güvenlik ikileminin diplomatik temaslara rağmen devam edeceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan-Pakistan ilişkileri, Durand Hattı, Güvenlik İkilemi, Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)

Introduction

This paper examines one of the most perplexing security rivalries in South Asia between Afghanistan and Pakistan. Since the Taliban returned to power in 2021 following the withdrawal of U.S. forces, the two countries have experienced repeated border clashes and escalating tensions, despite Pakistan's historical links with the Taliban. The recent attacks on the Kandahar airport oil depot and residential areas in Kabul highlight the imminent danger of the conflict escalating into a full-fledged war (Yawar, 2026). Furthermore, mediation efforts by Türkiye, Qatar, and Saudi Arabia in October 2025, and more recently by China, temporarily eased the fighting. However, they failed to end the conflict, and the parties continued to blame one another (Shahzad et al., 2026). Against this backdrop, the study addresses three core questions: why Afghanistan and Pakistan, despite their shared religious, cultural, and historical ties, continue to perceive one another as security threats after 2021; to what extent contemporary tensions are rooted in and exacerbated by colonial-era legacies, particularly the unresolved Durand Line dispute; and how cross-border militant activity especially by the Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) has reinforced cycles of mistrust and retaliation (Shah et al., 2024). These questions are significant because, although Afghanistan–Pakistan relations have been widely examined in terms of borders and power politics, limited attention has been paid to the post-2021 period through the lens of the security dilemma, where fear, perception, and misinterpretation, rather than direct military confrontation, serve as the primary drivers of conflict (Asma et al., 2024).

Regional security dynamics have shifted significantly following the U.S. withdrawal, the Taliban's return to power in Afghanistan, and the increased activity and attacks by the TTP. Some perspectives suggest that external powers—such as the United States—could be benefiting from this volatile situation to constrain Chinese and Russian influence, particularly given the presence of groups like The Islamic

State – Khorasan Province (ISIS-K). Given the complex interplay of deep-rooted historical, political, international, and regional factors, it is essential to reassess the situation with a fresh perspective (Popalzay, 2024).

The main argument of this article is that the persistence of the Afghanistan–Pakistan security dilemma is driven not by material military capabilities, but by historically constructed, incompatible state identities and path-dependent enmity rooted in the colonial legacy of the Durand Line, which historical constructivism explains by showing how past beliefs and narratives continuously shape contemporary threat perceptions and hostile interactions between the two states. The defensive measures of each country, Pakistan’s border fences, and the demand to acknowledge the Durand Line and Afghanistan to endure the pressure of the outside, and a tolerance of certain militant groups, are regarded by the other as a threat. Old historical issues, national identity, and the actions of non-state actors perpetuate this cycle. The paper concludes that the absence of trust-building will not allow cooperation and will lead both parties to continue despite the existence of diplomatic negotiations between the two countries sharing the same religion (Azam, 2024).

Other explanations, such as attributing the conflict to religious extremism or ideology, are not complete explanations of the problem. In the same way, laying the blame solely on the Taliban or the military of Pakistan overlooks the history and structural distrust. This paper utilizes a historical-constructivist framework for security studies. This approach prioritizes the role of perceptions, historical context, and miscommunication, moving beyond a narrow focus on politics.

This study employs a theory-testing qualitative case study method, utilizing process tracing (Van Evera, 1997) to assess the explanatory power of the historical-constructivist framework against empirical evidence from the 2021–2026 period. In a theory-testing case study method, the researcher begins with a pre-existing theory and uses a

single, carefully selected case to examine whether that theory holds explanatory power in a real-world setting. Rather than trying to build a new theory from the ground up, the goal is to assess the theory's validity by deriving specific predictions or hypotheses from it and then comparing those against the empirical evidence of the case. If the evidence aligns with the theory's expectations, the theory is strengthened; if not, its limitations are exposed, potentially leading to refinement or rejection. As Van Evera (1997) describes, this approach is particularly useful for identifying the scope and conditions under which a theory applies, offering a rigorous test of its causal logic without the need for large-scale statistical analysis (Van Evera, 1997: 55). Process-tracing is defined as "the systematic examination of evidence selected and analyzed in light of research questions and hypotheses posed by the investigator" (Collier, 2011, p. 823).

The security dilemma between Pakistan and Afghanistan after 2021 raises several critical questions. First, Pakistan argues that Afghanistan is using its territory to launch attacks against it. This claim requires careful examination, as there is ground-level evidence suggesting this is a central issue that must be addressed. Second, the study must examine Pakistan's ethnic composition. Decades of political imbalance within Pakistan have fuelled internal tensions and created space for non-state actors such as the Baloch Liberation Army (BLA) and the Sindhudesh Liberation Army (SLA)—not just the TTP. The roots of these insecurities lie in Pakistan's own political asymmetries. Therefore, analysing the causes of internal instability in Pakistan offers a broader perspective on the overall problem.

The paper is divided into three major sections. In the first section, we critique the existing literature on explaining the conflict between Afghanistan and Pakistan, identifying the limitations of purely strategic and materialist approaches. The second section lays out the potential theories, especially historical constructivism, to explain the conflict, establishing the conceptual framework of the security dilemma, path-

dependent enmity, and incompatible constitutional structures. The third section presents the empirical analysis of the Afghanistan–Pakistan case, demonstrating how the Durand Line functions as a constitutive symbol of colonial legacy, how domestic instability and transnational militancy reinforce the cycle of violence, and how regional dimensions and diplomatic diversification shape bilateral tensions, ultimately supporting the argument that historically constructed identities and perceptions—not material capabilities—drive the persistent security dilemma between the two states.

Literature Review

Scholars have consistently indicated that relations between Pakistan and Afghanistan remain characterized by deep distrust, shifting threat perceptions, and persistent security tensions, particularly following the Taliban’s return to power in 2021. This bilateral relationship has been extensively examined through the lens of the security dilemma (Khan, 2025; Zarawar et al., 2024; Kamran and Chitrali, 2025). Khan (2025) states that the governance of the Islamic Emirate has increased the perceived vulnerability of Pakistan, whereas Zarawar et al. (2024) focus on the differences in relations between Pakistan and the Taliban and the past Kabul government, and on how conflicting security priorities keep the bilateral relationship on the edge of conflict. Similarly, Kamran and Chitrali (2025) indicate that China may be a confidence-building actor, but their discussion does not incorporate the domestic factors within Afghanistan completely. Together, these are studies that focus on the continuity of mistrust, but this time, the Pakistani point of view takes the lead, and little opportunity is provided to understand how the Afghan population perceives threats.

The other research direction is the TTP-Afghan Taliban nexus as one of the key obstacles to stable relations. Asma, Akhtar, and Ullah (2024) are inclined to demonstrate that ideological and operational correlations between the two groups exacerbate the security issues of

Pakistan and diminish the chances of bilateral cooperation. Khan and Iqbal (2025) further claim that the resurgence of the TTP under a careless Afghan government poses risks to intersectional and regional security, but their work does not provide adequate field-based confirmation on claims regarding said militant revival. Ali (2014) gives a previous Afghanistan-Pakistan insecurity and mutual threats, but his work naturally is pre-2021 changes and thus does not address the post 2021 changes. Combined, this scholarship highlights the destabilizing impact of militant sanctuaries but still fails to consider the side of Afghanistan on the matter, and fails to explain the exact extent of control that Kabul has on the group TTP.

The relationship between Pakistan and Afghanistan in terms of trust and mistrust is analysed in terms of a wider historical and political context. Kaleem et al. (2023) document the progress of events leading up to and following 9/11, stating that the shift in ideological solidarity to strategic competition is gradual. Taye and Ahmed (2021) describe the trust-mistrust paradox on the example of regional political psychology, whereas Idrees and Naazer (2022) demonstrate that the lack of meaningful counterterrorism cooperation until 2018 was caused by the suspicion that had existed since the year 2001. Kaleem et al., (2023) also emphasize the long-term shift in trust but fail to consider the changes that occurred once the U.S. withdrew. In general, both works show that mistrust has structural resiliency, yet they do not reflect the strategic environment after 2021.

Several theorists emphasize the role of external forces and multilateral processes. Adem akır (2023) puts Pakistan-Afghanistan relations in a broader global competition and contends that the U.S.-China rivalry forms the regional politics and constrains the bilateral independence (akır, 2023: 45-46). The role of China, as highlighted by Kamran and Chitrali (2025), enhances this view, but Shukla (2011) and Budihas (2011) give a more detailed history of the strategic motives of Pakistan, especially the need to achieve a sense of strategic depth, All

these studies point to the role of external forces and fail to adequately attribute multilateral diplomacy to domestic politics in both states.

After 2021, scholars are more interested in the Taliban coming back and what it would mean to the stability of the region. Akbar (2024) discusses the extent to which Taliban 2.0 has escalated the border insecurity and militancy difficulties facing Pakistan. Although he is less concerned with the internal strategic argument of Pakistan, Popalzay (2024) examines the way in which the Taliban resurgence is transforming regional diplomatic alliances. Adding to these results, Khan and Iqbal (2025) suggest policy directions in decreasing tensions and promoting institutional collaboration and trust building. All these works indicate that the resurgence of the Taliban has intensified the security dilemma and put bilateral engagement avenues in a complex position.

Lastly, the literature on the Durand Line conflict shows that it has continued to influence mistrust. Hashimy (2023) introduces the historical and political background of the disputable situation, whereas Azam (2024) associates the conflict with the larger geopolitical struggle and the conflicting regional interests. Despite providing some useful conceptual understanding, these studies are mostly theoretical, with no empirical investigation into the practice of border management, the socio-economic situation, and realities within frontier communities, and the effects of the latest diplomatic negotiations.

Altogether, the literature at hand gives valuable information on Pakistan-Afghanistan relations, although there are still major gaps. Most of the research focuses on the strategic concerns of Pakistan and provides minimal coverage of Afghanistan narratives. The quality of field-based evidence is usually limited, particularly in terms of the on-the-ground operations of the TTP and Kabul's ability to contain them. Furthermore, although there are works that cover external forces, such as China or the U.S., the other players in the region, including Iran, India, and Central Asian states, are not explored in depth. Lastly, the fast-changing context of the post-2021 period, characterized by a change in domestic

politics in Pakistan and the governance in Afghanistan, is still under-investigated. This study is thus set to fill these gaps by incorporating the views of Afghans, merging factual evidence, and placing bilateral tensions in a larger regional security context.

2. Theoretical Framework: Historical Constructivism

To explain why Afghanistan and Pakistan still view one another as threats despite the Taliban re-taking power in 2021, and to examine the security dilemma, this paper uses a historical-constructivist approach. Historical constructivism emerged as a distinctive approach within International Relations theory that challenges the timeless assumptions of mainstream theories like neorealism by demonstrating that the structures and dynamics of international politics are historically specific rather than eternal givens. As Christian Reus-Smit (2008) explains, if scholars conceive of all human agents as rational egoists animated by universal rationality, “then the stuff of history drops out” (p. 396). In contrast, constructivists attend to the ‘intersubjective beliefs’ that constitute actors’ identities and interests across different epochs. Quentin Bruneau (2021) observes that constructivism is particularly well-suited for historical analysis because it “examines how ideational structures and processes—such as norms, identities, and cultures—constitute actors’ understandings of their interests and shape political outcomes over time” (p. 123). Christian Reus-Smit’s (1999) work demonstrates how different international systems develop fundamentally different institutions based on varying ‘constitutional structures’ comprising beliefs about the moral purpose of the state, sovereignty, and procedural justice, while Rodney Bruce Hall (1999) shows how transformations from dynastic to national sovereignty reconfigured the international system by altering not only states’ internal legitimacy but also their external behavior and understandings of interest.

Together, these scholars illuminate the core contributions of historical constructivism: demonstrating the historical specificity of the modern

international system, revealing how intersubjective beliefs shape state identities and interests, and emphasizing the role of constitutive ideas in shaping international dynamics. As Bruneau (2021) notes, historical constructivism “privileges the study of systemic change, demonstrating how transformations in the ideational foundations of international orders produce new configurations of power and purpose” (p. 128), and reveals how “different international systems are characterized by different logics of anarchy, depending on the identities and purposes of their constituent units” (p. 125). Methodologically, historical constructivism is interpretive, seeking to understand the meanings actors attached to their world rather than imposing contemporary categories on the past. As Reus-Smit (2008) argues, this approach marks constructivist history off from both positivist social science seeking law-like generalizations and traditional intellectual history treating ideas as autonomous from political practice. Bruneau (2021) emphasizes that historical constructivism “is not simply the application of constructivist concepts to historical cases, but a distinctive orientation that recognizes history as the very medium through which international politics is constituted” (p. 132).

Historical constructivists employ methodological pluralism in their approach to understanding the past, combining interpretive analysis, process-tracing, and careful attention to actors’ own understandings of their world. This methodological diversity reflects the constructivist commitment to recovering the meanings that structured political action rather than imposing contemporary categories on historical actors. As Bruneau (2021) notes, historical constructivists “employ a range of methods, from discourse analysis to genealogical investigation, all aimed at recovering the meanings that structured political action in different historical contexts” (p. 130). This approach distinguishes historical constructivism from positivist social science that seeks law-like generalizations, as it recognizes that the categories and concepts through which actors understand their world are themselves products of historical processes that require careful interpretive recovery.

Historical constructivists engage with the security dilemma concept but explain it in fundamentally different terms than traditional realist theories, treating it as a socially constructed phenomenon rather than an inevitable structural condition arising from anarchy. As Raluca-Andreea Manea (2018) argues, constructivism allows for “a proper apprehension of the security dilemma through transcending its rigid understanding as an outcome of structure of the international system” (p. 20), focusing instead on “the manner in which the security dilemma emerges as a result of the social construction of world politics, the subjective understandings conceived by actors on the international arena and the ensuing perceptions about their counterparts and their actions” (p. 21). Because threat perceptions depend on how states identify each other through language, historical analogies, and shared understandings, constructivists demonstrate that security dilemmas vary across historical contexts and can be transformed through changes in identity and norms (Er, 2010; Frederking, 2000). Research by Win Tan Er (2010) illustrates this through analysis of how the Truman Administration’s invocation of analogies to 1930s appeasement shaped the identification of North Korea “as part of a monolithic communist bloc that had to be deterred” (p. 5), while Brian Frederking (2000) shows how superpowers resolved their security dilemma through the Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty (INF Treaty) by developing new shared understandings and identities. By demonstrating how threat perceptions are constituted through intersubjective meanings rather than material capabilities alone, historical constructivists open space for understanding how security dilemmas might be resolved rather than simply managed across different historical contexts.

While historical institutionalism stresses ‘sticky’ institutions, historical constructivism argues for path dependence in the realm of ideas: the cultural meanings and intersubjective beliefs established in the past continue to shape contemporary practices. This approach explicitly breaks from materialist histories by showing how constitutive ideas—like sovereignty or the moral purpose of the state—create

cognitive paths that constrain and enable actors. The past endures not just in rules, but in the ‘sticky’ beliefs and identities through which actors define themselves and their world (Reus-Smit, 2008).

From a historical constructivist perspective, a country’s domestic structure constitutes the interpretive site where state identity is formed through shared understandings of historical experience. As Krotz (2015) argues, historical domestic construction refers to “dominant interpretations of the meaning and implications of historical experiences”(p.24) that become embedded within a state’s political culture, shaping national role conceptions and the state’s sense of purpose. Rather than treating domestic politics as merely institutional arrangements or material capabilities, this approach views the domestic realm as the locus where ‘constitutional structures’—deep, historically embedded beliefs about the ‘moral purpose of the state’ originate and are sustained (Reus-Smit, 1999). These domestically constituted identities function as cognitive and normative filters through which external events are interpreted, shaping how states perceive others and construct threat perceptions. Thus, for historical constructivists, domestic structure matters not as a constraint on state action but as the very source of the intersubjective understandings that constitute state identity and, consequently, foreign policy behavior.

Building on the historical constructivist framework outlined above, this paper evaluates the following hypotheses:

Hypothesis 1: Pakistan and Afghanistan view each other as threats because their state identities are constituted by incompatible constitutional structures (Reus-Smit, 1999). Pakistan’s domestic structure produces a Westphalian identity rooted in territorial sovereignty and fixed borders, while the Taliban’s domestic structure produces a transnational identity rooted in Islamic solidarity that rejects the Durand Line as legitimate. This clash in the very ‘moral purpose’ of the state generates existential threat perception.

Hypothesis 2: This conflict remains intractable because it is sustained by a path-dependent logic of enmity (Wendt, 1992). Historical grievances have constituted Pakistan and Afghanistan as ‘enemies’—a social role resistant to change—such that even the Taliban’s 2021 takeover has failed to transform the relationship.

3. Empirical Analysis: The Security Dilemma in Afghanistan–Pakistan Relations

This paper reveals that Afghanistan–Pakistan tensions are deeply rooted in colonial history, contested identities, and socially constructed narratives of threat and legitimacy. Understanding these factors is essential for explaining why the conflict persists and why purely strategic or security-based solutions have repeatedly failed. Instead of analyzing the conflict solely through material military capabilities, the framework focuses on perceptions, identity, history, and non-state actors as primary sources of insecurity.

The core argument is that historical and identity-driven influences form the narratives and perceptions of threat for each state. The unresolved Durand Line issue, colonial-era territorial boundaries, the question of Pashtunistan, and decades of mistrust between 1947 and 2021 constitute these historical legacies (Booth and Wheeler, 2008; Jervis, 1978; Wendt, 1992). These legacies define how each state views the other’s intentions—predominantly as hostile, even when both act in self-defense.

We use the term security dilemma to describe a situation in which measures taken by one state to enhance its security are perceived as threatening by another, leading to countermeasures that increase insecurity for both. In the Afghanistan–Pakistan conflict, Pakistan’s efforts to increase its armed forces along the Durand Line and conduct counterterrorism operations are viewed by Afghanistan as violations of sovereignty. Conversely, Afghanistan’s military build-up and its

historical contacts with the Taliban and TTP are seen by Pakistan as direct security threats. This dilemma is intensified by non-state actors such as the TTP, which operate across the porous border and blur the line between internal and external security, increasing mistrust, complicating accountability, and reinforcing hostile perceptions.

3.1. The Foundational Clash of Constitutional Structures and Sovereignty

From a historical constructivist perspective, a state's identity is formed through shared interpretations of its historical experiences. These interpretations become embedded in political culture and shape the state's sense of purpose and national role. Rather than viewing domestic politics as mere institutional arrangements, this approach sees the domestic realm as the source of deep, historically rooted beliefs about the moral purpose of the state. These domestically formed identities act as filters through which states interpret external events, shaping how they perceive others and construct threats.

The Durand Line (Map 1) functions as precisely such a constitutive symbol. To Pakistan, it is a fixed international border; to Afghanistan, it is a colonial imposition forced upon Amir Abdur Rahman Khan Barakzai in 1893 without ratification by any representative Afghan body, and historically rejected by successive governments, including the present one (Rubin, 1995). The two states are locked into overriding historical accounts that complicate cooperation. Defensive behaviour is explained by old-time anticipation of aggression, and even technical border control is transformed into a geopolitical struggle. Therefore, the Durand Line is not merely a border but a construct of mutually reinforcing insecurity.

Regardless of the regime or which party holds power, Afghan governments have consistently rejected the Durand Line. As Harrison states, "Ironically, during its rule in Kabul, the Taliban refused to endorse the Durand Line despite pressure from Islamabad. Afghan

President Hamid Karzai has also resisted, calling it “a line of hatred that raised a wall between the two brothers.”(Harrison, 2009). The border separates Pashtun tribes and disrupts centuries-old social, cultural, and economic networks. Pakistan exploits the Durand Line to implement coercive border policies—fencing, expansion of outposts, firing incidents—which Afghanistan perceives as violations of its sovereignty. Afghan airstrikes by Pakistan (2022–2026) are framed by Islamabad as legitimate responses to cross-border terrorism, yet they also reflect a troubling power imbalance: a stronger Pakistan imposing its will on a weaker, diplomatically constrained Afghanistan, often at the expense of civilian lives. Afghanistan claims that Pakistan uses border closures at Torkham or Chaman to impose political or economic pressure when bilateral disputes arise.

Map 1. The Durand Line (National Geographic Society, 2025)

Conversely, Pakistan argues that Afghanistan's non-recognition of the border endangers its territorial integrity. TTP fighters are cross-border militants whose main origin is Afghan territory. Pakistan contends that Afghanistan either knowingly fails to stop militant operations or is unable to govern its territory, whereas Afghanistan rejects these claims as unjustified means to further destabilize the region (Rubin, 1995; Rashid, 2022). The Durand Line's colonial roots and rival Afghan Pakistani national identities have generated repeated incompatibilities in threat perceptions (Rubin, 1995; Misra, 2004; Rashid, 2022).

These perceptions contribute to a security dilemma where defensive policies by one party are seen as offensive by the other. To Pakistan, border fencing, insisting on Durand Line recognition, and compelling Kabul to enforce control over the TTP are presented as necessary security measures (Rashid, 2022; Misra, 2004; Asma, Akhtar, and Ullah, 2024). Afghanistan views these as efforts to enforce territorial claims and weaken sovereignty (Rubin, 1995; Rashid, 2022). The unwillingness to acknowledge the border, insufficient action against the TTP, and attempts to assert independence are seen by Pakistan as direct aggression (Asma et al., 2024; International Crisis Group, 2023).

Pakistan's strategic community has long worried that a strong, unified Afghanistan would renew historical claims to Pashtun-dominated regions east of the Durand Line. This fear is amplified by Afghanistan's past rejection of the border and its opposition to Pakistan's UN membership in 1947. Pakistan fears that a strong Afghan state could practice territorial revisionism, that Pashtun identity politics in Pakistani frontier provinces could be mobilized by Afghan nationalism, and that Afghanistan's relations with India might be used as leverage against Pakistan. Conversely, Afghanistan fears that Pakistan does not desire a strong Afghanistan, as that would reduce Afghan dependency. Afghanistan alleges that Pakistan meddles in its politics to ensure leverage over Kabul—using border closures, trade restrictions, intelligence activities, and differential treatment of Afghan refugees as political

pressure. Afghanistan also claims that Pakistan has traditionally favored militant networks to affect its internal affairs. These mutually reinforcing fears render it exceedingly difficult for either side to interpret the other's conduct as benign. The competition is structurally embedded in the regional order, consistent with Walt's (1987) argument that perceived vulnerability drives alliance behavior and external balancing.

Pakistan's creation of a border fence, fortified checkpoints, and biometric systems—undertaken as an effort to curb illegal migration and counterterrorism—is framed domestically as a sovereign right and necessity (International Crisis Group, 2026). But Afghanistan perceives this as a unilateral alteration of a contentious boundary, implemented without consultation and usually by force. Afghanistan claims the fence interferes with local trade, grazing paths, and separates families. Before the fences, there was free flow of local trade, border crossing, and joint families living across the line. Afghanistan argues that Pakistan suppressed its economic activity through border controls, such as stalling fuel tankers, closing crossings during political disputes, or restricting Afghan exports. Afghanistan also points to incidents where Pakistani troops crossed the perceived border to construct posts, which Kabul believes constitutes encroachment. Pakistan claims it must prevent militant infiltration and human trafficking, that fortification is a defence strategy, not expansion, and that any Afghan opposition to fencing reflects a denial of security realities. The security dilemma manifests here: Pakistan views Afghanistan's responses to fencing as aggression, while Afghanistan views fencing as coercion. The defensive reasoning of each party offends the other, increasing mistrust.

3.2.Domestic Instability, Transnational Militancy, and the Cycle of Violence

Domestic political structures also influence the dilemma. The civil-military imbalance in Pakistan, ethnic concerns, and internal uprisings make the country more sensitive to Afghan policies (Zarawar, Alokozay,

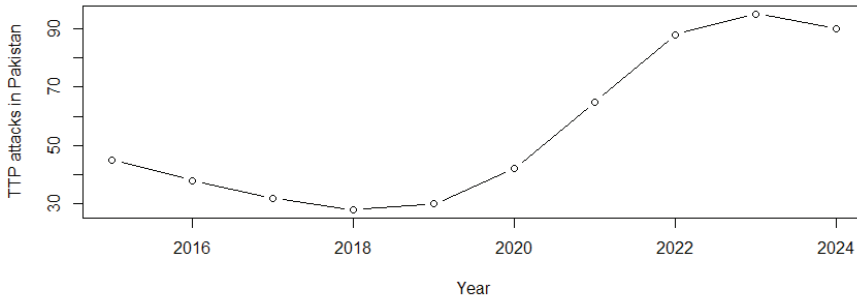
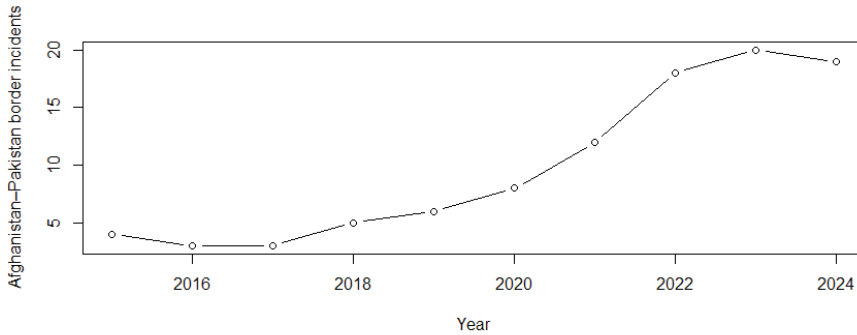
and Numan, 2024; Ali, 2014). The same applies to Afghanistan in terms of government constraints and limited financial capabilities affecting its defensive stances (Rubin, 1995; Rashid, 2022). Domestic instability leads to heightened dependence on external threat discourse and exacerbates bilateral distrust (Kaleem et al., 2023; Taye and Ahmed, 2021).

Arguments on both sides point out that insecurity is strengthened by patterns of internal governance. Khyber Pakhtunkhwa and Baluchistan are underdeveloped compared to Punjab (Khan, 2025). Militant recruitment is enabled by limited economic opportunity and insufficient state penetration. Pakistan attributes this instability partly to alleged Afghan or Indian backing of insurgent elements. As Siddiqi states “Daud supported the insurgency in Pakistani Baluchistan, sheltering rebels and establishing training camps on Afghan territory, a resumption of Afghanistan’s proxy intervention in Pakistan.” (Siddiqi, 2008: 18). Afghanistan claims that Pakistan’s own extractive economic policies—such as using natural resources in Baluchistan without redistribution—have led to inequalities (Harrison, 1981; Siddiqi, 2008). Pakistan’s use of unrest in Baluchistan and the tribal belt as a pretext for military-centered policies has spilled into the Afghanistan borderlands. Stabilization of domestic instability is thus perceived in terms of external threats: Pakistan sees Afghanistan’s diplomatic acts as possible sources of separatism, while Afghanistan views Pakistan as dominating the frontier rather than defending it. Thus, internal political economy is directly connected to external security behavior.

Non-state actors—particularly the TTP, ISIS-K, BLA, and SLA—aggravate the problem (Asma et al., 2024; International Crisis Group, 2026). Their transnational nature creates accusations, retaliation, and political pressure that increase the difficulty of trusting one another (Zarawar et al., 2024). This framework appreciates that Kabul’s power to control such groups is minimal, and internal political division in Islamabad is another contributing factor to insecurity (Kamran and Chitrali, 2025). Pakistan argues that the recent surge in TTP violence

is linked to militant sanctuaries operating from Afghan territory. From Islamabad's perspective, the Afghan government is either unwilling or unable to restrain these groups, forcing Pakistan to rely on airstrikes, stricter border controls, and other defensive countermeasures. Afghanistan offers a contrasting interpretation: Kabul maintains that Pakistan exaggerates Afghan responsibility to justify its own actions and externalize a problem with deep roots inside Pakistan. Afghan officials argue that Pakistani airstrikes within Afghan territory violate sovereignty, cause civilian harm, and further destabilize border regions. They also point out that Pakistan historically tolerated—or at times strategically supported—certain militant networks, which later contributed to regional instability on both sides. These opposing narratives reflect how each state interprets the same events through its own security lens, reinforcing mistrust and perpetuating the broader security dilemma.

This path-dependent enmity is empirically observable in the cyclical relationship between TTP attacks and border incidents. The graphs (Figure 1&2) below indicate a rise in TTP attack trends followed by tensions on the border. The graphs share nearly the same trend, suggesting that Pakistan initiates border confrontations following TTP attacks on Pakistani soil. This directly translates to Pakistan blaming Afghanistan for the attacks and retaliating by causing tensions on the border. This pattern illustrates Wendt's (1992) argument that anarchy is socially constructed: the "enemy" role, once constituted, becomes self-reinforcing through repeated practices of threat and retaliation.

Figure 1. TTP attacks in Pakistan. (SATP, 2024; PIPS, 2022)**Figure 2. Afghanistan-Pakistan Border Incidents (CRSS, 2025
UNSC, 2025)**

This problem of misunderstanding strengthens a vicious circle of fear and retaliation (Booth and Wheeler, 2008; Jervis, 1978; Wendt, 1992). The cycle of militant violence and security dilemma produces persistent insecurity, where self-defense by one party is repeatedly perceived as an attack by the other, and cycles of intensification preclude opportunities for stabilization.

3.3. Regional Dimensions, Diplomatic Diversification, and Mitigation Pathways

Regional and international forces impact how each government understands the other's actions. Perceived threats are modified by

the strategic interests of China, U.S. intervention in the region, Iran's increasing role, India's presence, and multilateral forums like the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and the Organization of Islamic Cooperation (OIC) (Çakır, 2023; Kamran and Chitrali, 2025; Shukla, 2011; Budihas, 2011). These combinations lead to further mistrust, border disputes, deficient counterterrorism cooperation, and insufficient diplomatic development (Booth and Wheeler, 2008; Jervis, 1978).

India has historically been a significant Afghan trade and development partner (Dupree, 2002; Mukhopadhyay, 2014). Since 2021, Afghanistan has intensified engagement with India to diversify economic support and diplomatic relations. The 2025 upgrade of India's Technical Mission in Kabul to a full Embassy is a key development. Afghanistan sees this as a pragmatic decision: diversifying partnerships, fostering humanitarian access, and reducing dependence on Pakistan. India presents it as a functional step to manage development programs and consular services. But Pakistan sees this as a threat to its strategic depth in Afghanistan, believing that anti-Pakistan sentiment will grow if Afghan-Indian relations continue to develop. Afghanistan claims that Pakistan interprets normal diplomacy as hostile due to entrenched insecurity. Afghanistan seeks autonomy, not alignment against Pakistan. This divergence reflects the security dilemma's logic: identical behaviours generate opposite interpretations depending on historical fears. The Taliban government's closer ties with India, despite Pakistan's past role in facilitating their return to power, demonstrate that path-dependent enmity resets regime change (Wendt, 1999).

Notably, the conflict cannot be attributed to religious, cultural, or civilizational differences. Pakistan and Afghanistan share a common religious identity, culture, and expansive social connections across the border. These similarities have not succeeded in preventing escalation nor led to long-term trust. This proves that the conflict is not caused

by incompatibility of ideologies; rather, the predominant factors are geopolitical, security, and material (Rubin, 1995; Giustozzi, 2016). The dynamics are driven by border control, militant violence, territorial sovereignty, and shifting threat perceptions, not religious divergence. This supports the explanatory capacity of the security dilemma model over civilizational explanations.

Nevertheless, the framework also outlines ways to mitigate tensions, including confidence-building strategies, joint management along the border, regional mediation, and institutional dialogue (Khan and Iqbal, 2025; Akbar, 2024). These perception-based insecurities are necessary to explain why the security dilemma remains persistent and to find practical strategies for stabilization and long-term cooperation (Jervis, 1978; Asma et al., 2024).

Conclusion

Afghanistan-Pakistan relations are trapped in a long-term security dilemma driven by the Durand Line dispute, conflicting sovereignty claims, frontier underdevelopment, militant networks, and shifting regional alignments. Both sides hold legitimate security concerns, and their interactions are shaped by historical expectations of aggression. Pakistan's interference and coercion mirror the very claims Afghanistan makes about Pakistani interference and coercion. Neither narrative is entirely objective; both reflect the structural constraints of fear and uncertainty.

Combined, the empirical data support both hypotheses. The first hypothesis is supported by evidence that Pakistan and Afghanistan possess fundamentally incompatible constitutional structures: Pakistan's Westphalian identity, rooted in territorial sovereignty and fixed borders, clashes with Afghanistan's transnational identity, rooted in Islamic solidarity and rejection of colonial boundaries. This foundational clash generates existential threat perception regardless of material capabilities.

The second hypothesis is supported by evidence that this conflict is sustained by a path-dependent logic of enmity.

The Durand Line functions as a constitutive symbol through which historical grievances reproduce mutual suspicion, and the cycle of TTP attacks and border retaliation demonstrates that self-defense by one party is repeatedly perceived as an attack by the other. The post-2021 period represents continuity, not discontinuity, conditioned by path dependence and compounded by contemporary security anxieties. The conflict is not motivated only by material threats but by historical memories, identity narratives, domestic politics, and non-state actors. These perception-based insecurities explain why the security dilemma remains persistent and point toward practical strategies for stabilization and long-term cooperation.

References

- Ali, Arshad (2014). *Internal instability in Pakistan – ideological and socio-economic perspectives*. Institute of Strategic Studies. <https://issi.org.pk/internal-instability-in-pakistan-ideological-and-socioeconomic-perspectives/>
- Akbar, Asma (2024). Taliban 2.0: Implications for national security of Pakistan. *Journal of Development and Social Sciences*, 5(4), 540–553. <https://ojs.jdss.org.pk/journal/article/view/1274>
- Asma, Nasreen Akhtar, and Barkat Ullah (2024). The TTP–Afghan Taliban nexus and its impact on Pakistan–Afghanistan relations. *Pakistan Social Sciences Review*, 8(2), 269–278. [https://doi.org/10.35484/pss-r.2024\(8-II\)23](https://doi.org/10.35484/pss-r.2024(8-II)23).
- Azam, Muhammad (2024). The Afghanistan–Pakistan security dilemma: Durand Line, territorial claims, and regional competition. *Pakistan Horizon*, 77(2–3), 91–108. <https://www.pakistan-horizon.piia.org.pk/index.php/pakistan-horizon/article/view/379>
- Booth, Ken, and Nicholas J. Wheeler (2008). *The security dilemma: Fear, cooperation, and trust in world politics*. New York, N.Y: Palgrave, 2008.
- Bruneau, Quentin (2021). Constructivism: History and systemic change. In B. de Carvalho, J. A. Costa Lopez, and H. Leira (Eds.), *Routledge handbook of historical international relations* (pp. 123-133). Routledge.
- Budihas, Christopher L. (2011). *What drives Pakistan's interest in Afghanistan?* (SAMS Monograph). School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College. <https://indians-strategicknowledgeonline.com/web/What%20Drives%20Pakistans%20Interest%20in%20Afghanistan.pdf?view=1>
- Çakır, Adem. (2023). Understanding Afghanistan-Pakistan relations in a multilateral context. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 44–74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uksad/article/1211855>.
- Collier, David. (2011). Understanding process tracing. *PS: Political Science & Politics*, 44(4), 823-830. <https://doi.org/10.1017/S1049096511001429>

CRSS. (2025). *Border closure brings down terrorist violence*. <https://crss.pk/border-closure-brings-down-terrorist-violence/>

Dupree, Louis. (2007). *Afghanistan*. Oxford University Press.

Er, Win Tan. (2010). Analogies in the social construction of the US-North Korean security dilemma. In *The Third International Conference on International Studies (ICIS 2010)* (pp. 1-17). Universiti Utara Malaysia.

Frederking, Brian. (2000). Resolving security dilemmas: A constructivist explanation of the INF Treaty. Ashgate. <https://doi.org/10.4324/9781315211299>

Giustozzi, Antonio. (2016). *The army of Afghanistan: A political history of a fragile institution*. Hurst & Co.

Hall, Rodney Bruce. (1999). *National collective identity: Social constructs and international systems*. Columbia University Press.

Harrison, Selig S. (1981). *In Afghanistan's shadow: Baluch nationalism and Soviet temptations*. Carnegie Endowment for International Peace.

Harrison, Selig S. (2009, May 11). The fault line between Pashtuns and Punjabis in Pakistan. *The Washington Post*. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/10/AR2009051001959.html>

Hashimy, Sayed Qudrat. (2023). Pakistan And Afghanistan tussle over Durand Line. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 27(2), 100–111. <https://www.jstor.org/stable/48749439>

Idrees, Muhammad and Manzoor Ahmad Naazer. (2022). The dynamics of Pak-Afghan relations: An analysis of (mis)trust between the two countries from 2001-2018. *Journal of Humanities, Social and Management Sciences (JHSMS-Asia)*, 3(1), 525–539. <https://doi.org/10.47264/idea.jhsms/3.1.36>

International Crisis Group. (2026). *Pakistan: Responding to the militant surge on the Afghan border* <https://www.crisisgroup.org/rpt/asia-pacific/pakistan-afghanistan/354-pakistan-responding-militant-surge-afghan-border>

Jervis, Robert. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167–214. <https://doi.org/10.2307/2009958>

Kaleem, Rifat., Asiya Saif Alvi, Muhammad Imran, and Muhammad Akram Ul Haq. (2023). Historical perspective -Dynamics of trust and mistrust in fluctuating Pakistan-Afghanistan relations. *Journal of Policy Research (JPR)*, 9(2), 49–59. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8025491>

Kamran, Maheen and Jamil Ahmad Chitrali. (2025). China's role in confidence-building measures: Transforming the Pakistan–Afghanistan security dilemma into cooperation. *Advance Social Science Archive Journal*, 4(01), 3988–3998. <https://assajournal.com/index.php/36/article/view/880>

Khan, Aamir Khan (2025). Security dilemma in Pakistan-Afghanistan relations during the Islamic emirate government. *The Dialogue*, 20(2), 01–13. <https://journals.qurtuba.edu.pk/ojs/index.php/thedialogue/article/view/85959>

Khan, Muhammad Ajmal and Nasir Iqbal, (2025). *PAK-AFGHAN TRADE: Policy proposals and confidence-building measures for institutional arrangements*. Pakistan Institute of Development Economics (PIDE). <https://pide.org.pk/research/pak-afghan-trade-policy-proposals-and-confidence-building-measures-for-institutional-arrangements/>

Krotz, Ulrich (2015). Historical construction, international relations theory, and foreign policy. In *History and foreign policy in France and Germany* (pp. 31-47). Palgrave Macmillan.

Manea, Raluca-Andreea (2018). The Security Dilemma: A comparative conceptual apprehension through the lenses of Neo-Realism and Constructivism. *Monitor Strategic*, (1–2), 19–28. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=752221>

Misra, Amalendu (2004). *Afghanistan: The labyrinth of violence*. Polity Press.

Mukhopadhyay, Dipali. (2014). *Warlords, strongman governors, and the state in Afghanistan*. Cambridge University Press.

National Geographic Society. (2025, April 22). *The Durand Line*. Retrieved March 17, 2026, from <https://education.nationalgeographic.org/resource/durand-line>

O'Donnell, Lynne. (2026, January 7). The Taliban want a piece of Pakistan. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2024/02/20/taliban-pakistan-afghanistan-border-dispute/>

PIPS (2022). *Pakistan Security Report 2021-2022: Evolution of TTP's operational tactics*. Pak Institute for Peace Studies. <https://www.pakpips.com/pakistan-security-report-2022/>

Popalzay, Abdul Wasi (2024). The Evolving Dynamics of Afghanistan-Pakistan Relations: Implications of the Taliban's Resurgence Post-2021. *Chinese Journal of International Review*, 06. <https://doi.org/10.1142/S2630531324500069>

Rashid, Ahmed (2022). *Taliban: The power of militant Islam in Afghanistan and beyond*. Yale University Press.

Reus-Smit, Christian. (1999). The moral purpose of the state: Culture, social identity, and institutional rationality in international relations. Princeton University Press.

Reus-Smit, Christian. (2008). Reading history through constructivist eyes. *Millennium: Journal of International Studies*, 37(2), 395–414.

Rubin, Barnett R. (1995). *The fragmentation of Afghanistan: State formation and collapse in the international system*. Yale University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt32bjh8>

SATP (South Asia Terrorism Portal). (2024). *Terrorism assessment - Pakistan: Yearly trends and statistical analysis (2015-2024)*. Institute for Conflict Management. <https://www.satp.org/terrorism-assessment/pakistan-2024>

Shah, Syed S. H., Arshad Mahmood, and Muhammad Kamran. (2024). Resurrection of Tehrik-e-Taliban Pakistan amidst Afghan regime's indifference: Threats to intersectional security strands in the region. *Social Inclusion*, 12, Article 8598. <https://doi.org/10.17645/si.8598>

Shahzad, Asif and Joe Cash. (2026, March 12). China's mediation eases fighting between Pakistan, Afghanistan, sources say. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/china/chinas-mediation-eases-fighting-between-pakistan-afghanistan-sources-say-2026-03-12/>

Shukla, Ashish. (2011). Pakistan's Quest for Strategic Depth: Regional Security Implications. *Himalayan and Central Asian Studies*, 15(3), 81–104. https://www.academia.edu/2367443/Pakistans_Quest_for_Strategic_Depth_Regional_Security_Implications

Siddiqi, Shibil. (2008). *Afghanistan-Pakistan relations: History and geopolitics in a regional and international context* (Final Report). Walter and Duncan Gordon Foundation. http://www.shibil.com/uploads/4301913/1/0/3/4/afghanistan-pakistan_relations.pdf

Taye, Safiullah and Zahid Shahab Ahmed (2021). Dynamics of trust and mistrust in the Afghanistan–Pakistan relationship. *Asian Studies Review*, 45(4), 557–575. <https://doi.org/10.1080/10357823.2021.1910798>

UNSC (United Nations Security Council). (2025). *Analytical support and sanctions monitoring team report: The presence of militant groups in the Afghanistan-Pakistan borderlands (S/2025/796)*. New York: United Nations. <https://docs.un.org/en/S/2025/796>

Van Evera, Stephen (1997). *Guide to methods for students of political science*. Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/9780801454455>

Walt, Stephen M. (1987). *The origins of alliances*. Cornell University Press.

Wendt, Alexander. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.

Yawar, Mohammad Yunus. (2026, Mart 13). Pakistani airstrikes cause civilian casualties in Kabul, Taliban and UN say. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/pakistan-bombs-fuel-depot-private-airline-near-kandahar-airport-afghan-taliban-2026-03-13/>

Zarawar, Amanullah, Naveedullah Alokazay, and Muhammad Numan. (2024). A comparative analysis of Pakistan relations with Afghan Taliban and with the previous Afghan government (2014 - 2021): Security Dilemma Perspectives. *Research Journal of Social Sciences and Economics Review*, 5(3), 11-22. [https://doi.org/10.36902/rjsser-vol5-iss3-2024\(11-22\)](https://doi.org/10.36902/rjsser-vol5-iss3-2024(11-22))

Genişletilmiş zet

Bu alışma, ABD'nin çekilmesinin ardından 2021'de Taliban'ın yeniden iktidara gelmesiyle Afganistan ve Pakistan arasında devam eden güvenlik rekabetini incelemektedir. Ortak dini, kültürel ve tarihi bağlara rağmen, ikili ilişkiler belirgin bir şekilde bozulmuş, tekrarlayan sınır çatışmaları, karşılıklı suçlamalar ve derinleşen güvensizlik ile karakterize olmuştur. Bu makale üç temel soruyu ele almaktadır: Bu iki komşu ülke, ortak yönlerine rağmen neden birbirlerini güvenlik tehdidi olarak görmeye devam ediyor? Güncel gerilimler, özellikle çözülmemiş Durand Hattı anlaşmazlığı olmak üzere, kolonyal dönem mirasından ne ölçüde kaynaklanıyor? Sınır tesi militan faaliyetler, özellikle Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) tarafından yrtlenler, korku ve misilleme döngüsünü nasıl pekiştirdi? Bu sorular önemlidir, çünkü Afganistan-Pakistan ilişkileri g politikası mereğinden geniş çapta incelenirken, algı ve yanlış yorumlamaların başlıca çatışma faktörleri olduğu güvenlik ikilemi erevesi aracılığıyla 2021 sonrası döneme sınırlı ilgi gösterilmiştir.

Çalışma, Booth ve Wheeler (2008), Jervis (1978) ve Wendt (1992) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanarak tarihsel-yapılandırmacı güvenlik ikilemi yaklaşımını kullanmaktadır. Bu ereve, güvensizliğin yalnızca maddi askeri yeteneklerden değil, sosyal olarak inşa edilmiş algılardan, tarihsel hatıralardan ve kimlik anlatılarından kaynaklandığını varsaymaktadır. Bir devletin aldığı savunma önlemleri —sınır çitleri veya terörle mücadele operasyonları gibi— diğer devlet tarafından saldırgan ve düşmanca olarak yorumlanarak güvensizlik sarmalına yol açmaktadır. Bu ereve, sömürge tarihi, tartışmalı ulusal kimlikler ve ulusötesi militan ağların i ve dış güvenlik arasındaki sınırı bulanıklaştırdığı Afganistan-Pakistan bağlamına özellikle uygundur. Metodolojik olarak, makale niteliksel vaka çalışması analizini kullanarak 2021'den 2025'e kadar resmi belgeleri, hükümet yayınlarını, düşünce kuruluşu raporlarını, akademik literatürü ve haber medyasını incelemektedir. Sınır tesi militan faaliyetlerin karşılıklı güvensizliği artırdığı ve güvenlik ikileminin sarmal dinamiklerini pekiştirdiği hipotezini test etmektedir.

Afganistan ve Pakistan arasındaki güvenlik ikilemi, yola bağlı tarihsel miraslara atıfta bulunulmadan anlaşılamaz. 1893 yılında Britanya Hindistanı ile Afganistan arasında sömürge sınırı olarak kurulan Durand Hattı, temelde tartışmalı olmaya devam etmektedir. Pakistan, bu hattı uluslararası alanda tanınan ve miras yoluyla devralınan bir sınır olarak görürken, Afganistan ise bu hattın dayatıldığını savunarak sürekli olarak reddetmiştir. Taliban'ın iktidara geri dönmesi stratejik manzarayı kökten değiştirdi. Tarihsel olarak stratejik derinlik aracı olarak Taliban ile bağlarını sürdüren Pakistanın iş birliğine dayalı ilişkiler bekliyordu. Bunun yerine, ikili gerilimler keskin bir şekilde tırmandı. 2021'den 2025'e kadar olan döneme ait ampirik veriler net bir örüntü ortaya koymaktadır: Pakistan içindeki TTP saldırılarındaki artışların ardından, Pakistan sınır boyunca hava saldırıları, topçu ateşi ve Torkham ve Chaman'daki geçiş noktalarının kapatılması gibi misilleme eylemleri gelmektedir. Pakistan'ın Afganistan topraklarındaki militan sığınaklarına karşı meşru müdafaa olarak sunduğu bu eylemler, Afganistan tarafından egemenliğin ihlali ve orantısız ceza olarak algılanmaktadır. Afganistan, Pakistan'ın siyasi asimetriler, sınır bölgelerinin az gelişmişliği ve militan ağlara karşı tarihsel hoşgörüden kaynaklanan iç sorunlarını dışsallaştırmak için Afganistan'ın sorumluluğunu abarttığını savunuyor. TTP gibi grupların ulusötesi niteliği, hesap verebilirliğin sürekli olarak dağınık olması anlamına geliyor ve bu da her iki devletin de iç denetimi saptırarak birbirini suçlamasına olanak tanıyor.

Bu ikilemi daha da karmaşık hale getiren ise Afganistan'ın 2021 sonrası diplomatik çeşitlendirme politikası, özellikle de Hindistan ile ilişkilerinin derinleşmesidir. 2025 yılında Hindistan, Kabil'deki Teknik Misyonunu tam teşekküllü bir büyükelçiliğe yükseltti. Afganistan bu adımı, ekonomik ortaklıkların pragmatik çeşitlendirilmesi ve Pakistan'a bağımlılığın azaltılması olarak değerlendiriyor. Ancak Pakistan, bu adımı, tarihsel kökenli kuşatılma korkusu ve batı sınırlarında Hindistan'ın etkisinin artması olarak yorumluyor. Güvenlik ikileminin mantığı burada tam olarak işliyor: aynı davranışlar, önceden var olan tehdit algılarına bağlı olarak zıt yorumlara yol açıyor. Afganistan, Pakistan'a karşı

ittifak değil, özerklik peşinde, ancak Pakistan normal diplomasiyi stratejik düşmanlık olarak yorumluyor.

Ampirik kanıtlar, sınır ötesi militan faaliyetlerin karşılıklı güvensizliği tetiklediği ve pekiştirdiği, böylece güvenlik ikilemini sürdürdüğü hipotezini desteklemektedir. Önemli olan, çatışmanın dini veya medeniyet farklılıklarına atfedilemeyeceğidir — Pakistan ve Afganistan dini kimlik, kültürel benzerlikler ve kapsamlı sosyal bağlantılar paylaşmaktadır. Bu ortak noktaların güven yaratamamış olması, jeopolitik, bölgesel ve algıya dayalı faktörlerin önceliğini vurgulamaktadır. Gerilimin azaltılması için sembolik pozisyonların ötesine geçilmesi gerekmektedir. Her iki devlet de Durand Hattı konusundaki yasal tutumundan vazgeçmeyecektir, ancak sınır yönetimi, olay önleme mekanizmaları ve sivil ticaretin korunması konusunda pratik iş birliği sürtüşmeleri azaltılabilir. Her iki taraf da militanlığı devlet politikasının bir aracı olarak değil, ortak bir düşman olarak kabul etmelidir. Afganistan'ın diplomatik çeşitliliği güvenikleştirilmek yerine normalleştirilmeli ve sınır bölgeleri, düzenlenmiş ticaret ve altyapı yatırımları yoluyla iş birliği bölgeleri olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

Afganistan-Pakistan güvenlik ikilemi, her iki devletin de birbirlerini tarihsel olarak şartlanmış korku merceğinden gördükleri için devam etmektedir. Savunma önlemleri sürekli olarak saldırı niyeti olarak yanlış yorumlanmaktadır; normal diplomasi düşmanca bir ittifak olarak yorumlanmaktadır ve ulusötesi militanlık sonsuz suçlamalara yol açmaktadır. Sürdürülebilir güven artırıcı önlemler, iş birliğine dayalı sınır yönetimi ve ortak zayıflıkların kabulü olmadan, diplomatik çabalar ne olursa olsun güvensizlik sarmalı devam edecektir. Bu çalışma, güvenlik analizlerinde genellikle marjinalleştirilen Afgan bakış açılarını merkeze alarak, militan faaliyet modellerine ilişkin ampirik kanıtları entegre ederek ve Güney Asya'nın en çözümsüz ikili ilişkilerinden birinde güvenlik ikilemi çerçevesinin devam eden açıklayıcı gücünü göstererek literatüre katkıda bulunmaktadır.

IMPACT OF CLIMATE CHANGE OVER MIDDLE EAST'S WATER RESOURCES

Mehmet Erkin KARA*

Abstract

The temperature increases and rainfall decreases resulting from climate change are leading to a reduction in freshwater resources, a decrease in agricultural land, and increased productivity. Naturally, all these factors hinder economic growth and development. Furthermore, the first condition for industrialization and development is access to sufficient and necessary energy. However, water is the most important source of energy production. Water scarcity hinders industrialization, which is one of the most essential elements of social development; industrialization hinders growth; and growth hinders social welfare. The inability to industrialize and develop creates a vicious cycle. When poverty, destitution, and ignorance are combined with population growth, food shortages, and drought, an intractable equation is formed.

The Middle East is among the regions in the world most affected by water scarcity due to climate change. The rising temperatures and decreasing rainfall resulting from climate change in the Middle East are leading to a reduction in freshwater resources, a decrease in agricultural land, and lower productivity. Naturally, all these factors hinder economic growth and development. The Middle East is at the forefront of regions that will experience water scarcity due to climate change. It is wrong to assume that this environmental problem in the Middle East is dependent on political borders. Global climate change affects the entire impoverished region and causes serious security problems in Middle Eastern states. Global climate change is like a snowball effect; a snowball thrown from the peak creates an avalanche at the foothills.

The water resources of the Middle East—rivers, lakes, groundwater, and rainfall—are decreasing at an accelerating rate each year. This water scarcity is straining the Middle East in its social, economic, and societal dimensions, turning it into a land where human tears are never absent. This article addresses the impact of climate change on water resources in this troubled region of the world under five main headings: “What is climate change?”, the effects of climate change globally, the current water resources of the Middle East and the impact of climate change on Middle Eastern water resources, and other dimensions of the climate change problem in the Middle East, all examined from an International Relations perspective. The conclusion provides an assessment of the situation from the perspective of international relations and humanity, offering an analysis of the issue.

Keywords: Climate, Climate Change, Middle East, Water, Water Resources

* Author, PhD in International Relations, Orcid: 0000-0001-9546-6847, Command of Land War School, E-mail: ekara79@yahoo.com, International Relations Department.

To cite this article: Ercan, Murat - Ceylan, Zafer. (2026). Impact Of Climate Change Over Middle East's Water Resources, SDE Academy Journal 6(2), 257-290

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ORTADOĞU SU KAYNAKLARINA ETKİSİ

Mehmet Erkin KARA

Öz

İklim değişimi sonucu gerçekleşen sıcaklık artışları ve yağış miktarındaki düşüşler tatlı su kaynaklarında azalmaya ve tarım arazilerinde daralmaya, aynı zamanda da verimsizliğe yol açarken, bu sayılan faktörlerin tamamı doğal olarak ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı engellemektedir. Ayrıca sanayileşmenin, kalkınmanın ilk şartı yeterli ve gerekli enerjiye sahip olabilmektir. Oysa su, enerji üretiminin en önemli kaynağıdır. Su kıtlığı toplumsal kalkınmanın en önemli unsurlarından biri sanayileşmeyi, sanayileşme büyümeyi, büyümede toplumsal refahı engellemektedir. Sanayileşememe ve gelişememe sonucunda birbirine ket vuran, bir döngü oluşmaktadır. Yoksulluk, fakirlik ve cehalet etmenlerine nüfus artışı, gıda kıtlığı ve kuraklıkta eklenince içerisinde çökmez, bir denkleme oluşmaktadır.

Ortadoğu, Dünyada iklim değişikliğine bağlı su kıtlığı yaşayan bölgeler arasında başı çekmektedir. Ortadoğu'da yaşanan iklim değişimi sonucu gerçekleşen sıcaklık artışları ve yağış miktarındaki düşüşler tatlı su kaynaklarında azalmaya ve tarım arazilerinde daralmaya, aynı zamanda da verimsizliğe yol açarken, bu sayılan faktörlerin tamamı doğal olarak ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı engellemektedir. Ortadoğu iklim değişikliğine bağlı su kıtlığı yaşayacak bölgeler arasında başı çekmektedir. Ortadoğu açısından yaşanan bu çevresel sorunun, siyasi sınırlara bağımlı olduğunu düşünmek yanlıştır. Küresel iklim değişikliği de yoksul coğrafyanın bütününi etkilemekte, Ortadoğu devletlerinde ciddi güvenlik problemlerine neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliği kartopu etkisine benzemekte; zirveden atılan bir kartopu eteklerde çığ yaratmaktadır.

Ortadoğu su kaynakları olan nehirler, göller, yeraltı suları, yağışlar, aşağı doğru bir trend ile, her sene artan bir hızda azalmaktadır. Bu su kıtlığı Ortadoğu coğrafyasını sosyal, ekonomik, toplumsal boyutlarında zorlamakta ve insan gözyaşının eksik olmadığı bir toprak parçasına çevirmektedir. Makalede, Dünyanın bu problemlili bölgesinde yaşanan iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi konusu; beş ana başlık içinde ele alınmıştır. "İklim değişikliği nedir?", dünyada iklim değişikliğinin etkileri, mevcut Ortadoğu'nun su kaynakları ve iklim değişikliğinin Ortadoğu su kaynaklarına etkisi, Ortadoğu'da iklim değişikliği sorununun diğer boyutları Uluslararası İlişkiler disiplini perspektifinde incelenmiştir. Sonuç bölümünde uluslararası ilişkiler ve insanlık anlamında durum tespiti yapılarak, konu analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İklim, İklim Değişikliği, Ortadoğu, Su, Su Kaynakları

Introduction

When Humanity ended hunter gatherer with the Neolithic Age, Humanity began to be agricultural society who lived near of river. First states were built near rivers. First writings were found in these first states. First documents were found in these first states. Civilizations were found near of river areas which were in suitable climate.

This mean water forms humanity civilizations. Water is indispensable for humanity. In other words water is life for humanity. In addition to their importance in humanity's rapid progress towards development and high civilization, water and water resources area so extremely strategic raw materials, which can lead to regional and global wars in case of scarcity. Three-fourths of the Earth is covered with water There are a lot of water resources in world but soft water resources in world are few. In world disturbion of water resources are limited. Furthermore, there is an uneven distribution of water resources worldwide.(WHO,2022) The consequences of human activity are increasing in our century, and environmental dangers are becoming more serious and irreversible.

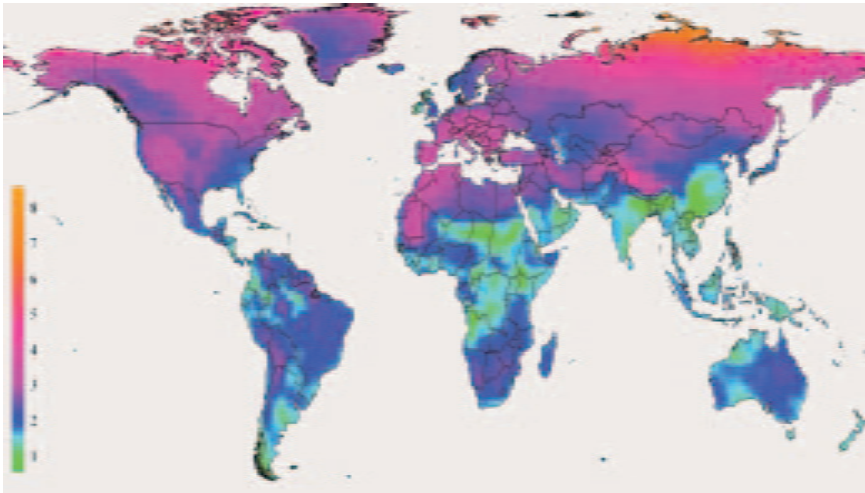
One of the biggest dangers to public opinion worldwide is global climate change. In this regard, freshwater supplies are most affected by global climate change. It is widely accepted that the freshwater resources of the Middle East region are and will continue to be the most vulnerable to this threat.(Freimuth, 2007) There are all so studies that, when added to the fragmentation of the Middle East geography, it will act as a danger multiplier. (Allan, 2001)

This article addresses the impact of global climate change on Middle East water resources under five main headings. These cond heading is "What is climate change?" and the effects of climate change in the world; the third heading examines the current Middle East water resources and the impact of climate change on Middle East water resources; and the fourth heading examines the migration and security dimensions of the climate change problem. In the conclusion, the situation is assessed and the subject is analyzed in the light of proposals regarding Middle East water resources.

1. What Is Climate Change?

Global climate change is the increase in the world's average temperature since the Industrial Revolution. During the period from 1880 to 2015, when the Industrial Revolution began, 1,000 gigatons of human-induced carbone missions increased the world's average temperature by 1.75°C (3.15°F). The reason for this increase is the gren house effect, which results from the intense release of carbondioxide into the atmosphere as a result of the use of fosil fuels. There is a layer of carbondioxide gas in the atmosphere. This layer, like a greenhouse, allows the sun's rays in and prevents the heat frome scaping. In world as the sun's rays hit the "land" and are reflected, the increase in the carbondioxide level strengthens the gren house wall and the heat remains inside.(Türkeş, 2001) The human-induced increases in these gren house gas accumulations cause global warming. The most important source of gren house gases is fosil fuels. Fossil fuels, energy production, industry and deforestation contribute to the increase of gren house gases.

Figure 1: Climate Change

Source: (<http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-3125113/Earth-2100-Nasa-maps-reveal-world-need-adapt-rising-temperatures-caused-climate-change.html>, (11.03.2022).)

As can be seen in the figure above, there is almost no region left in the world that has not experienced temperature change. In this context, explaining the damage done to the world by greenhouse gases with some examples will help to understand the magnitude of the damage. The temperature increase caused by humans emits energy equal to 400,000 Hiroshima Atomic Bombs each day. (Starr, 2013) While the number of disaster related to ground movement such as earthquakes, volcanoes and landslides has remained constant in the last 15 years, the number of hydraulic disasters such as flood and droughts has doubled. (the Guardian, 2014) NASA researcher Eric Rignot found that the amount of ice melting in Greenland has doubled in the last decade. In Bolivia's Chacaltaya, the world's highest ski area at 5,260 metres high in the Andes, as of last year only three ice blocks, the largest of which is a few hundred metres wide, remained. California, the locomotive of the US agricultural sector, is currently experiencing its worst drought since at least 1500. The state has lost 63 trillion gallons of ground water, resulting in an average of 0,4 centimeters of elevation in the Earth's crust. In the mountains, the crust rose about 1.25 centimeters last year and is still rising. (Şahin, 2014)

1.1. The Effects of Climate Change on the World

Drought and global warming, caused by the increase in carbon dioxide and other greenhouse gases in the atmosphere, are issues that will lead to more dangerous outcomes than nuclear war and international terrorism. In recent years, their effects have become more apparent and have begun to be perceived as an international security threat.

According to global climate models, climate changes caused by drought will vary from region to region. Since 1950, the effects of greenhouse gas-based global climate change on human life have become more visible. In this context, while there are increases in weather events such as hurricanes, floods, storms in some parts of the world, in some regions (the Middle East, the Mediterranean Basin, and North Africa) it can show its effects in the form of long-term droughts and desertification. This type

of climate change has unpredictable environmental, social, and economic consequences.

The world has not yet fully experienced the results and effects of global warming and the resulting climate change. We divide these effects of global warming into two main groups: environmental and social effects.

1.1.1.Environmental Effects

Global warming may cause many environmental effects such as global temperature increase and drought, melting of glaciers, rising sea levels, increase in frequency and intensity of heat waves, tropical storms, floods, changes in the amount and regime of precipitation, decrease in biodiversity. The first effect of global warming will be the increase in global temperatures. According to the Fourth Assessment Report of the UN in 2007, it is estimated that the temperature will increase by 1.8 to 4 degrees Celsius by the end of this century.

Increases in global temperatures are also causing shrinkage in snow cover and glaciersizes. The world is losing glaciers from continental ice fields to high mountain peaks at a rapid pace. According to the report, sea ice in the North Pole will decrease by 22-33% by 2100. Himalayan glaciers, which are currently 500 thousand square kilometers, could shrink to 100 thousand square kilometers by 2030. Glaciers from Greenland to Antarctica are melting at an unpredictable rate. This situation will also leave many people in countries that depend on water released by the melting of mountain glaciers with the problem of thirst.(Mclean, 2001)

The main evidence of other climate change effects can be seen in sea level rise. If global warming does not slow down, sea levels will rise by 28 to 43 centimeters due to melting glaciers, submerging coastal areas. Two-thirds of the world's major cities, including New York, Tokyo and Hong Kong, are located on coastlines where the dangerous effects of global warming will be seen. This will force many people living in coastal areas out of their homes.

Another effect of drought and global warming will be the increase in meteorological disaster ssuch as tropical storms and floods, and unprecedented changes in the precipitation regime. Floods and landslides caused by the intensity of precipitation and sea level rise are one of the direct effects of global warming on human settlements. Coastal settlements in particular are at great risk in this regard. Some urban settlements such as shanty towns, where the population density is high and there is little or no Access to clean drinking water and public health services, will be more exposed to these effects. According to the report of the Inter governmental Panel on Climate Change, 2,5 million more people will be affected by natural events occurring on the coastlines in the 2080s. The parts of river basins with strong and dangerous currents will increase from 19% to 34-36% in 2070. Especially in Western Europe, millions of people will live in poverty, surrounded by wet lands.

Some parts of the world may experience an increase in the number of heat waves. According to the results of a joint study by NASA and NOAA scientists, the temperature in 2014 was 0.04 degrees Celsius warmer than the previous records set in 2005 and 2010 and the average of the last 38 years. In addition, according to the World Meteorological Organization, eastern Japan experienced the highest rainfall rate since records began in August, while the western United States, China, Central America and South America experienced drought. Another report published by NASA announced that 2016 was the hottest year the world has ever experienced.

Another effect of drought and global warming will be on biodiversity. Rapid population growth and developing technology after the Industrial Revolution have rapidly degraded the environment, and the species of living things on earth have also been affected by this deterioration. Indeed, biodiversity is decreasing day by day due to human influence. The effects of the increase in global temperature and drought events will be the change of climate zone sand the decrease in temperature differences between day and night, summer and winter. Thus, the existing climate zones will expand, and plant and animal species in these regions may face the danger

of extinction. In addition, the rise in sea level will cause the extinction of various species living in coastal areas. According to the 2007 Report of the Inter governmental Panel on Climate Change, 30% of all plant and animal species in the world will disappear within a century.(Işık, 1997, .10) Protecting biodiversity and the ecosystem is, at one point, the same as protecting humanity itself. In the context of sustainable development, it is imperative to produce and implement policies necessary for the protection of biodiversity.

1.1.2.Social Impacts

In addition to the environmental effects of drought and global warming, there are also various social effects such as water problems, decrease in agricultural products, deterioration of human health, related political problems, emergence of climate refugees, and economic problems.

1.1.2.1. Water Problem

One of the most important negative results of global warming and climate change will undoubtedly be the water problem. In regions that receive rain fall, there will be more rainfall than before, while in regions that do not receive rainfall, there will be less rainfall. In other words, global warming will cause floods, inundations and hurricanes in some regions, and drought and desertification in others. This situation will put many people in the world, especially in developing countries, at risk of hunger and thirst. Droughts will gradually cause agricultural output to decrease and world agricultural product prices to increase. In countries that are importers of such products, poverty will occur due to world price increases.

When we look at the problem of water shortage, the total amount of water in our world is 1,4 billion cubic kilometers. In order for a country to be considered water rich, it must have an average water potential of 10,000 cubic meters per person per year. Countries with a water potential of less than 1,000 cubic meters are considered water poor countries. (Ata-

lık, 2022)¹ As water resources begin to dry up with global warming, the danger of dehydration and the diseases it will bring will increase.

One billion people in the world do not have enough drinking water. This number will increase to 3,5 billion by 2025, which explains the impact of climate change on humanity. All these developments show that many socio-economic and political problems will be experienced in a chain reaction beyond the environmental dimension. One of the most important results of global warming, the drying up of water resources, is not only an environmental effect but also creates a multiplier effect with environmental effects and reaches dimensions that will prevent sustainable life. It is estimated that 1,8 billion people will live in absolute water scarcity in 2025, two-thirds of the world's population will live in regions experiencing water scarcity, and one in every four people will live in a country with problems in the supply of clean water in 2050. (UN Water, 2022)

1.1.2.2. Decreasing Productivity and Quality of Agricultural Products

The main effect of drought on agriculture is the change in the precipitation regime and the decrease in the amount of precipitation. Global warming and the drought it causes reduce the amount of precipitation, reducing productivity and product diversity. In this case, it will affect states and citizens with economies dependent on agriculture. The total arable agricultural land in the world is 3,2 billion hectares. Due to population growth and unconscious agriculture, agricultural land and per capita is decreasing. While this decrease is 14,3% in developed countries, it reaches high rates such as 40% in developing countries. According to the UN Food and Agriculture Organization, agricultural land and per capita is 0.23 hectares, and by 2050, this rate will decrease to 0.15 hectares due to the effects of global warming.

¹ Water index:

(1) Water poverty: Less than 1000 m³ of usable water per person per year,

(2) Water scarcity: Less than 2000 m³ of usable water per person per year,

(3) Water abundance: More than 6000-10000 m³ of usable water per person per year.

According to the International Agricultural Research Advisory Group, which brings to get the agricultural research institutions, current crops will have difficulty adapting to the changing climate and productivity will decrease. Wheat production, especially in India, which has a large population, could be halved. Another agricultural research organization, the International Maize and Wheat Improvement Center and the International Rice Research Institute, predict that production in the Indo-Gangetic Region, a region that accounts for about 15% of the world's rice production, will be halved within fifty years. They also suggest that millions of developing country citizens will face the risk of starvation.

1.1.2.3. Human Health

7 million people die from global warming-related diseases. The size of the number reveals the impact of global warming on human health.² In this context, the effects of global warming on human health can be divided into two groups: direct and indirect effects. The occurrence of diseases and deaths due to temperature increase are among the direct effects of global warming. Malaria, encephalitis and various infectious diseases (such as salmonella, cholera, typhoid) are in direct effects. Air pollution and ozone layer depletion, which are among the causes of climate change, also harm human health in various ways. (Erdoğan, 2007) Global warming, as mentioned above, causes great harm to human health. However, there are also situations where it is beneficial to human life and health. For example, the beginning of milder winters will reduce deaths in places where winters used to be very cold. (WHO, 2022)

1.1.2.4. Economic Problems

With the increase in global temperature, the number of natural disasters such as hurricanes and floods has also started to increase. This situation

2 IPCC. (2007) Climate Change 2007 Impacts, Adaptation and Vulnerability. Working Group II Contribution to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Summary for Policy makers and Technical Summary. IPCC, Geneva.

on will cause economic losses in both developed and developing countries. It is estimated that these losses will be even greater with a higher level of temperature increase. The effects of these damages that will be experienced due to global warming will be felt more in developing countries. Although developed and developing countries have a chance to adapt to climate change, it can be said that developing countries have less chance in this regard compared to others. It can be said that the poor in developing countries, who may be exposed to the negative effects of climate change more than others, also have less capacity to adapt to climate change compared to developed countries.(McCarthy, 2001)

2. The Impact Of Climate Change On Middle East Water Resources

The Middle East is the region where the continents of Asia, Africa and Europe meet, connecting the Black Sea to the Mediterranean via the Straits and the Suez Canal to the Indian Ocean. In other words, the region called the Middle East covers an area extending from Egypt to Iraq, with people of different religions and ethnicities on it and almost half of the world's oil under it.(Acar, 2008, p.44)

The term "Middle East" was first used in 1902 by A. T. Mahan, an American naval historian. After Mahan used it to discuss British naval strategy, Russia's activities in Iran, and Germany's Berlin-Baghdad railway relations, the term "Middle East" was used in various articles and texts by V. Chirol, the Tehran representative of The Times, and appeared in the press.(Kıran, 2005)

The fresh water resources of the Middle East Region were already causing water scarcity and sharing problems before they were associated with global climate change. The fact that global climate change is not on the Middle East agenda should be sought in the region's under development and other bleeding problems. In addition, the fact that the Middle East is seen as the starting point of water wars by realist and neo-realist theorists should be considered as evidence of this situation.(Amery, 200)

In this context, some of the factors that cause the water problem in the Middle East can be listed as follows: unbalanced distribution of water in the region, above-average population growth, increasing water demand due to increasing living standards, weakness of political will to transfer water from agricultural to industrial and domestic use, misconception that connects food security to water security, lack of technology and infrastructure required to protect and save water, exploitation of water for political gains, failure to make cooperative agreements on problematic waters, unstable regimes, weak political will and insecurity, and international rules and agreements lacking in enforcement power. When climate change is added to these factors, the problems become unsolvable, and another problem is added every year.

2.1. Middle East Freshwater Resources

The main fresh water resources of the Middle East Region are; precipitation, rivers (Euphrates, Tigris, Jordan, Asi, Litani, Nile), lakes (Dead Sea, Dead Sea, Urmia, etc.), groundwater (renewable, non-renewable aquifers) and desalinization facilities.

2.1.1. Precipitation

A significant part of the Middle East lives in a desert drought. The strip extending North from Israel to Lebanon and Syria creates a different climate on the coasts and high mountains. The temperature in this region is not very high, and the precipitation is generally higher. The precipitation decreases from the coast to the interior. In the Arabian Peninsula, except for the mountainous regions of Hejaz, Yemen and Oman, a desert climate is observed and there is no precipitation. From the Eastern Mediterranean to the Persian Gulf, a hot and dry climate is observed and the precipitation rate is low. (Uluatam, 1998) Generally, the Middle East region receives less than 300 mm of precipitation, except for Eastern Anatolia and a few small regions.

2.1.2. Middle East Rivers

The common feature of the rivers in the Middle East (Euphrates, Tigris, Jordan, Asi, Litani, Nile) is that the water they have from their sources near them, grows slowly while reaching the sea. These sources, which come from a wet area, pass through hot and dry regions while reaching the sea, and suffer loss of leak age and evaporation. The most obvious characteristic of the sources is that the water flow increases and decreases to the highest and lowest levels depending on the slope and temperature.(Kıran, 2001)

2.1.3. Underground Waters of the Middle East

When calculating the water resources of the Middle East, like every other region, it is necessary to take into account the fresh water resources lying underground, such as rivers and lakes. Because these have very valuable meanings for some Middle Eastern countries, and can even be the most important “natural” water source for some. Underground resources are divided into two as non-renewable aquifers and renewable aquifers. Examples of both types are encountered in the Middle East.

In general, aquifers with renewed waters are found in regions that receive a lot of rainfall or are located around important rivers. The quality of water in such aquifers depends on the atmospheric characteristics of the environment where the rainfall occurs and the structure of the soil that filters the water. Non-renewed, fossil waters vary according to how the aquifer, which is thousands of years old, was for characteristics of the ground layers where the aquifer is located. Fossil waters can also be found in regions that experience rainy periods in the distant past but are now completely dry. These characteristics provide clues as to what the general characteristics of underground waters in the Middle East region may be.

Considering the main countries in the Middle East will help to reflect the current ground water situation of the whole region. Saudi Arabia, which has a shortage of surface water, is more fortunate in terms of underground aquifers. The fossil aquifer system coming from the Jordanian

border provides Saudi Arabia with 2000 billion m³ of water reserves. Syrian underground water resources are part of the aquifer system extending towards Jordan and Saudi Arabia. For Lebanon, the high rainfall and snow cover in the mountains not only feed the surface water but also the main source of feeding the aquifers in this mountainous region. The Gulf countries, which have no surface water due to a very low annual rainfall percentage, direct all these countries to underground water resources. The withdrawal of water from the aquifers that provide the used underground water beyond their new capacity leads to decreases in the water surface and deterioration of the quality of the water. The usability of underground water has also decreased due to reasons such as salinization and mixing with seawater. (Kıran, 2025)

2.1.4. Desalination in the Middle East

Desalination is the removal of salt from sea water in facilities using various methods. Desalination can be considered an important technology against water scarcity; However, it has various difficulties. The most important of these is that many developing countries that suffer from severe water scarcity cannot benefit from desalination opportunities due to financial difficulties. In recent years, the rapid population growth and significant rise in living standards in the Gulf countries have led to an imbalance between water demand and the limited resources available. In order to provide water for different purposes, most of the Gulf countries rely on desalination of sea water and extraction of deep underground water. Desalination of seawater to meet urban and industrial water needs is a method used in almost all Gulf countries where quality water is not available or is very limited. At this stage, desalination is the most realistic method for the Gulf countries. Especially in the last decade, urban and industrial water demand in many Gulf countries has increased by 20% to 30% annually. While this situation is valid for Gulf countries that can meet their water needs with desalination systems and have capital accumulation thanks to the rich oil wealth, it is not economical for Israel, Jordan, Syria and Egypt.

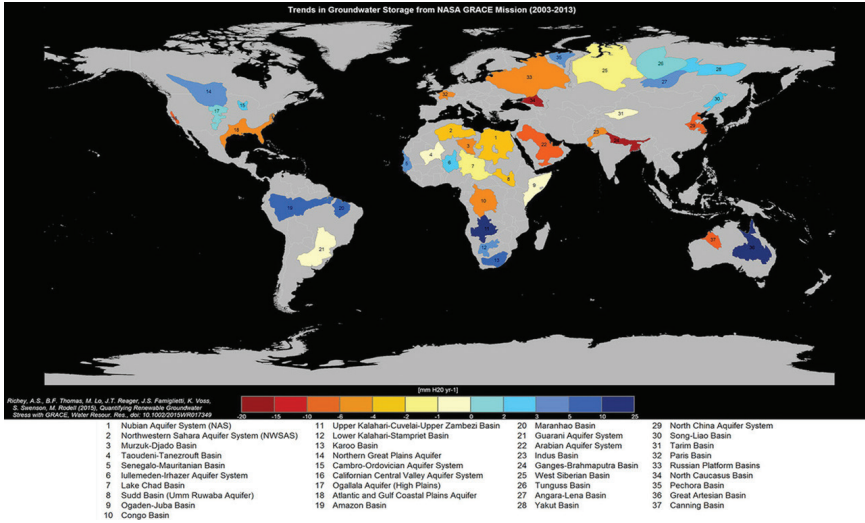
Saudi Arabia, the United States, Japan, Italy, the United Arab Emirates, Iran, Qatar, Israel, Kuwait and Spain are the countries that desalinate sea water in the world. Saudi Arabia produces seventy percent of its drinking water in this way. The Jebel Ali Desalination Plant in the United Arab Emirates is the largest facility with an annual water production of 300 million m³.

Purification offers an important option, but the fact that waste water is more concentrated and very salty with current technologies is a concern for environmentalists. Experimental technology conflicts regarding desalination Technologies that are less costly and less damaging to the environment continue. The International Desalination Association and the European Desalination Association are the institutions that work on the subject. Studies are being conducted on topics such as desalination with resources such as geotherma land solar energy.

2.2. Impact of Global Climate Change on Middle East Fresh water Resources

The total amount of water in the world is 1,4 billion cubic kilometers. 97.5% of this amount consists of salt water and 2,5% of fresh water resources. This situation shows that the amount of fresh water resources used in the world is quite small compared to the whole. When the impact of climate change on water resources is evaluated in the context of the Middle East, which is already water poor, the result is not encouraging at all.

Figure 2: Status of the World's Major Aquifers as of 2015

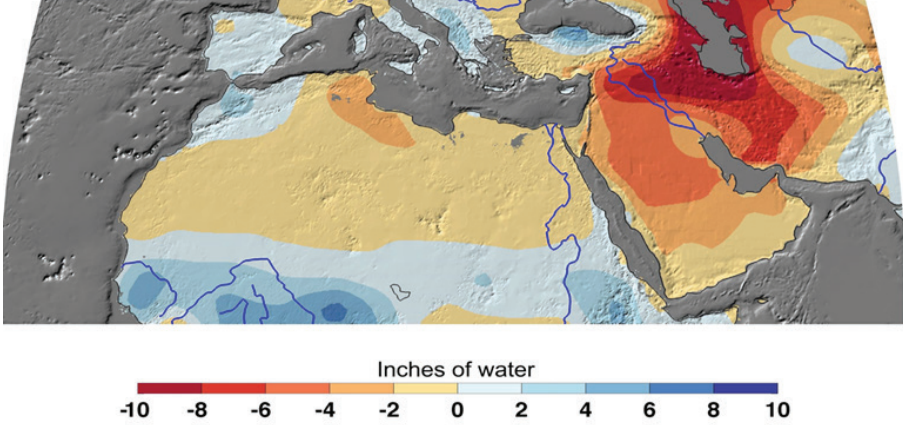
Source: (<http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2015/06/17/415206378/nasa-satellites-show-worlds-thirst-for-groundwater>, (10.06.2022).)

The figure above shows the trends of the world's 37 largest aquifers. In this NASA study, aquifers that are on a declining trend are shown in red and yellow tones on the map. According to the results, 7 aquifers are extremely stressed, 3 are highly stressed, 5 are moderate, 7 are unbalanced, and only 15 aquifers show sustainable usable rates. Unstressed aquifers are those located in forested and rain-fed areas. According to the study, highly stressed aquifers cannot replenish water resources and directly or indirectly cause socioeconomic and political tensions.(Voss, 2013)

The Arabian Aquifer System, numbered 22 in the figure 2 and serving more than 60 million people in Saudi Arabia, Yemen, Qatar, Oman, the United Arab Emirates, Jordan, Iraq and Syria, is currently considered one of the most stressed ground water resources in the world. The ground water in Yemen's Sanaa basin is decreasing by 6 meters per year, causing Sanaa to be described as the world's first waterless capital.(Glas, 2010)

Figure 3: Ground water Changes in the Middle East and North Africa Region Between 2002 and 2015

GRACE TWS trends: increases & decreases over 13 years (2002-2015)

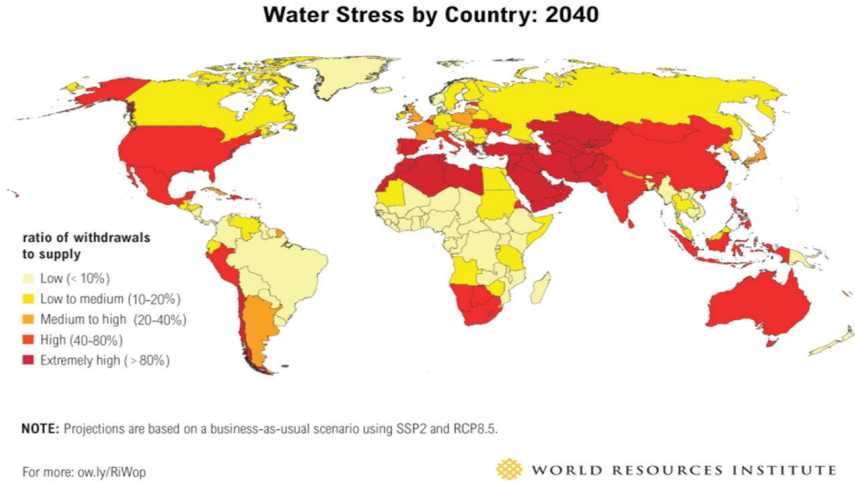

Source: (<http://www.desertsun.com/story/news/environment/2015/12/10/morocco-groundwater-depletion-africa/76788024/>, (11.01.2022).)

Again in the same study; with the photographs taken by NASA's Grace satellite, the Jet Propulsion Laboratory created a map of the changes in the underground water of the Middle East between 2002-2015. There are 8-10 inches of underground water losses in the region seen as southeast of Turkey, Iraq, Iran, Syria and south of the Caspian Sea. They appear to be the region with the highest loss in the Middle East. This region is followed by the Central and Northern Arabian Peninsula with a loss of 6-8 inches, while the remaining regions have a loss of 0-6 inches of groundwater. According to the map above, which can be considered a summary of the study, there is no country in the Middle East whose groundwater has not decreased. As can be understood from this, the ground water of the Middle East is running out.(Rivhey, 2013) In addition, the water situation of rivers and lakes is not encouraging at all. It is estimated that the Jordan River will dry up by 80% by 2100. There is a high level of decrease in the waters of the Euphrates-Tigris basin, which is very important for the region. According to NASA satellites, there has been a great loss of water in the basins of the Euphrates-Tigris rivers since 2003. According

to the article published in the Journal Water Resources Research on February 15, the total amount of fresh water decrease in the common basin of these two rivers, which is located within the borders of Turkey, Syria, Iraq and Iran, has been 144 km³ since 2003. The reason for the decrease in the water resources in question (90 km³) is the excessive consumption of underground water and dry seasons due to climate change. According to the study prepared with data from two NASA satellites and covering the years 2003-2010; the Euphrates-Tigris Basin is the basin with the highest decrease in waters in the world after the Indus basin. The Dead Sea, an important fresh water source in the Middle East, is decreasing by about one meter every year.(Brown, 2009)

Figure 4: Countries That Will Experience Water Stress in 2040

Source: (<http://www.wri.org/resources/charts-graphs/water-stress-country>, (11.01.2022)).

The World Resource Institute has determined that the countries at risk of experiencing water shortages in 2025 and 2040 will experience water shortages in the Middle East in the future. The study, which was conducted by considering the water usage, rainfall, climate change and populati-

on growth of 167 countries, concluded that 33 countries will experience serious water shortages in the near future. Bahrain is at the top of the list of countries that will experience severe water shortages. Bahrain is followed by Kuwait, Qatar, San Marino, Singapore, the United Arab Emirates, Palestine, Israel, Saudi Arabia and Oman. The fact that 14 of the countries likely to experience extreme water shortages are in the Middle East indicates that climate change threatens the Middle East the most. It is also noteworthy that Turkey is among the countries that will experience extreme water shortages in 2040. There are also studies that suggest that a large part of the Middle East will become a desert by 2100.(Trondalen, 2008) In terms of the effects of global climate change; when the information in previous studies is combined with human factors, it is concluded that temperature change will be negative for the water resources of the Middle East Region.

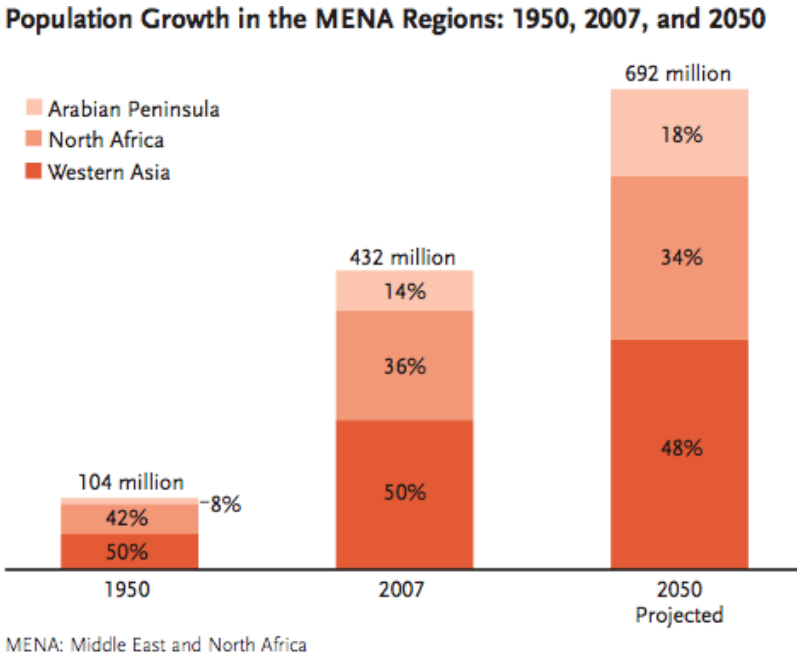
3. Other Dimensions Of The Climate Change Problem

3.1.The Relationship Between Growing Population and Decreasing Water Resources

The rapid increase in the global population has caused a dramatic increase in water use. The increase in water consumption due to the development of industry and increasing prosperity worldwide has caused a dramatic increase in water use³ which is why it has tripled since 1950. As of 2015, the population of the Middle East is 300 million. It is expected to exceed 500 million by 2025. The Middle East is experiencing a population explosion in line with the global trend.

3 Between 1900 and 1940, water consumption worldwide increased from 95 to 215 cubic miles, more than two hundred percent. However, the world population growth rate between these years was only forty percent. In 1950, world water consumption climbed to 325 cubic miles, and by 1990 it had jumped to 988 cubic miles.

Figure5: Population Growth in Middle East and North African Countries in 1950, 2007 and 2050

Source: UN Population Division, *World Population Prospects: The 2006 Revision* (2007; <http://esa.un.org>, accessed April 7, 2007).

Source: (https://blogs.harvard.edu/mesh/2008/03/mena_population/, (11.01.2022)).

The borderless circulation of global capital after the cold war provided a partial recovery. Following this recovery, the relative welfare environment provided in the cities made the cities a center of attraction for the segment that was interested in agriculture but was increasingly struggling. (Tamimi, 2022) This situation caused migration from village stocities, the growth of cities, and the increase in population. As a result, Middle Eastern cities were filled with migration from rural areas.(Pappe, 2009)

3.1.1. Water Per Capita in the Middle East According to the Falkenmark Index

In 1989, Malin Falkenmark prepared an index showing the impact of population on water resources by correlating the total population of

countries with the total amount of water resources, taking into account the needs of the natural system. It is a frequently used index that defines the pressure on water resources, called the “Falkenmark Index”.⁴ According to this index, the minimum domestic water requirement per person is determined as 100 liters per day, and the water requirement for agricultural and industrial purposes is determined as 500-2000 (l/day) per day. The threshold value is calculated as 1700 m³ per person per year. It has been stated that if this value is dropped below, water shortage will begin, if it is below 1000 m³, the country will face water scarcity, and if this figure drops below 500 m³ per year, the country will experience absolute water scarcity that can cause major problems. The use of the Falkenmark water stress index in various reports of the United Nations shows the international validity of the index.

Table 1. Falkenmark Water Scarcity Index

	Renewable fresh water per person (m ³ /year)	Water Status/Impact
1	10000 +	Water rich
2	2500 – 10000	Sufficient water
3	1700 – 2500	Vulnerable/vulnerable
4	1000 – 1700	Water stress/scarcity
5	1000 – 500	Water scarcity
6	< 500	Absolute scarcity

When evaluated with the Falkenmark Index, the amount of drinkable fresh water per person in the world is 7,600 m³/year. In the Asian continent, there is 3,000 m³/year of water per person. According to the index,

⁴ Water Scarcity Determination Indexes consist of four separate indexes reflecting four variables. These indexes are;

- The ratio of water demand to water supply,
- The amount of water per person in relation to population growth,
- Having more than 1000m³ of fresh water per person,
- The ratio of water supply from abroad to domestic water supply.

the Middle East is the region with the most severe, absolute water scarcity in the world.

Table 2: Annual Per Capita Water Rate in Middle East and North African Countries in 1955, 1990, 2000, 2010, 2025, 2050 (m³ / year)

TABLE 1 FRESH WATER AVAILABILITY PER CAPITA PER YEAR IN DIFFERENT ARAB COUNTRIES FROM 1955-2050							
Country	Water availability m ³ / capita / year						
	1955*	1990*	2000*	2003*	2010*	2015*	2025*
Algeria	1,770	689					332
Bahrain	672	179	170	153	139	120	89
Egypt	2,561	1,123	800	770	750	600	550
Iraq	18,441	6,029	3,100	2,800	2,400	2,100	1,700
Jordan	906	327	<500	150	<500	130	121
Kuwait				<100	<100	<100	<100
Lebanon	3,088	1,818	900	900	800	800	867
Libya	4,105	1,017					359
Morocco	2,763	1,117					590
Oman	4,240	1,266	500	500	450	450	410
Qatar	1,427	117	<100	<100	<100	<100	68
Saudi Arabia	1,266	306	<500	400	320	250	113
Syria	6,500	2,087	1,250	1,250	900	850	732
Tunisia	1,127	540					324
United Arab Emirates	6,195	308	<500	<400	<300	<200	176
West Bank and Gaza	1,229	461	<500		<500		264
Yemen	1,098	445	<500	300	250	200	152

Sources:
a. Policies and institutions for coping with environmental aspects of water scarcity in western Asia, by Hani Khondaga Ph.D., Lebanon
http://www.unwater.org/downloads/www/khondaga.pdf
b. ITT industries guidebook to global water issues http://itt.com/waterbook/per_cap_country.asp
c. Economic and Social commission for Western Asia, UN, 2003 - http://www.dawnet.org/ny/information/publications/edit/upload/edp03.13.pdf
d. Water demand management in the Mediterranean, Hardy A., http://www.kirc.org.eg/ny/ev-42818-201.1.DD_TOPIC.html

Source: (http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/rome2007/docs/Arab_Environment_Future_Challenges.pdf, (11.01.2022).)

The above chart shows the fresh water resource availability rates of the main countries in the Middle East from 1955 to 2050 in m³/year. As of 2015, according to the Falkenmark index, there are no countries with fresh water resources over 10,000 m³/year or 2,500 m³/year. As can be understood, there are no countries in the Middle East that have sufficient water resources or can be described as water-rich.

As of 2025, when compared to other countries, Iraq has relatively more water (1700 m³ / year). Gulf countries; Saudi Arabia, Qatar, Bahrain, Oman, United Arab Emirates, Kuwait, Yemen, Qatar's index value is below the absolute scarcity rate of 500 m³ / year as of 2015. (Chenoweth,

2011) In this context, it is said that there is insufficient water in the Gulf countries and the Arabian Peninsula.

The common features that can be seen in the table are as follows. In the Middle Eastern countries, there was a steady decrease in the rate of fresh water resources per capita between 1955, 1990 and 2000. Other years estimated by the projection show that this decrease will continue in 2015, 2025 and 2050, that it will fall below 500 m³ / year, and that absolute famine will occur except in Syria, Iraq, Morocco, Egypt and Lebanon. Although Syria does not experience absolute water scarcity with 600 m³ / year, Egypt with 600 m³ / year and Lebanon with 800 m³ / year in 2050, the fact that they do not have enough water (water scarcity) is another interesting situation.

According to the population growth simulation in the Middle East and North Africa countries in 1950, 1990, 2000 and 2025, the population growth rate in the Middle East exceeds 3% in many countries and is above the world average. As a result; the growing population is closely related to the depletion of Middle Eastern fresh water resources. Research shows that the exponential increase in the Middle Eastern population reduces the amount of accessible fresh water, and accordingly increases the need for fresh water. Therefore, the fact that there is an inverse proportion between population density and fresh water resources per capita emerges as an important fact. The proposition that by 2050; “6,3 of the world’s population will live in the Middle East. In contrast to this high rate, the Middle East will have 1,4 of the world’s fresh water resources” shows the difficult situation the Middle East has fallen into.

3.2. Climate Change in the Middle East-Growing Population Declining Food Relationship

The area where water is consumed the most in the world is agricultural use. In many countries, 65% to 80% of the total water consumed is used for irrigation. Although it is difficult to give an exact figure, it can be said

that an average of 10,000 m³ of water is needed annually for 1 hectare of land for efficient irrigation. The water used for irrigation is generally used for the production of food stuffs. To give a few examples of the amount of water needed in agriculture, for example, 77 m³ (20,000 gallons) of water is needed to produce 36 liters of wheat, and 1,1 m³ (300 gallons) of water is needed to produce one kilogram of bread. An adult needs 6,5 cubic meters of water to provide one day's food.

Another fact is that 83% of the available water in the Middle East is used in agriculture, 90% of water consumption in Egypt is spent on agriculture, and farmers use 70% more water than necessary. In addition, the negative effects of agricultural irrigation reduce productivity. Continuous repeated irrigation increases the underground water table, keeps plant roots in water, and kills plants over a period of time. Another negative effect is soil and water salinization. The salt solutions behind as a result of evaporation of irrigation water in the field cause plants to die over time. Another reason for such excessive agricultural water use in the Middle East is the lack of water management by states. (Pamukçu, 2027) In addition to this waste, costly agricultural projects undertaken by some of the oil-rich countries in the region (Iraq, Saudi Arabia, Kuwait and the United Arab Emirates) in an effort to become self-sufficient in agriculture so causing a decrease in water resources.

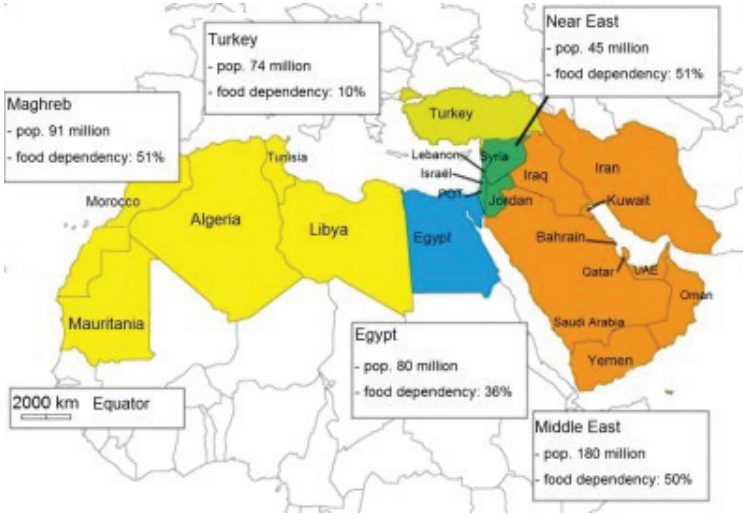
Drought is a phenomenon that occurs due to a decrease in precipitation in a certain period of time or due to climatic factors (high temperature, high humidity, high humidity, etc.) and usually lasts for a season or longer. It is considered one of the normal climatic events experienced in the world. However, in the Middle East region, due to the effect of climate change, drought manifests itself as desertification.

Desertification and increasing evaporation are in a position to threaten agriculture in the Middle East. In fact, increasing food prices are causing economic hardship for states. It has been assessed that in the Middle East Region, the dependency on agricultural imports may increase in the co-

ming years due to demographic growth, changes in dietary habits and also climate change; low agricultural productivity in rural areas, and significant income inequality between rural and urban populations.

According to the analysis results, mitigating climate change has been assessed as the most effective way to reduce agricultural product import dependency. It is assessed that agricultural import dependency will increase even more in parallel with the strong effects of climate change felt in the region.

Figure 6: Import Dependency Degree in the Agricultural Sector of the Middle East and North Africa Region, Domestic Coverage Rate of the Agricultural Sector

Source: (<https://inra-dam-front-resources.cdn.brainsonic.com/ressources/afile/308329-e5409-resource-addressing-agricultural-import-dependence-in-the-middle-east-north-africa-region-through-to-the-year-2050.html/>, (11.01.2022).)

A study conducted by the French National Institute of Agricultural Research (INRA) in October 2015 is a good example of the level of import dependency in the agricultural and food sector in the Middle East Region. The region in question is currently considered a “climatic hot spot” with a

high level of food dependency. 50% of agricultural products consumed are supplied through imports.

Conclusion

The Middle East is at the fore front of regions that will experience water scarcity due to climate change. It is wrong to think that this environmental problem experienced in the Middle East is dependent on political borders. Global climate change all so affects the entirety of the poor geography and causes serious security problems in Middle Eastern states. Global climate change is similar to the snow ball effect; a snowball thrown from the summit creates an avalanche on the skirts. The Syrian Civil War, which began with the Arab Spring, has lasted for 13 years. One of the reasons for the Syrian Civil War, in which millions of people left their homeland and became refugees in other countries, and hundreds of thousands of Syrians lost their lives in the conflict, is climate change. In the years before the Syrian Civil War, the agricultural economy was severely affected by the worst drought in at least 500 years. This drought caused more than a million people in rural areas to migrate to the cities. Clearly, climate change has triggered the Syrian Civil War and created social, political and environmental problems that led to the war.

While the temperature increases and decreases in precipitation resulting from climate change lead to a decrease in fresh water resources, a decrease in agricultural lands, and also inefficiency, all of these factors naturally hinder economic growth and development. In addition, the first condition for industrialization and development is to have sufficient and necessary energy. However, water is the most important source of energy production. Water scarcity is one of the most important elements of social development, industrialization hinders growth, and growth hinders social welfare.

The Middle East's water resources, rivers, lakes, underground water, and rainfall, are decreasing at an increasing rate every year with a downward trend. This

water scarcity challenges the Middle East geography in social, economic, and societal dimensions and turns it into a land where human tears are never lacking. In this context, it is a discourse that should be considered that global climate change has directly or indirectly caused the collapse of its states and led to the rise of radicalism for the Middle East. As a result, global climate change will cause new understandings and policies to emerge in the context of security perceptions and threats in the entire international system. As a result of this new understanding, new alliances will emerge in the international arena to combat global climate change and new sanctions may develop. Middle Eastern States will also have to adapt to the new order.

References

Acar, Akif. (2008), “Dünyada Artan Su Sorununun Türkiye ve Ortadoğu Açısından Değerlendirilmesi”, Unpublished Master’s Thesis, Beykent University Social Sciences Institute, İstanbul, p. 44.

Allan, John. (2001), “The Middle East water question: hydro politics and the global economy”, I.B Tauris, London/New York.

Amery, WOLF. (2000), “Water in the Middle East: A Geography of Peace”. Austin, Tex: University of Texas Press.

Atalık, Ahmet. (2010), “Küresel Isınma, Su Kaynakları ve Tarım Üzerine Etkileri”, http://www.zmo.org.tr/odamiz/kuresel_isinma.pdf.

Brown, Oli, (2009), “Rising Temperatures, Rising Tensions: Climate Change and the Risk of Violent Conflict in the Middle East”, International Institute for Sustainable Development, p.24.

Chenoweth, John. (2011), Impact of climate change on the water resources of the eastern Mediterranean and Middle East region: modeled 21st century changes and implications. *WaterResourRes* 47(6):1–18. doi:10.1029/2010WR010269,

Dam, Van. (2017), *Destroying a nation: The civil war in Syria*. I.B. Tauris.

Denhez, Frederic. (2007), “Küresel Isınma Atlası”, NTV yayınları, İstanbul, p. 30.

Erdoğan, Zeynep, Zeydan, Özgür. (2007), SERT Havva, “İklim Değişikliği ve Sağlık Üzerine Etkileri”, I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, TİKDEK 2007, İstanbul Technical University, İstanbul, http://www.tikdek.itu.edu.tr/bildiriler/ozgur_zeydan2.pdf.

Freimuth, Brombergg. (2007), “Climate change: a new threat to Middle East security. Eco Peace/ Friends of the Earth Middle East”, Amman/Bethlehem/Tel Aviv, onlinelibrary.wiley.com.

GLAS, Nicole. (2020), “The Water Crisis in Yemen: Causes, Consequences and Solutions”, *Global Majority E-Journal*, Vol. 1, No. 1, p. 17-30.

Işık Kani, Yaltırık Faik, Akesen Aytuğ. (1997), “Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Mirasın Korunması”, Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Mirasın Korunması, Ormanların Koruyucu ve Çevresel Fonksiyonları, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, Vol2, Antalya, p. 10.

Kadioğlu, Mikdat. (2001), Kuraklık Kıranı, Demokratik Değişim Derneği, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 1. Basım, p. 29.

Karakılçık, Yusuf. (2008), “Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat Riski: Fırat ve Dicle Örneği”, Uluslararası Hukuk ve Politika Vol 4, Nu: 16 pp.19-56.

Kapan, İsmail. (2007), Dünyayı Su Savaşları mı Bekliyor? Suyun Stratejik Dalgaları, Babıâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul, p.55.

Kıran, Abdullah. (2005), Orta Doğu’da Su Bir Çatışma ya da Uzlaşma Alanı, İstanbul, Kitap Yayınevi, p. 5.

Pappe, İlan. (2009), “The Modern Middle East”, 2005, NTV Press, 1. Vol: 2, p. 89.

Pamukçu, Konuralp. (2000), “Su Politikası”, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, p. 15.

Polk, William. (2013), “Understanding Syria: From Pre-Civil War to Post Assad”, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/12/understanding-syria-from-pre-civil-war-to-post-assad/281989/>

Richey, Alexandra. (2015), “Quantifying renewable ground water stres with GRACE ”Water Resources Research, Volume 51, Issue 7.

Shiva, Vandana. (2003), “Su Savaşları”, (Çev. Ali Kerem), İstanbul: Aram Yayıncılık, p. 62.

Starr, Penny. (2013), “Gore: ‘Energy Release’ Equalto ‘400,000 Hiroshima Atomic Bombs Going Off’ Every Day”, <http://cnsnews.com/news/article/gore-energy-release-equal-400000-hiroshima-atomic-bombs-going-every-day>.

Svadkovsky, Oscar. (2012), Demography is destiny in Syria: the “peripheralism” and Malthusian under pinnings of an unexpected uprising. The American Spectator, <http://spectator.org/archives/2012/02/06/>

Şahin, Ümit, Levent, Kurnaz. (2014), ”İklim Değişikliği ve Kuraklık”, http://ipc.sabanciuniv.edu/en/wp-content/uploads/2014/10/IPM_KuraklikRaporu_.

Trondalen, Jon Martin. (2008), “Climate Changes, Water Security and Possible Remedies for the Middle East”, The United Nations World Water Assessment Programme, UNESCO-PCCC.

Türkeş, Murat. (2001), Hava, iklim, şiddetli hava olayları ve küresel ısınma. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Seminerleri, Teknik Sunumlar, Seminerler Dizisi: 1: pp. 187-205, Ankara.

T.C. Çevre Bakanlığı Yayın Organı. (2002), “Çevre ve İnsan”, Sayı: 55, p. 46.

UN Water. (2014) WaterScarcity. International Decade for Action “Waterfor Life”, <http://www.un.org/waterforlifedecade/scarcity>.

Uluatam, Özhan, (1998), “Damlaya Damlaya (Ortadoğu’nun Su Sorunu)”, Ankara: İş Bankası Yayınları, Nu: 372,

Ulusoy, Kudret. (2007), “Küresel Ticaretin Son Hedefi Su Pazarı”, Kristal Kitaplar, Ankara, p.209.

Voss, Katalyn. (2013), Ground water depletion in the Middle East from GRACE with implications for trans boundary water management in theTigris-Euphrates-Western Iran region. WaterResourRes 49(2):904–914. doi:10.1002/wrcr.20078CrossRef.

Yüksel, İbrahim, Sandalcı. (2007), “Küresel Isınma Ve İklim Değişikliğinin Su Kaynaklarına Etkileri”, Kıyı Mühendisliği Sempozyumu.

Yehya, Qahtan Al-asbaham. (2005), IWG-Env, International Work Session on Water Statistics, Vienna, 2005 Water Resources Information in Yemen,

<http://akademikperspektif.com/>.
<http://arsiv.ntv.com.tr/news/>.
[http:// www.who.int/](http://www.who.int/).
<http://dels.nas.edu/>.
<http://www.theguardian.com/>.
<http://www.environmentandurbanization.org/>.
<http://www.ntv.com.tr/>.
<http://www.gwp.org/>.
<http://www.desertsun.com/>.
<http://spaceref.com/>.
<http://www.wri.org/>.
<http://www.orsam.org.tr/>.
<https://sipa.columbia.edu/>.
<http://data.unhcr.org/>.
<http://edition.cnn.com/>.
<http://iklimicin.org/2015/09/04/>.
<http://www.sciencedaily.com/>.

Genişletilmiş zet

İklim değişimi sonucu gerçekleşen sıcaklık artışları ve yağış miktarındaki dūřuřlar tatlı su kaynaklarında azalmaya ve tarım arazilerinde daralmaya, aynı zamanda da verimsizliğe yol açarken, bu sayılan faktörlerin tamamı doğal olarak ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı engellemektedir. Ayrıca sanayileşmenin, kalkınmanın ilk şartı yeterli ve gerekli enerjiye sahip olabilmektir. Oysa su, enerji üretiminin en önemli kaynağıdır. Su kıtlığı toplumsal kalkınmanın en önemli unsurlarından biri sanayileşmeyi, sanayileşme büyümeyi, büyümede toplumsal refahı engellemektedir. İlerleyemeyen geriler sözünden hareketle, sanayileşememe ve gelişememe sonucunda birbirine ket vuran, bir döngü oluşmaktadır. Yoksulluk, fakirlik ve cehalet etmenlerine nüfus artışı, gıda kıtlığı ve kuraklıkta eklenince içerisinden çıkılmaz, bir denklem oluşmaktadır.

İklim değişikliği ve diğer faktörler olan; çevresel tahribat, kuraklık, susuzluk, açlık, ölüm, g, askeri önlemler ve savaşın, birbirlerini etkileyen ilişkisi mevcuttur. rnek vermek gerekirse; Küresel ısınmadan kaynaklanan kuraklık, kuraklıktan kaynaklanan kıtlık ve açlık, açlıktan kaynaklanan ölümler ve gler, glerden kaynaklanan askeri önlemler ve savaşlar, savaşlardan kaynaklanan daha çok ölüm, dūřmanlık ve çevresel tahribat, daha yoğun çevresel tahribattan kaynaklanan daha büyük ekonomik sorunlar ve daha çok savaş şeklinde uzatılabilecek olan bir zincir oluşturmaktadır. Bu da iklim değişikliğinin ne lkte büyük sorunlara yol açabileceğine anlatmaktadır.

Ortadoğu su kaynakları olan nehirler, gller, yeraltı suları, yağışlar, aşağı doğru bir trend ile, her sene artan bir hızda azalmaktadır. Bu su kıtlığı Ortadoğu coğrafyasını sosyal, ekonomik, toplumsal boyutlarında zorlamakta ve insan göz-yaşının eksik olmadığı bir toprak parçasına çevirmektedir.

Ortadoğu'daki su sorununun kaynaklık eden bazı etkenler şöyle sıralanabilir: suyun bölgede dengesiz dağılımı, ortalamanın üzerindeki nüfus artışı, gittikçe yükselen hayat standartlarına bağlı olarak artan su ihtiyaı suyu tarımsal alandan endüstriyel alana ve i kullanıma çevirebilecek politik iradenin zayıflığı, gıda güvenliğini su güvenliğine bağlayan yanlış anlayış, suyu korumak ve tasarruf için gerekli teknoloji ve altyapının eksikliği, suyun politik kazanımlar için istismar

edilmesi sorunlu sular üzerinde işbirliğine dayalı antlaşmaların yapılamaması, istikrarsız rejimler, zayıf politik irade ve güvensizlik yaptırım gücünden yoksun uluslararası kurallar ve antlaşmalardır. Bu etmenlerin yanına iklim değişikliğinde eklendiğinde sorunlar çözülemez olmakta, her sene yanına başka bir sorun eklenmektedir.

1950, 1990, 2000 ve 2025 yıllarındaki Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki nüfus artışı simülasyonuna göre Ortadoğu'da, nüfusun büyüme oranı birçok ülkede % 3'ü aşmakta ve Dünya ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Sonuç olarak; büyüyen nüfusun Ortadoğu tatlı su kaynaklarının tükenmesi ile yakın ilişkisi vardır. Ortadoğu nüfusunun katlanarak artmasının, ulaşılabilir tatlı su miktarını düşürdüğü, buna bağlı olarak ihtiyaç duyulan tatlı su ihtiyacını artırdığı gerçeğini araştırmalar göstermektedir. Dolayısıyla nüfus yoğunluğu, kişi başına düşen tatlı su kaynakları arasında, ters orantı olduğu gerçeği, önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. 2050 itibarıyla; "Dünya nüfusunun 6,3'ü Ortadoğu'da yaşayacaktır. Bu yüksek oranın tersinde Ortadoğu, Dünya tatlı su kaynaklarının 1,4 üne sahip olacaktır."önermesi Ortadoğu'nun içine düştüğü sıkıntılı durumu göstermektedir.

Orta Doğu'daki mevcut suyun %83'ünün tarımda kullanılmakta olduğu, su tüketiminin % 90'ının tarıma harcandığı ve çiftçilerin gereğinden % 70 daha fazla su kullandıkları da diğer bir gerçeği yansıtmaktadır. Ayrıca tarımsal sulamanın olumsuzlukları da verimi düşürmektedir. Sürekli tekrarlanan sulama, yeraltı su tabakasını yükselterek bitki köklerinin su içinde kalmasını, belirli bir süre içinde bitkileri öldürmektedir. Başka bir olumsuzluğu da toprak ve su tuzlanmasıdır. Sulama suyunun tarlada buharlaşması sonucu geride kalan tuz çözeltileri zamanla bitkilerin ölmesine yol açmaktadır. Ortadoğu'da tarımsal su kullanımının bu şekilde aşırıya kaçmasının bir nedeni de, devletlerin su yönetimi eksiklikleridir. Bu israfa petrol zengini bölge ülkelerinden bazılarının (Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri) tarımda kendi kendilerine yeterli olma çabasıyla yaptıkları masraflı tarım projeleri de su kaynaklarının azalmasına neden olmaktadır.

Kuraklık belirli zaman periyodunda yağış oranında azalma ya da iklimsel faktörlerle (yüksek sıcaklık, yüksek nem, yüksek nem vb.) nedeniyle kaynaklanan çoğunlukla bir mevsim ya da daha uzun süre yaşanan olaydır. Dünyada yaşanan normal iklim olaylarından biri sayılır. Fakat Ortadoğu bölgesinde, iklim değişikliğinin etkisiyle, susuzluk kendini çölleşme olarak göstermektedir. Çölleşme ve buharlaşmanın yükselmesi Ortadoğu'da tarımı tehdit eder bir konumdadır. Zaten ekonomik olarak devletleri, artan gıda fiyatları sıkıntıya sokmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda Orta Doğu Bölgesinde tarımsal ithalata olan bağımlılığın, demografik büyüme, beslenme alışkanlıklarındaki değişiklik ve aynı zamanda iklim değişiklikleriyle birlikte; kırsal alandaki düşük tarımsal verimlilik, kır ve şehir nüfusu arasında belirgin gelir eşitsizliği nedenleriyle artış kaydedebileceği değerlendirilmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, iklim değişikliğinin hafifletilmesi tarımsal ürünler ithalat bağımlılığının azaltılmasının en etkili yolu olarak değerlendirilmiştir. Bölgede özellikle, iklim değişikliğinin etkileri güçlü şekilde hissedilmesine paralel, tarımsal ithalata bağımlılığın daha da artacağı değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda: Ortadoğu iklim değişikliğine bağlı su kıtlığı yaşayacak bölgeler arasında başı çekmektedir. Ortadoğu açısında yaşanan bu çevresel sorunun, siyasi sınırlara bağımlı olduğunu düşünmek yanlıştır. Küresel iklim değişikliği de yoksul coğrafyanın bütününe etkilemekte, Ortadoğu devletlerinde ciddi güvenlik problemlerine neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliği kartopu etkisine benzemekte; zirveden atılan bir kartopu eteklerde çığ yaratmaktadır.

Bu bağlamda Ortadoğu için, küresel iklim değişimi dolaylı ya da dolaysız devletlerinin çöküşlerine neden olduğu ve radikalizmin yükselmesine yol açtığı düşünülmesi gereken bir söylemdir. Sonuç olarak, küresel iklim değişikliği tüm uluslararası sistemde güvenlik algılamaları ve tehditler bağlamında yeni anlayış ve politikaların oluşmasına neden olacaktır. Bu yeni anlayış neticesinde, küresel iklim değişikliği ile mücadele için uluslararası alanda yeni ittifaklar doğacak ve yeni yaptırımlar gelişebilecektir. Ortadoğu Devletleri de yeni düzene uyum sağlamak zorunda kalacaklardır.

MODERN MİTLER VE KİMLİK ÜRETİMİ: AMERİKAN SÜPER KAHRAMANLARININ KÜLTÜREL SOSYOLOJİK ANALİZİ

Yusuf E. İLİK*

Öz

Kimlik ve kimlik inşa etme süreci hem benlik algısını hem de toplumsal rolleri şekillendirmektedir. Aynı zamanda toplumun kültürel değerlerini güçlendirerek ortak bir yere aitlik hissi yaratmaktadır. Kimlik inşası, bir toplumun kültürel mirasının korunmasını ve yeni nesillere aktarılmasını sağlar. Bu durum, bir ulusun kültürel sürekliliğini sürdürmenin en önemli araçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devleti, diğer toplumlara kıyasla daha genç bir geçmişe sahip olduğu için kimlik inşası sürecinde kültürel çalışmalar yaparken kendine özgü bir rota çizmiştir. Bu süreçte çizgi film ve çizgi roman kahramanları, yalnızca bir eğlence aracı olarak kalmamış, aynı zamanda Amerikan kültürünün şekillendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında güçlü bir araç olarak ortaya çıkmıştır.

Makalede, Amerikan kültürünün kimlik inşa süreci ve bu süreçteki çizgi roman kahramanlarının rolü halk bilimsel bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu kahramanlar, toplumun ahlaki ve etik değerlerini simgelerken, halk bilimi açısından kültürel kodların yeni nesillere aktarılmasında birer araç olarak görev almaktadır. Kahramanlar; Yunan, Roma ve Türk mitolojisindeki benzer karakterlerle karşılaştırıldığında, bu kahramanların evrensel mitolojik temalara dayandığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı; kimlik inşasında masal kahramanlarının çizgi film kahramanlarına dönüşümünün ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktır. Aynı zamanda örneklem grubu olarak ele alınan Marvel ve Hollywood kahramanlarının temel alındığı mitolojik benzerlikler tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çizgi Film, Kimlik, Mitoloji, Ulus Kimliği

*Dr, University of Pittsburgh USA, E-posta: yusufemrahilik@gmail.com, emi47@pitt.edu Tel: +14127364660 Orcid: 0009-0008-7942-6755
Bu makaleye atıf için: İlik, Yusuf E. (2026). Modern Mitler ve Kimlik Üretimi: Amerikan Süper Kahramanlarının Kültürel Sosyolojik Analizi, SDE Akademik Dergisi, 6(2), 294-323

MODERN MYTHS AND THE CONSTRUCTION OF IDENTITY: A CULTURAL-SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF AMERICAN SUPERHEROES

Yusuf E. İLİK

Abstract

Identity and the process of identity construction shape both self-perception and social roles while reinforcing cultural values and fostering a sense of belonging. This process ensures the preservation and transmission of a society's cultural heritage, serving as a crucial mechanism for maintaining national continuity. Given its relatively young history compared to other civilizations, the United States has followed a distinct path in shaping its cultural identity. In this context, cartoon and comic book heroes have emerged not only as entertainment figures but also as influential tools in shaping and transmitting American cultural values to future generations.

This article examines the identity construction process within American culture and the role of comic book heroes in this process through a folklore-based approach. These heroes symbolize the moral and ethical values of society while functioning as a medium for transmitting cultural codes to new generations. When compared with similar figures from Greek, Roman, and Turkish mythology, it becomes evident that these characters are rooted in universal mythological themes. The study aims to explore the impact of transforming traditional fairy tale heroes into animated and comic book characters in the context of identity formation. Additionally, it will analyze mythological parallels found in Marvel and Hollywood heroes, selected as the primary case study group.

Keywords: *Cartoon, Mythology, Nation Identity, Identity, USA*

Giriş

Kimlik inşası veya kimlik oluşturma, toplulukların birbirini tanımlama, anlamlandırma ve ifade etme sürecidir. Bu süreç, bireysel düzeydeki kişisel değerlerin, inançların ve deneyimlerin şekillendirilmesi; toplumsal düzeyde ise bir grup ya da ulusun ortak kültür, tarih, gelenek ve değerler çevresinde bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Kimlik, statik bir yapıdan kendiliğinden sürekli evrimleşen bir şekilde ve hem bireysel hem de kolektif düzeyde oluşmaktadır. Bu süreç, kişisel, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olarak bir araya gelerek şekillenir. Kimlik, “ben kimim?” veya toplumların “biz kimiz?” sorularına cevap oluşturur ve kolektif düzeyde de oldukça önem taşımaktadır.

Kendi tarihinin başından beri insanlık, devamlı olarak kendisini tanımlama lüzumu hissetmiş ve değişen koşulların da etkisi ile bunu farklı ögeler üzerinden gerçekleştirmiştir. Öncelikle kendi gibi olmayanlarla karşılaşarak, kendisini ve farklı olan ötekileri keşfetmiştir (Çakmaklı, 2022: 124). Kimlik kavramı, literatürde üzerine pek çok tanımlama yapılan ve geçmişte çok eskiye dayanan bir kavram olarak yer almaktadır fakat tek bir görüş birliğinde buluşulamamıştır. Bu nedenle ayrı görüşleri tek bir noktada paylaşılarak tanımlama yapmak daha doğru olacaktır. Bu çalışmada ele alınan süper kahramanlar yalnızca kültürel değerleri yansıtan figürler olarak değil, aynı zamanda bu değerleri sembolik düzeyde üreten, dolaşıma sokan ve toplumsal olarak meşrulaştıran kültürel performans alanları olarak değerlendirilmektedir.

1. Kavramsal Olarak Kimlik Tanımlaması

Kimlik kavramı, TDK Türkçe Sözlüğünde, “Toplumsal bir varlık olan insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü ve herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2024). Giddens’a göre kimlik, doğuştan gelmez, daha sonra oluşturulur (2014: 265). Kimliğin oluşumu ve gelişimi ile ilgili sistematik anlamda ilk estetik kuram Mead’a (1934) aittir. Ona

göre kimlik, ne biyolojik yapımızın doğuştan gelen bir parçasıdır ne de gelişen insan beyninin ürünü olarak ortaya çıkmıştır; kimlik başkalarıyla kurulan sosyal etkileşimin sonuçlarıdır (Giddens, 2014: 265).

Kimlik öznenin hem bireysel hem de toplumsal açıdan varoluşunu anlamlandıran, bir nevi ruhu işlevindedir. Kimliğin yapılandırıcı bir gücü olduğu gibi aynı zamanda dönüştürücü bir etkisi de vardır (Ulusoy, 2020: 340). John Locke kimliği, “hatırlama, idrak ve şuurulluk hali” şeklinde açıklayarak kavrama yönelik ilk tanımlamayı gerçekleştirmiştir. Buradan hareketle kimlik bakımından Locke’un, bireylerin düşünme, ifade etme ve kendilerini geliştirme şekillerinin esas ve değişmez karakteri olduğuna yönelik yaklaşımı kendi döneminde kabul görmüş ve sonrasında gelen batılı düşünürler olan Leibnitz, Kant ve Kierkegaard tarafından da kimlik Locke’a benzer şekilde yorumlanmıştır (Anık, 2012: 21). Kısaca insanın kendisini tanımlaması ve konumlandırması olarak ifade edilen kimlik tanımını genişletmek gerekirse, insanın sosyal dünyası içerisinde kendisini nasıl tanımladığı, konumlandığı, kim olduğu ve nerede durduğuna dair bir yanıttır. Yani kimliği bir bireyin ya da topluluğun kendisini öteki birey ya da topluluktan ayıran niteliklerin tamamı şeklinde açıklamak mümkündür (Bilgin, 2003: 199).

2. Kimlik İnşası ve Oluşum Süreci

Kimlik inşası ise, bahsi geçen tanımlamalar özelinde kimlik içerisindeki bilgilerin tanımlanma ve anlamlandırılma sürecidir. Bu süreç, kişinin ya da bir grubun kendine özgü özellikleri, değerleri, normları ve kültürel mirasları üzerinden yapılan tanımlamalardan oluşur. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen bu inşaa, kişi veya bilinen grubun tanıtımına ve çevreyle olan iletişimlerini şekillendirmesine olanak tanır. Bu durumun yanı sıra toplumların bir arada var olma biçimlerini şekillendirmesine de katkı sağlar. Bu nedenle, bireysel ve toplumsal düzeyde kimlik üzerine düşünmek ve bu süreci anlamlandırmak, sosyal uyum ve gelişim için kritik bir yapıya sahiptir.

Kimlik sözünün vurgulanması gereken iki niteliği öne çıkmaktadır: Aynılık / Benzerlik ve Süreklilik. Bu nitelikleri taşıyan dil, tarih, etnik köken (soy), tarihi bir toprak, ülke ya da yurt gibi ortak kültürel unsurlar, kültürel kimliği ya da hemen hemen aynı anlamı taşıyan ulusal kimliği tayin etmektedir. Ulus, doğal bir yapıdır ve tarih dışı nitelik taşımaktadır. Buna göre ulus, etnik çekirdeğe bağlı bir çeşit üst aile kurumu gibidir (Duymaz, 2015: 21)

Ulusal Kimlik inşa sürecinde egemen güç tarafından kullanılabilecek metotların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Dil politikaları (Alfabe, yeni kelimelerin türetilmesi, eski kelimelerin tekrar kullanıma sokularak canlandırılması).
- İdeoloji oluşturma (Bahse konu topluluğa yönelik farklı açılımlar içeren ve diğerlerinden ayrılmayı sağlayan değişik kavramsal yaklaşımlar).
- Dinsel kimlik (Din temeline dayalı bir çerçevede toplumsal olarak farklılaşma üzerine dayalı politikalar).
- Tarih araştırmaları (Ortak tarihsel sürecin aydınlatılması suretiyle sosyal ve kültürel bağların kuvvetlendirilmesi).
- Ulusal tarih oluşturulması (Toplumu oluşturan tüm bireylerin sahip çıkabileceği ve duygusal bağlar kurabileceği bir ortak tarihin yaratılması).
- Ortak milli kahramanlar (Tarihsel süreçte kahramanlık gösteren önemli şahsiyetlerin topluma mal edilmesi).
- Model insanlar (Toplumu oluşturan bireyler arasında genel kabul görebilecek ve destek alabilecek model şahsiyetler yaratılması ya da mevcut şahısların tanıtılması).
- Toplu gösteri, miting veya boykotlar (Aynı hedefler paralelinde ortak hareketlerin sergilenmesi).
- Etnik kökenler (Toplumu oluşturan bireylerin ortak etnik bir kökeni paylaşması ve bunu benimsemesi).

- Ortak amaçlar (Bireyleri belirli bir yönde toplu olarak sevk etmeyi sağlayacak hedefler).
- Geleneksel, ulusal ve küresel değerler (Fertleri birbirine kenetleyecek ortak değerler).
- Ortak düşman (Topluluğu oluşturan tüm bireyler tarafından benimsenecek düşman topluluklar).
- Ortak dost (Toplumsal bazda kabul ve destek görmüş ortak dostlara sahip olunması).
- Ortak sorunlar (Aynı sorunların toplumsal tabanda paylaşılarak benzer hassasiyetlerin gösterilmesi).
- Kıyafet (Diğerlerinden ayrılırken kendi arasında bütünlük sağlayan farklı giyim tarzlarının benimsenmesi) (Doğan, 2008: 14-15).

Genel itibariyle kimlik inşası, sadece geçmişin mirasının değil, aynı zamanda geleceğin yönlendirildiği bir oluşum olarak görülmektedir. Her milletin, bahsi geçen metotların geçmişine dayalı olarak kendine özgü bir kimlik inşa süreci vardır. Ancak Amerika Birleşik Devleti'nin kimlik inşa süreci, dünyanın diğer milletlerinden oldukça farklı bir çizgide gelişmiştir. Geleneksel olarak bir etnik kültürel mirasa dayanmayan ABD, kendisini "göçmenler ülkesi" olarak tanımlamış ve farklılıkların bir araya getirilmesiyle bir ulusal kimlik oluşturarak, kimliğini benzersiz bir yapı üzerine inşa etmiştir.

3. ABD Kimlik İnşası ve Ulusal Kimliği

Amerika Birleşik Devletleri dünya üzerinde etnik çeşitliliği en fazla olan ilk ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika'ya bu etnik çeşitliliği veren temel unsur, uluslararası göç hareketi ile ortaya çıkmıştır. Alınan tüm göçler neticesinde Amerika'da sentetik yeni bir etnik yapı, yeni bir ulus yükselmeye başlayacaktır. Tarihsel süreç boyunca gerçekleşen tüm göç hareketleri ABD toplum yapısını şekillendiren temel dinamik olarak belirirken ülke bütünüyle dini, etnik ve mezhepsel farklılıklar temeli üzerine

oturan çokkültürlü bir yapı karakteristiğine bürünmüştür (Çiftçi, 2020: 92). Bu yeni ulus kendi etnik kimliğinin derinlerinde barındırmış olduğu etnik çeşitliliğin de her zaman farkında olarak bir ulus kimliği inşası sürecine girecektir (Şan ve Haşlak, 2012: 32-33).

Hikayesi göçmenlik ve çeşitlilik üzerine kurulu olan ABD halkı, bugüne dek ülkelerine milyonlarca göçmen kabul etmiştir. Genellikle kendi ülkelerinde baskı, zulüm, fakirlik ve eşitsizlik gibi faktörler ile boğuşan insanların kurtuluş olarak gördüğü ülke, ilk olarak kendilerinden geçmişlerini bırakmalarını ve mevcut kültürel normları kabul etmelerini dayatan bir uygulama modelini, ardından bir asimilasyon fikrini benimsemiş ve homojen bir Amerikan kimliği için çaba sarf etmiştir. Şu an için ise çeşitliliğe daha çok değer vererek çokkültürlülüğü benimseyen Amerikalılar, etnik miraslarını tekrar yaşatmaya başlamışlardır (Çakmaklı, 2022: 131).

Amerika Birleşik Devletleri'nin ulus kimlik inşa süreci, göç ve etnik çeşitlilik kavramları ile şekillenmiştir. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nin, ulus kimliği inşasında diğer devletlere nazaran daha farklı yöntemlere başvurmuş olduğu açıkça görülmektedir. Uluslararası göç Hareketleri, ABD'nin "yeni bir ulus" oluşturma sürecinin temel taşı olmuştur. Bu çeşitlilik, Amerikan toplumunun hem zenginlik hem de dayanıklılık olarak gördüğü bir temel olmuştur. Zamanla homojen bir kimlik yaratmaya yönelik çabalar yerini çokkültürlülüğün ortaya çıkaracağı kimlik anlayışına bırakmıştır.

Anayasal düzeyde, bireysel hakların korunması, farklı etnik kökene ve dine mensup bireylerin ulusal kimlik içinde yer almasını mümkün kılmıştır. Resmi bir dili olmamasına rağmen İngilizce, fiili olarak Amerikan işlemlerinin önemli bir aracı dili olmuştur. Dil olarak İngilizce, Amerikan normlarının yaygınlaşmasını ve göçmenlerin bu kültür içerisindeki asimilasyonunu kolaylaştırmıştır. Fakat ilk dönemlerde bir bütün halinde ulusal kimlik oluşturma anlayışı baskınken bu durum zaman içerisinde homojen bir ulusal kimlik oluşturma çabasına evrilmiştir. ABD'nin ulusal kimlik inşa süreci, dünya çapında bir göçmen ulus olma idealini temsil eden evrensel bir model olarak algılanmaktadır. Bu durum, Amerikan değerlerinin küresel olarak yayılmasına katkı sağlamıştır.

Amerikan ulus kimliği, yalnızca anayasal değerler ve tarihsel olaylarla değil, aynı zamanda kültürel ikonlar ve kahramanlar aracılığıyla da inşa edilmiştir. Bu ikonlar, toplumun ortak belleğinde yer eden figürler ve hikâyeler üzerinden ulusal bir bağ kurmuş; aynı zamanda Amerikan değerlerinin hem yurt içinde hem de küresel ölçekte temsil edilmesine katkı sağlamıştır. Tarihsel figürlerden popüler kültür kahramanlarına kadar geniş bir yelpazede yer alan bu ikonlar, Amerikan kimliğini hem geçmişte hem de modern dünyada görünür kılan güçlü birer sembol olmuştur.

4. ABD Kültürü Kimlik İnşasında Çizgi Film Kahramanlarının Rolü

Kültür tarihinde geleneksel kabul edilen kültürel yaratmaların toplumsal yaşamda yeterince değerli bulunmadığı, geçerliliğini kaybettiği oldukça sık tekrarlanan düşüncelerdendir. Böyle zamanlarda, çeşitli önerilerle geleneksel olanı geçerli kılma yolları aranmaktadır (Ekici, 2008: 33). Kültür tarihi içerisinde önemli bir yeri olan masallar da geleneksel kültürün devamlılığı için birtakım dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşüm, bir yandan masalların modern toplumda geçerliliğini korumasını sağlarken, diğer yandan geleneksel anlatım biçimlerini değişime uğratmaktadır. İlk şekilleri sözlü gelenekte yaratılan ve yine sözlü gelenekte kuşaktan kuşağa aktarılan masalların nakli meselesi artık günümüz şartları içerisinde teknolojiyle de beraber değişime uğramaya başlamıştır (Bayraktar, 2013: 27).

Sözlü gelenek, toplumsal hafızayı ve kültürel değişimi aktaran önemli bir araçtır. Ancak bu ürünler, durağan değildir; aksine, bireylerin yaşam koşulları, mekansal değişimleri ve zaman içinde karşılaştıkları yeni davranışlarla sürekli olarak yeniden şekillenir. Sözlü gelenek akışının değişim ve dönüşüm kapasitesi hem zamansız hem de güncel hayatla birleşerek kendisini canlı tutar. Bu özellikler, onların sadece geçmişteki bir kültür birikimi değil, aynı zamanda yaşayan unsurlar olduğunu da ortaya çıkarır. Sözlü gelenek içerisindeki yaratmalar, değişen hayat koşullarına, zamana ve mekâna göre yeniden şekillenerek değişir ve dönüşürler. Bu yaratmalar bu yönüyle de kendilerine yaşam alanı bulma noktasında güçlük çekmezler (Bayraktar, 2014: 21). Özellikle somut olmayan kültürel mirasımız

içerisinde değerlendirebileceğimiz kısa ve yoğun anlatım özellikleri taşıyan masallar (Oğuz, 2008:4), daha önceleri sözlü kültürde yaşarken, sonraları yazılı kültüre aktarılmış, günümüzde ise teknolojik gelişmelere paralel olarak çizgi film olarak güncellenerek televizyon ekranlarında kendine yer bulmuştur (Bayraktar, 2013: 21). Masalların çizgi filmlere aktarılacak dönüşüme uğramasıyla birlikte kültür aktarım ortamının değişmesi, günümüz teknolojisi içerisine doğan çocuklarda (dijital yerliler) ortak bir bilinç oluşturabilmek açısından önemli bir gelişme olmuştur. Çünkü masalların eğitime olan katkısının farkına varılması gerekmektedir. Masallar, çocukların dil, kültür ve ahlak gelişiminde de bir araç olarak kullanılabilecek en önemli araçlardandır. Çocuklar bu eğitim sayesinde diğer çocuklarla benzer eğitimi alacak ve bu durum ortak bir kültürün oluşmasına katkı sağlayacaktır (Gökbulut ve Yeniasır, 2013: 242).

Halk edebiyatının anlatı esasına dayanan önemli türlerinden birisi olan masallar, özellikle çocukların eğitiminde, sosyal gelişiminde önemli faydalar sağladığı gibi yetişkinler için de bir nevi roman ve hikâye işlevi görmüştür. Çeşitli özellikleriyle büyük küçük herkesin ilgisini çeken masalların, insanın ve toplumun anlaşılmasını sağlamada önemli bir rolü vardır (Çıblak, 2005: 127). Hem bireysel hem de toplumsal işlevlere sahip olan masallar, eğitim, değer aktarımı ve kültürel bellek açısından önemli nitelikler taşımaktadır. Masallar, çocukların sosyal ve duygusal gelişimine katkıda bulunurken, yetişkinler için de geçmişle bugün arasında bir bağ kurmuş ve sözlü kültürün temel taşlarından biri olarak varlığını sürdürmüştür.

Pek çok araştırmacı tarafından tanımlaması yapılan masallar, ait oldukları toplumları ve o toplumların gelenek göreneklerini, hayata bakış açılarını, olayları algılayışlarını, ait oldukları toprakları ve o toprakların insanların özelliklerini vb. anlatır. Bu yönüyle gelenek ve iletişimden beslenen kültürel bellek toplumların kimliği konumundadır (Assmann, 1997: 25-28). Masallar, yalnızca birer eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumların değerlerini, etik anlayışlarını ve kolektif hafızalarını aktardıkları güçlü bir araçtır. Toplumların geçmişten bugüne taşınan deneyimlerini ve yaşam felsefelerini barındıran masallar, bireylerin hayal gücünü beslemenin öte-

sinde, toplumsal normların ve değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan önemli bir kültürel köprü işlevi görür.

16 Ekim 1923 tarihinde Amerika'da kurulan Disney Stüdyosu'nun masalların kimlik inşası ve kültür aktarımındaki önemini fark ederek bu doğrultuda hareket etmesi, popüler kültürün yeniden şekillenmesine ve geleneksel anlatıların modern bir yorumla daha geniş kitlelere ulaşmasına büyük katkı sağlamıştır. Walt Disney vizyonuyla, stüdyosunda yalnızca eğlence yaratmayı değil, aynı zamanda toplumun kültürel değerlerini yansıtmayı ve aktarmayı hedeflemiştir. Klasik masalları temel alarak ürettiği çizgi filmler, toplumsal normların, ahlaki değerlerin ve kültürel sembollerin çağdaş bir yorumla sunulmasını sağlamıştır. Ayrıca, Disney'in yeniden yorumladığı bu masallar, evrensel temaları ele alırken Amerikan kültürünün özelliklerini de içselleştirmiş ve bir anlamda Amerikan kimliğinin küresel bir yansıması haline gelmiştir.

Disney Stüdyosu'nun, masal altyapısını kullanarak oluşturduğu çizgi filmler yalnızca çocuklara hitap etmekle kalmamış, aynı zamanda yetişkinler üzerinde de ilgi uyandırmıştır. Halkın hayal gücünde yer alan kahramanlar bu şekilde kolaylıkla oluşturulmakta ve bunlara hayata dair nitelikler verilmektedir. Disney Stüdyosu; çizgi filmleri kültür aktarımı konusunda önemli bir yere getirecek olan, ses ve renkli görüntü olayını çözmüş ve çizgi filmlerin izlenebilirliğini artırarak popüler bir tür haline getirmiştir (Aslan, 2021: 1065). Bu durum, Disney'i yalnızca bir eğlence üreticisi değil, aynı zamanda bir kültürel hafıza yaratıcısı ve koruyucusu haline getirmiştir. Stüdyo, masal altyapısını kullanarak hem bireylerin hayal gücünü zenginleştiren hem de toplumun kültürel belleğini yeniden şekillendiren bir anlatı formu oluşturmayı başarmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, tarihsel olarak diğer toplumlara göre daha genç bir devlet olduğundan, kendi kültürel kimliğini oluşturma süreci farklı bir yol izlemiştir. Bu süreçte çizgi film ve çizgi roman kahramanları, Amerikan kimliğinin inşa edilmesinde ve yeni nesillerin aidiyet duygusunun gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Marvel ve Hollywood'un popülerleştirdiği bu kahramanlar, Amerikan kültürel değerlerini, adalet

anlayışını ve bireysel kahramanlık temasını genç nesillere aktarmaktadır. Güç, adalet, kahramanlık, özgürlük ve koruyuculuk gibi temalar bu karakterler aracılığıyla aktarılırken, toplumun ortak değerleri ve normları da bu figürlerle pekiştirilir. Superman, Wonder Woman, Batman, Thor gibi süper kahramanlar, bir yandan eğlence dünyasında çocukların ve gençlerin ilgisini çekerken, diğer yandan toplumun ahlaki ve etik değerlerini sembolize ederler.

ABD’de çizgi film kahramanlarının rolü sadece eğlence veya tüketim kültürüyle sınırlı kalmamaktadır. Bu karakterler, bir ulusun kolektif belleğinde önemli bir yere sahiptir ve tarihsel bağlılıklar oluşturma yanısıra, yeni nesillerde Amerikan kültürüne ait olma duygusunu güçlendirir. Çizgi roman kahramanları ve animasyon karakterleri, gençlerin benliklerini ve toplumda oynadıkları rolleri keşfetmelerine yardımcı olur. Kültürü salt didaktik bir şekilde öğretmek yerine çizgi film ve karakterleri aracılığıyla öğretmek daha etkili bir aktarım şekli olarak görülmektedir. Çizgi film ve eğitim ilişkisi daha çok masal ve eğitim ilişkisine benzer. Çizgi filmde mitolojiye yer vermek ya da ilhamı mitoloji olan çizgi filmler yapmak tam olarak “geleniğin güncellenmesi” ifadesinde kendini bulur (Fedakar, 2011: 109). ABD’nin kimliğinin inşasında Hollywood’un ve Marvel evreninin katkısı, bu kahramanlar aracılığıyla sembolik bir toplumsal rehberlik sunmaktadır.

Kültürel ikonlar ve ortak anlatılar, Amerikan ulus kimliğini şekillendiren ve bireyler arasında bir bağ oluşturan güçlü unsurlardır. Tarihsel kahramanlardan popüler kültür figürlerine kadar her ikon, Amerikan değerlerini somutlaştırmak ve bunları hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yaymak için bir araç olarak kullanılmıştır. Çizgi film kahramanları gibi popüler kültür karakterleri, Amerikan kimliğini evrensel bir platformda görünür kılmaktadır. Bu figürler ve anlatılar, Amerikan toplumunun hem kendi içinde bir bütünlük oluşturma hem de diğer kültürlerle etkileşim kurmasını sağlamaktadır.

5. ABD Çizgi Film Kahramanları ve Mitolojik Benzerlikleri

5.1. *Superman: Özgürlük ve Göçmenlik İdeali*

5.1.1 Kültürel Bağlam: Superman, 1938’de yaratılmış ve modern çizgi roman dünyasının ilk süper kahramanı olarak kabul edilmiştir. Gerçek adı Kal-El olan Superman, gezegeninden (Krypton) kaçıp Dünya’ya göç eden bir kahramandır. Göçmenlik dalgalarının etkisiyle ABD, farklı etnik kökenlerden bireylerin kendi hikayelerini inşa ettiği bir ülkedir. Superman’in yaratıcıları da Yahudi göçmen bir ailenin çocuklarıdır. Bu durum kahramanın hikayesine önemli bir kültürel katman eklemiştir.

Superman’in gezegeninden kaçıp Dünya’ya sığınması, göçmenlik deneyiminin bir temsili olarak görülmesi yapılabilecek bir tespittir. Kendi dünyası yok olan Kal-El, Amerikan toplumuna entegre olarak, aynı zamanda bu topluma hizmet eden bir figür haline gelir. Bu, ABD’nin bir “fırsatlar ülkesi” ve “kurtarıcı ülke” olarak algılanan idealini yansıtır.

5.1.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Superman, yalnızca modern bir çizgi roman kahramanı değildir; aynı zamanda halk bilimsel bir kahraman arketipidir. Tarih boyunca mitolojik figürler, toplumların kimlik inşasında ve kültürel değerlerin aktarımında önemli rol oynamıştır. Superman’in hikayesi, birçok mitolojik figürle benzerlikler taşımaktadır. Yunan/Roma mitolojisinde, Zeus/Jüpiter figürlerine benzerliğiyle ortaya çıkmaktadır. Superman, gücü ve liderliğiyle Zeus veya Jüpiter’e benzer. Tıpkı Zeus’un Olimpos’taki diğer tanrıları koruması ve yönetmesi gibi, Superman de dünyayı koruyan bir lider figürü olarak ortaya çıkar. Zeus’un yıldırımını kontrol etmesi ve adalet dağıtması gibi, Superman de fiziksel gücünü ve süper yeteneklerini adalet sağlamak için kullanır. Zeus’un Olimpos ve Dünya arasındaki dengesini sağlaması gibi, Superman de Krypton’dan getirdiği mirası ve dünyadaki sorumluluklarını dengelemeye çalışır.

Türk mitolojisi içerisinde Oğuz Kağan ile benzerlik gösteren bir figür olarak ortaya çıkmaktadır. Superman’in Oğuz Kağan ile benzerliği, onun

bir lider ve koruyucu figür olmasından gelir. Oğuz Kağan, Türk mitolojisi-
sinde göçebe Türk halklarını birleştiren ve onları koruyan bir liderdir. Su-
perman de Krypton kökenli bir göçmen olarak, dünyayı koruma görevini
üstlenmiştir. Oğuz Kağan destanı, Türklerin göçebe kültürüne dayalı bir
liderlik ve aidiyet temasını işler. Benzer şekilde, Superman’ın hikayesi de
hem bir göç hikayesini hem de yeni bir topluma aidiyet kazanmaya çalış-
mayı temsil eder.

Superman, aynı zamanda bir “kurtarıcı” figürü olarak İsa Mesih ile
paralellik taşır. Krypton’dan Dünya’ya gönderilmesi, bir kurtarıcı olarak
seçilmiş kişi temasını işler. Tıpkı Mesih’in insanlık için kendini feda etmesi
gibi, Superman de kendi hayatını riske atarak insanlığı korur.

5.1.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Superman, “Adalet, Doğruluk
ve Amerikan Yolu” mottosuyla, ABD’nin özgürlük ve fırsat ülkesi olarak
sunduğu idealin temsilcisidir. Göçmen bir geçmişe sahip olması, Amerikan
toplumunun göçmenlik üzerine kurulu yapısını yansıtır. Aynı zamanda
bireyin toplum için fedakârlık yapmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

5.1.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Superman, güçlerini insanlığı koru-
mak için kullanırken etik değerlerin önemini de vurgular. Bu, Amerikan
kimliğinde bireysel gücün ve toplum yararına hizmetin idealize edilmesiyle
paraleldir. Superman, Amerikan kimliğini idealize eden bir figürdür. O,
ABD’nin hem göçmenler için bir umut ışığı hem de kendi değerlerini ko-
ruyan bir toplum olma fikrini somutlaştırır. Krypton’dan gelen bir göçmen
olarak, farklı bir geçmişe ve kimliğe sahiptir; ancak bu farklılık, Amerikan
toplumunda bir zenginlik olarak görülür.

Superman’ın “Clark Kent” kimliği, sıradan bir Amerikalıyı temsil eder.
Bu kimlik, Superman’ın insani yönlerini, bireysel mücadelelerini ve sı-
radan halkın yaşadığı zorluklarla bağını gösterir. Clark Kent’in hikayesi,
Amerikan toplumunun herkesin kendini yeniden inşa edebileceği bir yer
olduğu fikrini desteklemektedir.

5.2. Wonder Woman: Kadın Gücü ve Feminizmin Temsili

5.2.1 Kültürel Bağlam: Wonder Woman, İkinci Dünya Savaşı döneminde yaratılmış bir kahramandır. Bu dönem, kadınların geleneksel ev içi rollerden sıyrılarak çalışma hayatına katıldığı, toplumsal görevlerde daha fazla yer aldığı bir zaman dilimidir. Diana, savaşın yıkıcılığına karşı barışın savunucusu olarak ortaya çıkar ve kadınların da liderlik edebileceği, güçlü bir aktör olarak sahnede yer alabileceğini gösterir.

Karakter, Amazon mitolojisinden ilham alarak yaratılmış ve antik dünyanın güçlü kadın savaşçıları modern bir bağlamda yeniden yorumlamıştır. Kadınların fiziksel ve entelektüel gücünü vurgulayan bu karakter, toplumsal cinsiyet eşitliği fikrini daha geniş kitlelere taşıyan bir kültürel köprü işlevi görür.

5.2.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Wonder Woman, mitolojik kökenleri ve halk bilimsel açıdan taşıdığı anlamlarla da dikkat çeker. Yunan/Roma mitolojisinden Athena ve Diana'ya; Türk mitolojisinden Tomris Hatun gibi figürlere dayanan benzerlikleri, onun kültürel zenginliğini derinleştirir. Wonder Woman, Yunan mitolojisindeki Athena gibi savaşçı bir karakterdir, ancak savaş bir amaç olarak değil, barışa ulaşmanın bir aracı olarak görülür. Bilgelik ve strateji unsurları hem Athena'nın hem de Wonder Woman'ın ortak özelliklerindendir. Athena, şehirlerin ve halkların koruyucusu olarak bilinir. Benzer şekilde, Wonder Woman da halkı koruyan, adalet için mücadele eden bir figürdür.

Wonder Woman'ın adı, Roma mitolojisindeki Diana'dan gelir. Diana, doğanın ve avın tanrıçası olarak, özgürlük ve bağımsızlığı temsil eder. Wonder Woman da kendi dünyasında özgürlüğün sembolüdür ve başkalarının özgürlüğünü savunur.

Tomris Hatun, Türk mitolojisinde ve tarihindeki güçlü bir kadın lider olarak bilinir. Wonder Woman gibi, Tomris de bir savaşçı ve liderdir. İki si de halklarını korumak ve adaleti sağlamak için mücadele eder. Tomris Hatun'un cesareti ve adalet arayışı, Wonder Woman'ın modern bağlamda

temsil ettiği değerlerle örtüşür. Tomris'in Pers Kralı II. Kiro's'a karşı verdiği mücadele, Wonder Woman'ın kötülüğe karşı duruşunu hatırlatır. Tomris Hatun, Türk halkının kimlik inşasında kadınların rolünü yüceltirken, Wonder Woman da benzer bir şekilde Amerikan toplumunda kadınların yerini güçlendiren bir semboldür.

5.2.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Diana, erkek kahramanların egemen olduğu bir dünyada, kadınların da eşit derecede güçlü ve lider olabileceğini vurgular. Wonder Woman'ın temel misyonu, savaşı durdurmak ve barışı sağlamak olmuştur. Bu, savaş karşıtı bir duruşun yanı sıra, Amerikan değerleri olan adalet ve insan hakları savunuculuğuyla örtüşmektedir. Wonder Woman, Amerikan kimliğinde kadınların toplumsal eşitliğini temsil eden bir figürdür. Bu, özellikle kadınların hak mücadelesi verdiği 20. yüzyılın feminist hareketleriyle paralellik taşır.

5.2.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Wonder Woman, Amerikan kimliğinde kadınların toplumun yalnızca destekleyici figürler değil, aynı zamanda liderler, savaşçılar ve eşit bireyler olduğunu vurgular. Bu karakter, 20. yüzyıldaki feminist hareketlere bir popüler kültür yanıtı olarak görülebilir. Wonder Woman, kadınların hem bireysel hem de kolektif güçlerinin altını çizer. Onun liderlik rolü, kadınların toplumsal dönüşümdeki yerini simgeler. Karakter, yalnızca bir çizgi roman kahramanı olarak değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik mücadelesinin bir sembolü olarak gençler ve yetişkinler için bir ilham kaynağı olmuştur.,

5.3. Batman: Adalet ve Sosyal Sorumluluk

5.3.1 Kültürel Bağlam: Batman, 1939 yılında Bob Kane ve Bill Finger tarafından yaratılmıştır. Karakter, Büyük Buhran sonrasında ekonomik eşitsizliklerin ve suç oranlarının arttığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Gotham şehri, yolsuzluk, suç ve adaletsizlikle boğuşan kurgusal bir metropol olarak, 20. yüzyılın ilk yarısında Amerika'nın büyük şehirlerindeki toplumsal sorunların bir yansımasıdır.

Bruce Wayne'in ebeveynlerinin ölümüne tanıklık etmesi, onu adaleti sağlama ve suçla mücadele etme konusunda kararlı bir kahramana dönüştürür. Travmaları, onun gölge ve karanlıkla özdeşleşen Batman kimliğini yaratmasına neden olurken, bu kimlik aynı zamanda Amerikan kültüründeki "bireyin kendi kaderini şekillendirme" idealini temsil eder.

5.3.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Batman, modern bir halk kahramanı olarak, mitolojik figürlerle derin benzerlikler taşır. Yunan ve Roma mitolojilerindeki Hades/Pluto ile Türk halk kahramanı Köroğlu, onun hikayesiyle anlamlı paralellikler gösterir.

Batman, Gotham'ın karanlık sokaklarında suçlularla savaşıırken, Hades'in yeraltındaki gölge dünyasını yönetmesiyle benzerlik taşır. Hades'in yeraltı dünyası, tıpkı Gotham gibi, kaos ve karanlığın sembolüdür. Hades, yeraltı dünyasında adaletin uygulayıcısıdır. Batman de Gotham'ın karanlık yüzünde adaleti sağlama görevini üstlenir. Hades, gücü ve korkutuculuğuyla tanınırken, Batman de suçluların korkulu rüyasıdır. İkisinin de gölge figürü olması, onları gizem ve gücün simgeleri haline getirir.

Batman'ın Gotham halkını koruma misyonu, Türk mitolojisi içerisinde Köroğlu'nun halkın adalet arayışındaki rolüne benzer. Köroğlu, zengin ve güçlü kişilere karşı halkın çıkarlarını savunurken, Batman de Gotham'ın zayıf ve savunmasız bireylerini suçlulardan korur. Köroğlu, zalimlerle ve toplumsal adaletsizlikle savaşı. Batman'in yozlaşmış suç örgütlerine ve zenginliğin adaletsiz dağılımına karşı duruşu, Köroğlu'nun mücadelesiyle örtüşür. Köroğlu, halkın gizemli bir lideri olarak anılırken, Batman de karanlıkta çalışan bir koruyucu olarak tanınır.

5.3.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Batman, yozlaşmış hukuk sistemine ve toplumsal eşitsizliklere karşı bireysel adalet arayışını simgeler. Bu, Amerikan kimliğinde bireyin, sistemin eksiklerini kapatabilecek bir irade ve kararlılığa sahip olduğu fikrine dayanır. Bruce Wayne, milyarder bir iş adamı olarak, servetini sadece kişisel çıkarlar için değil, toplumu iyileştir-

mek için de kullanır. Bu, Amerikan kapitalizmi içinde güç ve zenginlik sahiplerinin topluma karşı sorumluluk taşıması gerektiği fikrini pekiştirir. Batman'ın fiziksel gücü, zekâsı ve iradesi, bireyin kararlılığı ve sınırlarını zorlayarak hedeflerine ulaşabileceğini gösterir. Bu, Amerikan rüyasının bir yansımasıdır.

5.3.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Batman, bireylerin travmalarını aşarak topluma katkı sağlayabileceklerini ve kişisel acılardan toplumsal bir güç yaratabileceklerini gösterir. Amerikan kimliğinde bireysel fedakârlık ve toplumsal sorumluluk arasında bir denge kurma çabası, Batman'ın hikayesiyle somutlaşır.

5.4. Iron Man: Teknoloji ve İnovasyonun Gücü

5.4.1 Kültürel Bağlam: Iron Man karakterinin yaratıldığı dönemde, ABD Savaş dönemindedir ve teknoloji yarışları, özellikle silahlanma ve uzay teknolojisi alanlarında yoğun bir şekilde sürmektedir. Bu nedenle Iron Man'ın teknolojiye dayalı süper güçleri, dönemin bilim ve mühendislik odaklı ruhunu yansıtmaktadır.

Tony Stark'ın zenginliği, teknolojiye sahip hakimiyeti ve dünya barışına olan katkısı, Amerikan kapitalizminin ve bireysel dehanın gücünü temsil eder. Bununla birlikte, karakterin başta bir silah üreticisi olarak çıkması daha sonra etik değerlere yönelmesi, teknolojinin yalnızca bir güç aracı değil, aynı zamanda toplumsal hizmet veren bir araç olması özellikleri işlemektedir.

5.4.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Iron Man, mitolojik figürlerle olan benzerlikleriyle modern bir halk kahramanı olarak anlam kazanır. Yunan/Roma mitolojisinden Hephaestus/Vulcan ile Türk mitolojisinden Demirci Kawa gibi figürler, karakterine derin bir kültürel bağ kazandırmaktadır.

Hephaestus (Roma mitolojisindeki karşılığı Vulcan), demircilerin tanrısıdır. Hephaestus, tanrılar için silahlar ve zırhlar yaparak, teknolojik ve yaratıcı gücün sembolü olmuştur. Benzer şekilde Tony Stark da yarattığı zırh ve silahlarla bireysel yaratıcılığın gücünü temsil eder. Hephaestus, yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda etik değerlere dayalı araçlar yaratır. Tony Stark da teknolojik etik operasyonu savunan bir figürdür.

Türk mitolojisi içerisinde yer alan Demirci Kawa, zalim hükümdar Dehak'a karşı halkın özgürleştirici bir halk kahramanıdır. Kawa'nın demir işçiliği, halkın özgürlüğünün sembolü haline gelir. Benzer şekilde, Tony Stark da toplumda yalnızca bireysel kazanç için değil, toplumun tamamına kullanır. Kawa'nın demircilik yapması, halkın kurtuluşunun mücadelesine katkı sağlar. Tony Stark, elektrik gücüyle dünyada daha iyi bir yer haline getirmek için çalışmaktadır.

5.4.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Iron Man, Amerikan kapitalizmini ve teknolojik ilerlemeyi temsil eder. Zenginliğini ve zekasını kullanarak dünyada daha iyi bir yer haline getirmeyi hedefler. Aynı zamanda Tony Stark'ın kişisel olarak görülen – başta bir silah üreticisiyken daha sonra barış için çalışan bir kahramana dönüşmesi – Amerikan kişiliğinde bireysel hatalarından ders çıkararak topluma hizmet eden bir figüre dönüşme ideali yansıtmaktadır.

5.4.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Iron Man, Amerikan kimliğinde inovasyonun ve teknolojinin merkezi rolünü vurgular. Zenginliğin bir ego aracı değil, insanlığa hizmet etmek için bir araç olması gerektiğini öne sürer. Bu durum, Amerikan toplumunda bilim, mühendislik ve girişimciliğin artışıyla idealize eden bir figür oluşturmaktadır.

5.5. Thor: Mitolojinin Evrensel Birleştiriciliği

5.5.1 Kültürel Bağlam: Thor'un yaratıldığı 1962 yılı, Amerikan toplumunda Soğuk Savaş'ın etkileriyle güç, liderlik ve sorumluluk kavramlarının yoğun bir şekilde tartışıldığı bir dönemdir. Thor, Marvel Comics tarafından mitolojik bir şekilde modern bir bağlamanın sürdürülmesi ve evrensel değerlere dayalı bir kahraman yaratma amacıyla hayata geçirilmiştir. Thor'un İskandinav mitolojisinden uyarlanmış olması, Amerikan popüler kültürünün farklı kültürel kaynaklarının beslenmesini ve evrensellliğini yansıtmaktadır.

Thor'un hikayesi, mitolojik kökenlerini kaybetmeden modern bir mantıksal yeniden yorumlanmıştır. Asgard'dan dünyaya sürgün edilen ve burada sorumluluk sahibi olan Thor, bir yandan mitolojik bir tanrısal süreçte sürdürülürken diğer yandan insani değerlere yönelmiştir. Bu, evrensel bir kahraman yaratma çabası olarak yorumlanmaktadır.

5.5.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Thor hem İskandinav mitolojisindeki kökenleri hem de diğer kültürel figürlerle olan benzerlikleriyle halk açısından derin bir anlayışa sahiptir. Yunan/Roma mitolojisindeki Ares/Mars ve Türk mitolojisindeki Alp Er Tunga, Thor'un karakter yapısı ve misyonuyla anlamlı paralellikler taşır.

Thor, Yunan mitolojisinde Ares ve Mars gibi savaş tanrılarıyla benzerlik taşımaktadır. Thor'un Mjolnir'i (çekici), Ares'in savaş silahlarını çağırır. Onun iki figürü fiziksel gücün ve cesaretin simgesidir. Ares, Yunan mitolojisinde savaş kaosu temsil ederken, Mars, Roma mitolojisinde koruyucu bir figürdür. Thor da bu iki rolü dengeler: bir savaşçı olarak düşmanlarıyla savaşır, ancak halkını korumayı her şeyin üstünde tutar. Thor'un mitolojik kökenleri, Ares ve Mars gibi savaşçı figürlerle paralellik gösterirken, modern yönetim ve adalet gibi insani erdemleri de işlemektedir.

Alp Er Tunga, Türk mitolojisinde cesareti, güç ve savaşçılık erdemlerini temsil eder. Thor'un çekici ile gösterdiği fiziksel güç ve savaş avantajı, Alp Er Tunga'nın savaş meydanlarındaki zaferlerini hatırlatır. Alp Er Tunga,

Türk mitolojisinde destanlaşmış bir kahramandır. Thor'un hikayesi mitolojik kökenlerine sadık kalarak, modern bir destanın parçası olmuştur. Alp Er Tunga'nın adalet ve halkının verdiği mücadele, Thor'un hem Asgard'da hem de dünyada adaleti sağlama çabasını yansıtmaktadır.

5.5.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Thor'un İskandinav mitolojisine dayalı bir karakter olması, Amerikan kültürünün farklı geleneklerine açıklığı ve bunların kendi kimliğine uyum sağlaması devam ediyor. Thor, Amerikan popüler küresel kültürü bir bağlama taşımaktadır. Thor, bir lider ve savaşçı olarak halkını koruma ve adaleti sağlama görevini üstlenir. Bu, Amerikan kişiliğinde yer alan liderlik ve sorumluluk temalarını işlemektedir.

5.5.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Thor, Amerikan kişiliğinde uluslararası bağlantılara açık olmayı ve farklı kültürlerle etkileşim kurma ideali ni vurgulamaktadır. Thor'un hikayesi, farklı kökenlerden gelen bireyleri Amerikan toplumuna entegre edilebilmek ve bu toplumun değerlerini benimseyerek katkıda bulunabilecek faaliyetler işlemektedir. Bu durum, Amerikan bolluğunun kucaklayan özelliklerini vurgulamaktadır.

5.6. Hulk: İçsel Mücadele ve Kontrol

5.6.1 Kültürel Bağlam: Hulk, Soğuk Savaş döneminde nükleer saldırıların ve deneysel deneylerin popüler kültür üzerindeki etkileri yoğun olduğu bir dönemde yaratılmıştır. Bilim ve teknolojik olarak kontrol edilemeyen potansiyele sahip korkular, Hulk karakterinin temellerini oluşturur. Bruce Banner, bir gama radyasyonu deneyi sırasında yaşadığı kazayla Hulk'a dönüşür ve bu dönüşüm, insanın doğası üzerindeki kontrolsüz etki metaforik bir anlatıdır. Dönemin istikrarlı ilerlemelerine dair korkuları işlerken, Hulk aynı zamanda bireyin kendi içindeki çatışmaları, bastırılmış duyguları ve öfkesini temsil eder. Bu, Amerikan toplumunda bireysel irade ile doğal dürtüler arasındaki dengeyi arama çabalarını da simgeler.

5.6.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Hulk, mitolojik figürlerle derin benzerlikler taşır. Yunan/Roma mitolojisinden Herakles ve Türk mitolojisinden Tepegöz gibi figürler, Hulk'un içsel mücadelesi ve kontrol temalarını bilmek için önemli paralellikler sunmaktadır.

Herakles (Roma mitolojisindeki adıyla Hercules), gücü ve öfkesiyle bilinen bir figürdür. Hulk gibi, Herakles de hem fiziksel gücü hem de öfkesini kontrol edemediğinde kırılabilen bir kahramandır. Herakles, iki görevle ilgili suçlar nedeniyle kendini kontrol etmeyi öğrenme sürecine girer. Hulk'un hikayesi de Bruce Banner'ın öfkesini ve gücünü kontrol ederek toplumun hizmet etmeye çalışmasını yansıtmaktadır.

Türk mitolojisinde Tepegöz, fiziksel güç ve farklılığıyla dikkat çeker, ancak kontrolsüz güç nedeniyle çevreye zarar verir. Hulk da benzer şekilde, kontrol edilemeyen gücü nedeniyle toplum tarafından tehdit olarak algılanır. Tepegöz, toplumdan dışlanan ve bir tehdit olarak görülen bir figürdür. Hulk'un toplumdan dışlanması ve yalnızlığı, bu mitolojik karakterle paralellik taşımaktadır. Tepegöz, insanın doğasının karanlığını ve kontrol edilemeyen temsil eder. Hulk'un öfkesi ve yıkım gücü, bu temayı modern bir şekilde işler.

5.6.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Hulk, olağanüstü bir gücü sembolize eder, ancak bu güç kontrol edilemediğinde yıkıcı hale gelir. Bu, Amerikan toplumunun gücünün ve kontrolünün önemini gösterir. Hulk, bireylerin içsel çatışmaları ve bu süreçtekilerle yüzleşme gereklilikleri işler. Bruce Banner'ın resmi zekâsı ile Hulk'un saf öfkesi, insanın doğasının iki uzantısını temsil eder. Hulk, bilim ve teknolojik potansiyel gücünü ve yayılmanın doğurabileceği sonuçları temsil eder. Bu, Soğuk Savaş döneminin nükleer korkuları ile bağlantılıdır. Hulk, yıkıcı güce rağmen, ihtiyaç duyulduğunda insanları koruma görevini üstlenir. Bu, Amerikan değerlerinde güçlü bireylerin bireylerin hizmetlerinin özelliklerini yansıtmaktadır.

5.6.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Hulk, Amerikan kişiliğinde bireyin bireysel gücünü ve bu gücün toplumsal faydasını sağlayacak şekilde yön-

lendirme mücadelesini temsil eder. Hulk'ın hikayesi, Amerikan toplumunda öfke, güç ve kontrol gibi evrensel temaların bir devamıdır. Hulk, bireyin kendi bedenindeki güçlerini tanıma ve kontrol etme süreci işler. Ancak, Amerikan kişiliğinde bireyin kendine hâkim olması ve gücün olumlu bir şekilde kullanma gerekliliğini vurgular. Hulk'un toplum tarafından dışlanması, farklılıkların kabul edilmesi ve toplumsal sürecin dönüştürülme süreci bir metafordur.

5.7 Captain America: Milliyetçilik ve Fedakarlık

5.7.1 Kültürel Bağlam: Kaptan Amerika, İkinci Dünya Savaşı sırasında yaratıldı ve savaş dönemi milliyetçiliği ile Amerikan değerlerinin yüceltilmesi için bir propaganda aracı olarak tasarlanmıştır. İlk çizgi roman kapağında Adolf Hitler'e yumruk atılırken Kaptan Amerika, Amerika'nın Nazilerin gözaltına alınmasının ve özgürlük mücadelesinin bir simgesi olmuştur.

Savaş dönemi boyunca Amerikan askerlerinin ahlaki değerleri, aynı zamanda halkın özgürlüğü, adalet ve milliyetçilik değerleri desteklenmiştir. Savaş zamanında Kaptan Amerika, sadece Amerikan değerleri değil, aynı zamanda evrensel adalet ve insan hakları gibi idealleri savunan bir figür haline gelmiştir.

5.7.2 Mitolojik Benzerliği ile Halk Bilimsel İncelemesi: Kaptan Amerika, mitolojik figürlerle güçlü benzerlikler taşımaktadır. Yunan/Roma mitolojisinden Perseus ve Türk mitolojisinden Boğaç Han gibi figürler, Kaptan Amerika'nın kahramanlık ve fedakârlık temalarını öğretilmesi için önemli paralellikler sunar.

Perseus, Medusa'yı alt etmek için bir kalkan kullanır ve bu, Kaptan Amerika'nın sembolik kalkanı ile benzerlik gösterir. Her iki figür de kalkanı yalnızca bir savunma aracı olarak değil, aynı zamanda bir adalet sembolü olarak da kullanılmaktadır. Perseus, hem kendi halkını hem de diğerlerini korumak için tehlikeye atılır. Benzer şekilde, Kaptan Amerika da özgürlük ve adalet için fedakârlık yapar.

Boğaç Han, Dede Korkut hikayelerinde halkını koruyan ve adaleti savunan bir liderdir. Kaptan Amerika'nın koruyucusu ve halkın yanında duran kimliği, Boğaç Han'ın görevinin bilinciyle benzerlik taşımaktadır. Boğaç Han, göstergeyi yönetmeyi ve adaleti yönlendiren bir figürdür. Benzer şekilde, Kaptan Amerika da hem savaş alanında hem de toplumsal düzeyde bir liderdir.

5.7.3 Amerikan Değerlerini Temsili: Kalkanında Amerikan bayrağının renklerini taşıyan Kaptan Amerika, Amerikan vatanseverliğinin somut bir sembolüdür. Ancak bu milliyetçilik, baskıcı değil, özgürlük ve adaletin bir anlayışını yansıtır. Steve Rogers, fiziksel olarak zayıf olmasına rağmen direnmeye gönüllü olan bir figürdür. Bu, Amerikan değerlerinde fedakârlık ve liderliği temsil eder. Steve Rogers'ın süper asker serumu almadan önce gösterdiği azim ve cesaret, Amerikan Rüyası'nın bir devamıdır. Bireysel çabanın ve ayrıntıların ön planda olduğu bir idealizmi temsil eder.

5.7.4 Kimlik İnşasına Katkısı: Kaptan Amerika, Amerikalıların idealize edilmiş bir lider ve savunucusu olmuştur. Amerikan kişiliğinde vatanseverliğin, cesaretin ve özgürlüğün arttırılmasını vurgular. Savaş sonrasında, Kaptan Amerika'nın misyonunun milliyetçiliğin değişimi evrensel insan hakları ve adaleti savunmaya yöneldi. Bu, Amerikan dünyasının küresel sağlığı, adaleti ve insan haklarının savunulması idealini yansıtmaktadır. Kaptan Amerika, bireysel fedakârlık ve toplumsal fayda arasındaki dengeyi temsil eder. Steve Rogers, kendi istek ve ihtiyaçlarının çıkarları uğruna fedakâr bir figürdür.

Sonuç

Amerika Birleşik Devleti'nin ulus kimlik inşası süreci, tarihi ve kültürel unsurların harmanlanmasıyla ortaya çıkmış olan karmaşık bir yapıdır. Göçmenlik, çokkültürlülük ve anayasal değerler, Amerikan kimlik inşasının temel taşlarıdır. Ancak bu ortak kimliğin modern çağda daha geniş

kitlelere aktarılması ve yeni nesiller tarafından benimsenmesi sürecinde çizgi film kahramanları gibi popüler kültür figürleri önemli bir rol oynamaktadır.

Süper kahramanlar, Amerikan değerlerini somutlaştıran, bunları ulusal ve uluslararası boyutta yayan semboller olarak bir görev üstlenmektedir. Superman'ın göçmenlik hikayesi, Wonder Woman'ın cinsiyet eşitliği vurgusu, Batman'in adalet arayışı, Iron Man'in teknoloji ve inovasyona olan bağlılığı, Thor'un mitolojik kökenine dayalı evrensel erdemleri, Hulk'un içsel çatışmaları ve Captain America'nın fedakarlığı ve vatanseverlik temaları, Amerikan tasarımıyla şekillendirilmiş ve güçlendirilmiş unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Çizgi film kahramanlarının kimlik inşasındaki rolü, yalnızca Amerikan kimlik inşası için değil, küresel ölçekte kimlik oluşturma için geniş bir alanda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu kahramanlar, geleneksel kültür ve mitolojinin modern bir yorumla masallardan çizgi filmlere geçiş yapılarak nasıl yeniden canlandırılabilirliğini ve kültürel değerlerin popüler bir format aracılığıyla geniş kitlelere nasıl aktarılabilirliğini göstermektedir. ABD'nin çizgi film kahramanları, bu yaratıcı kültürel model aracılığıyla, ulus kimliği ve kolektif belleğin inşasında modern bir araç olarak değerlendirilmiştir. Bir halkbilimcinin, sadece geçmişti araştırarak ve bugünü yorumlayan değil, aynı zamanda geleceği de kurgulayan bir kimliğe sahip olma (Özdemir, 2001: 113) gerekliliği burada da ön plana çıkmaktadır. Uzun bir dönem boyunca toplumun kültürel öğretilerini ve değerlerini masal ile pekiştirmesinin günümüzde teknoloji ile birlikte çizgi filmlere dönüşmesi halk bilimci araştırmacılar tarafından incelenmelidir.

Bu çalışmada yapılan analiz, Marvel ve Hollywood kahramanlarının eski mitolojilerle ne denli örtüştüğünü ve bu kahramanların toplumsal kimliğin oluşumuna nasıl katkı sunduğunu göstermektedir. Çizgi film ve çizgi roman karakterlerinin kültürel aidiyet oluşturmadaki rolü, günümüz çocuklarının ve gençlerinin bu kahramanlarla kurduğu güçlü bağlar sayesinde artmaktadır. Bu kahramanlar, modern çağın mitolojik figürleri olarak topluma rehberlik ederken, toplumun ortak değerlerini ve normla-

rını da aktarmaktadır. Yunan, Roma ve Türk mitolojilerinde yer alan kahramanlar ile Marvel ve Hollywood evrenindeki karakterler arasındaki bu benzerlikler, kahramanların evrensel temalar etrafında şekillendiğini ve bu figürlerin toplumların aidiyet duygusunu güçlendirdiğini göstermektedir. Bu bakımdan çizgi film kahramanları, modern toplumların toplumsal belleğinde önemli bir yere sahiptir ve kültürel sürekliliği sağlama konusunda büyük bir etki yaratır.

Superman'ın Zeus veya Oğuz Kağan'la; Wonder Woman'ın Athena veya Tomris Hatun'la; Batman'ın Hades veya Köroğlu'yla, Hulk'un Tepegöz ile kurduğu benzerlikler, modern Amerikan kültürünün evrensel anlatılarıyla bağ kurmaya devam etmektedir. Bu benzerlikler, halk biliminde, modern mitlerin geleneksel mitlerle olan sürekliliğini gözlerin önünde serer. Mitolojik figürler, geçmişteki toplumların kimliklerini şekillendiren ve birleştirici semboller haline gelmişken, çizgi roman kahramanları modern toplumda aynı işlevi üstlenmiştir. Özgürlük, adalet, bireysel sorumluluk, yönetim ve fedakârlık gibi değerler, bu kahramanlar aracılığıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yayılmıştır. Sonuç olarak halk bilimi açısından değerlendirildiğinde, bu kahramanlar, yalnızca Amerikan kültürünün temsiliyle kalmış, aynı zamanda evrensel bir kültürel ikon haline gelmiştir.

Halk bilimi açısından değerlendirildiğinde çizgi film kahramanları, geleneksel mitolojik figürlerin modern versiyonları olarak kültürel değerlerin çeşitliliğini taşıırken, aynı zamanda evrensel bir kimlik modeli de sunmaktadır. Bu nedenle, çizgi film kahramanları, yalnızca Amerikan kültürünü temsil eden semboller değil, aynı zamanda evrensel değerlerin dağıtımında etkin bir araç ve modern mitoloji anlayışının bir parçası olarak küresel ölçekte toplumsal yardımlaşmanın güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

Anık, Mehmet. (2012), *Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap.

Aslan, Erkan. (2021), “Animasyon (çizgi film) tarihine kültür aktarımı açısından bir bakış”, *Folklor/Edebiyat*, 27(108): 10–59.

Assmann, Jan. (2001), *Kültürel Bellek*, (Çev. Ayşe Tekin), 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bayraktar, Zülfikar. (2014), “Âşıklık geleneğinin yaşatılmasında kültürel icra mekânı olarak eğitim kurumlarının rolü: İzmir Halk Âşıkları Derneği örnekleme”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 20–35.

Bayraktar, Zülfikâr. (2014), “Gelenegin güncellenmesi bağlamında masaldan çizgi filme Keloğlan tipi üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49): 19–51.

Bilgin, Nuri. (2003), *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Çakmaklı, Eray. (2022), “Asimilasyon ve çokkültürlülük sarmalında Amerikan kimliği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49): 123–144.

Çıblak, Nilgün. (2005), “V. Propp’un masal çözümleme metodu”, *Türk Dili*, (638): 127–140.

Çifçi, Orhan. (2020), “Amerikan çokkültürlülüğünü yeniden düşünmek: Hispanik/Latinolar ve Amerikan toplumu içerisindeki rolü”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(100): 91–114.

Doğan, Kasım. (2008), *Cumhuriyet Dönemi Kimlik İnşası*, (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi.

Duymaz, Ali. (2015), “Türkmenistan’da kültürel kimliğin kaynağı olarak Dede Korkut geleneği”, *Millî Folklor*, 27(107).

Ekici, Metin. (2008), “Geleneksel kültürü güncellemek üzerine bir değerlendirme”, *Millî Folklor*, (80): 33–38.

Fedakar, Pınar. (2011), “Çizgiyi aşanlar: Cille Türk mitolojisinin çizgi filmde kullanılması ve çizgi filmle aktarılması”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 11(1): 107–119.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip W. (2014), *Sosyolojide Temel Kavramlar*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Gökbulut, Burak & Yeniasır, Mustafa. (2013), “Kıbrıs Türk halk masalları üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi”, *Millî Folklor*, (95): 231–243.

Karakaş, Rezan. (2023), “Halk inanışları ve kutsal mekânlar bağlamında demir kültü (Siirt yöresi örneği)”, Uygur, Hatice Kübra & Akın, Erdem (Ed.), *Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) - III*, Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları: 39–57.

Mead, George Herbert. (1934), *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*, Chicago: University of Chicago Press.

Oğuz, M. Öcal. (2008), *Masallar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Özdemir, Nebi. (2001), “Türkiye’de halkbilimi/kültürbilimi-medya ilişkisi”, *Türkbilig*, 2(2): 110–117.

Şan, Mustafa & Haşlak, İrfan. (2012), “Asimilasyon ile çokkültürlülük arasında Amerikan anaakımını yeniden düşünmek”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1): 29–54.

TDK. (2024), “Kimlik ne demek?”, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=-kimlik> (Erişim: 15.11.2024).

Ulusoy, Ergin. (2020), “Kimlik inşası ve politikaya aktarımı”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (57): 325–342.

Extended Summary

The construction of identity is one of the fundamental processes through which individuals and societies define themselves, preserve collective memory, and transmit cultural values to future generations. Identity is not merely a personal matter of self-perception, but also a collective process through which societies answer the question ‘who are we?’. In this process, symbols, narratives, myths, heroes, historical memories and cultural representations play a decisive role. In traditional societies, myths, epics, legends, fairy tales and tales of heroism have served as important tools for creating a shared sense of belonging and moral orientation. However, in modern societies, many of these functions are increasingly being taken over by popular culture, mass media, cinema, animation and comic book stories.

This study examines the role of American superheroes in the construction of national identity from a cultural sociological and folklore-based perspective. The main argument of the article is that superheroes should not be viewed merely as fictional or entertainment-oriented characters. On the contrary, they function as modern mythological figures that reflect, reproduce and disseminate the moral, social and political values of American society. Through comic books, animated productions, cinema, television and digital media, superheroes have become powerful symbolic figures conveying ideas such as justice, freedom, responsibility, self-sacrifice, courage, technological progress, gender equality and social belonging.

The United States possesses a unique historical and cultural background when compared to older civilisations. As a nation shaped by immigration, ethnic diversity, constitutional ideals and multicultural experiences, the United States has relied heavily on cultural production in the formation of a shared national identity. Unlike societies where collective identity is deeply rooted in ancient ethnic continuity, American national identity has generally been constructed through ideals, narratives, symbols and shared cultural imagery. In this context, superheroes have emerged as symbolic vehicles representing American values both domestically and on a global scale.

The article focuses on major superhero figures such as Superman, Wonder Woman, Batman, Iron Man, Thor, the Hulk and Captain America. Each of these characters embodies a specific dimension of American identity. Superman represents migration, hope, moral responsibility and the possibility of belonging to a new society. As a figure sent from Krypton to Earth, he symbolically reflects the immigrant experience and the ideal of serving the community where one finds a new home. His dual identity as Clark Kent and Superman also expresses the tension between ordinary life and moral duty.

Wonder Woman represents female strength, gender equality, peace and leadership. Rooted in Amazonian mythology, this character reinterprets ancient traditions of female warriors within a modern cultural context. She demonstrates that heroism is not limited to male figures, but can also be expressed through female courage, wisdom, compassion and leadership. On the other hand, Batman represents justice, discipline, trauma and social responsibility. Unlike many other superheroes, Batman does not possess supernatural powers; his strength derives from his intelligence, determination, moral discipline and his ability to transform personal pain into public responsibility.

Iron Man symbolises technology, innovation, capitalism and ethical transformation. Tony Stark's journey from a weapons manufacturer to a hero using technology to protect humanity reflects the ethical questioning of technological power. His character emphasises the importance of responsibility in the use of science, engineering, wealth and innovation. Thor represents the adaptation of ancient mythological traditions to modern popular culture. Although rooted in Norse mythology, his transformation within American superhero culture demonstrates how ancient myths can be reinterpreted and globalised through modern media.

The Hulk represents inner conflict, uncontrolled power, anger, fear and the struggle for self-control. Bruce Banner's transformation into the Hulk reflects the tension between reason and instinct, science and danger, civilisation and destructive power. In this sense, the Hulk embodies the

anxieties of the modern age, particularly those concerning nuclear power, scientific experiments and the limits of human control. Finally, Captain America symbolises patriotism, self-sacrifice, civic duty, moral courage and collective responsibility. Created during the Second World War, Captain America became a symbolic representation of American resistance against oppression and injustice.

The study also demonstrates that these modern superheroes share significant similarities with ancient mythological and folkloric figures from different cultures. Superman can be compared to Zeus, Oğuz Kağan or messianic saviour figures; Wonder Woman to Athena, Diana or Tomris Hatun; Batman to Hades or Koroğlu; Iron Man to Hephaistos; Thor to ancient warrior gods and heroic figures; the Hulk to Heracles or Tepegöz; and Captain America to Perseus or Boğaç Han. These comparisons demonstrate that tales of heroism continue to exist in new forms. Whilst ancient societies used myths, epics and legends to express moral and cultural ideals, modern societies use superheroes to fulfil similar symbolic functions.

From a folklore perspective, superheroes can therefore be understood as the contemporary bearers of mythical structures. They renew traditional heroic patterns by adapting them to the needs, concerns and longings of modern society. Their stories are not static; they are constantly reimagined through comic books, films, animations, games and digital platforms. This dynamic circulation endows them with a vibrant cultural function akin to the oral tradition of ancient societies.

Consequently, American superheroes function as modern myths that contribute to identity construction, the reinforcement of collective memory and the transmission of cultural values. They embody both specifically American ideals and universal human concerns. For this reason, they should be analysed not merely as fictional characters or products of popular culture, but also as symbolic figures that shape how modern societies imagine themselves, how they educate new generations, and how they convey their values to a wider world.

HAKEMLİ SDE AKADEMİ DERGİSİ YAZIM KURALLARI

I. Genel Kurallar

Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Akademi Dergisi yılda üç sayı (Ocak, Mayıs, Eylül) olarak yayımlanan hakemli akademik bir dergidir.

Dergi; uluslararası ilişkiler, sosyal bilimler, ekonomi – finans, hukuk, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, güvenlik, enerji alanlarında araştırma ve incelemeye dayalı çalışmalara yer vermektedir.

SDE Akademi Dergisi’ne Türkçe gönderilecek makaleler için 150-250 kelimelik İngilizce özet, İngilizce gönderilecek makaleler için 150-250 kelimelik Türkçe özet verilmesi gerekmektedir. Türkçe yazılan makaleler için makale sonuna 750 kelimedenden az olmamak kaydıyla “Genişletilmiş İngilizce özet” eklenecektir. Aynı şekilde İngilizce yazılan makaleler için makale sonuna 750 kelimedenden az olmamak kaydıyla “Genişletilmiş Özet” eklenecektir. Verilen Türkçe ve İngilizce özetler, çalışmanın amacını, yöntemini, kapsamını ve temel bulgularını kapsamalıdır.

Hangi dilde yazılmış olursa olsun yazının başlığının Türkçe ve İngilizce olarak yazıya eklenmesi ayrıca yine Türkçe ve İngilizce olarak (3) anahtar sözcüğün belirtilmesi gerekmektedir.

Dergiye gönderilen yazılar başka bir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazıların uzunluğu 5.000-8000 sözcük arasında olmalıdır. Yazılar yayımlanmak üzere kabul edildiğinde SDE Akademi Dergisi bütün yayın haklarına sahip olacaktır. Yayın Kurulu’nun, makale kabulü konusunda hem içerik hem de biçim bakımından nihai karar hakkı saklıdır.

Dil ve anlatım bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır. Çalışma, iyi tanımlanmış bir problematiğe dayanmalı ve başlıklar bu problematikle uyumlu olmalıdır. Yararlanılan kaynaklar, çalışmanın kapsamını yansıtacak zenginlik ve yeterlikte olmalıdır.

Yazarlar tarafından sisteme yüklenen makaleler editör kurulu tarafından incelenerek makalenin değerlendirilmeye alınıp alınmamasına karar verilir.

Dergiye verilecek yazılar Yayın Kurulu'nca ilk değerlendirilme yapıldıktan sonra iki hakeme gönderilecek, hakemlerden gelecek rapor doğrultusunda yazının basılmasına, rapor çerçevesinde düzeltilmesine, yazının geri çevrilmesine ya da üçüncü bir hakeme gönderilmesine karar verilecek ve durum yazara en kısa sürede bildirilecektir. Yayımlanmayan yazılar yazara geri gönderilmeyecektir.

Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını, e-posta adreslerini ve Orcid (Open Researcher ve Contributor ID) numarasını bildirmelidir. (<http://orcid.org>)

Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç (1) ay içerisinde yapılarak Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

SDE Akademi Dergisi'ne gönderilen yazıların yazım bakımından son denetimlerinin yapılmış olduğu, yazarın e-posta aracılığıyla yazı için "basıla" verdiği kabul edilecektir. Yazı teslim edildikten sonra baskı düzeltmeleri için ayrıca yazara gönderilmeyecektir. Bu nedenle yazım yanlışlarının olağanın üzerinde olması yazının geri çevrilmesi için yeterli görülecektir.

II. Yazım Kuralları

Yazı, word formatında, 1.5 satır aralığında, ana bölümlerinde 12 punto; dipnot, özet, kaynakça, tablo gibi bölümlerinde ise 10 punto harf büyüklüğünde ve Times (New Roman) karakterinde yazılmalıdır.

Yazının giriş ve sonuç bölümlerine numara verilmemelidir. İzleyen bölümler yalnızca ilk harfleri büyük olacak şekilde numaralandırılmalıdır.

III. Atıflar, Dipnot ve Kaynakça:

Metin içinde yapılacak atıflar ayraç içinde gösterilecektir. Kaynakça da bu atıf sistemine uygun olarak hazırlanacaktır. Aşağıda farklı nitelikteki kaynakların metin içindeki atıf ve kaynakçadaki yazılış biçimleri örneklerle gösterilmiştir:

Tek yazarlı kitaplar ve makaleler:

Kitap için metin içi yollama:

(Karpas, 2011:49).

Kaynakçada:

Karpas, Kemal H. (2011). Türk Siyasi Tarihi, Çev. Ceren Elitez, İstanbul: Timaş Yayınları.

Makale için metin içi yollama:

(Tanrısever, 2015:11).

Kaynakçada:

Tanrısever, Oktay. (2015). “Energy Diplomacy in an Increasingly In-terdependent and Globalizing World”, Energy and Diplomacy Journal, 1(1), s. 5-16

Editöryal yayınlar içinde yer alan makaleler:

Metin içindeki yollamada:

(Alpar, 2020: 273).

Kaynakçada:

Alpar, Güray. (2020), “Clifford Geertz”, Erdem, T. (Ed.), Milliyetçilik, İstanbul: Otorite: 271-281.

Kurum yayınları:

Metin içindeki yollamada:

(DPT, 1989: 145).

Kaynakçada:

DPT (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994 (Ankara).

İnternet kaynakları:

Metin içindeki yollamada:

(Pınar, 2020).

Kaynakçada:

Pınar, Abuzer. (2020), “Corona Pozitif Faiz Negatif”, <https://www.sde.org.tr/abuzer-pinar/genel/corona-pozitif-faiz-negatif-kose-yazisi-16531>, (20.09.2020)

Metin içindeki yollamada:

(Dışişleri Bakanlığı, 2010).

Kaynakçada:

Dışişleri Bakanlığı (2010), <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> (16.06.2010).

Yollamalar dışındaki açıklamalar için dipnot kullanılmalıdır.

İletişim Bilgileri

Adres: Stratejik Düşünce Enstitüsü

Aşağı Öveçler Mah. 1330 Cad. No:12 Çankaya-Ankara

Yazılar Word formatında tek dosya halinde
makale@sdeakademidergisi.org mail adresine gönderilmelidir.

Tel : +90 312 473 80 45

Fax : +90 312 473 80 46

E-mail : makale@sdeakademidergisi.org

Web sitesi : www.sdeakademidergisi.org

Taranan Indexler ve Veri Tabanları
Indexes&Databases

ASOS
indeks

”ACARINDEX

Aşağı Öveçler Mah. 1330 Cad. No:12
Çankaya-Ankara

Telefon: (0312) 473 80 45

E-posta: makale@sdeakademidergisi.org
www.sdeakademidergisi.org

